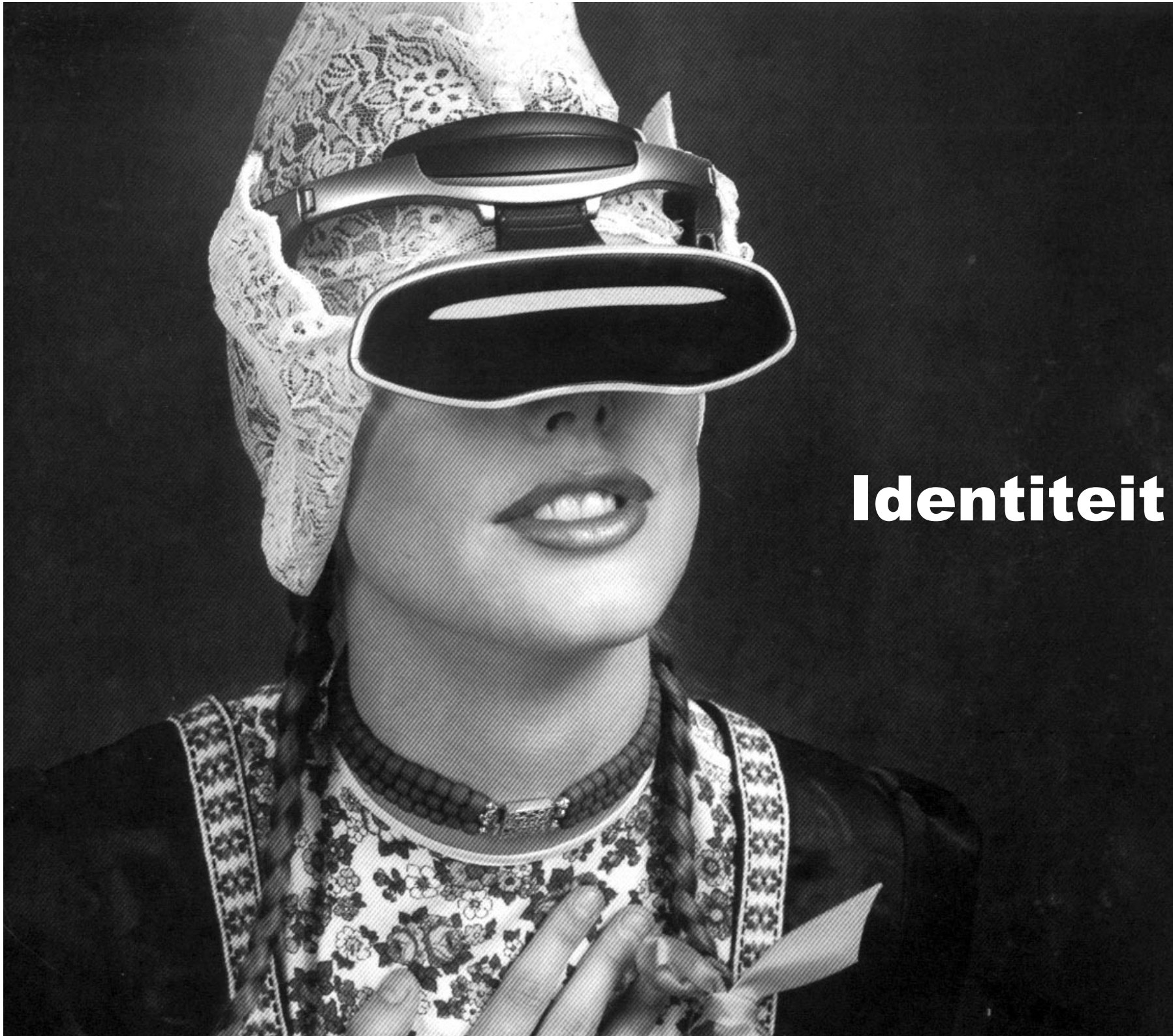

Identiteit

**Noord
Holland
Zuid**

Inhoudsopgave

Inleiding

Deel 1

Identiteit: een zoektocht naar eenheid, samenhang en essentie

Deel 2

Beleidskader: het nieuwe streekplan

Duurzaamheid

Wonen en zorg

Infra regionet lightrail

Gepland programma

Deel 3

Planvormingsinstrumenten: korrel, schaal, dynamiek, welstand, metropool

De eenheden van identiteit in NHZ, beschreven per eenheid

Deel 4

De toekomst van het industrieel erfgoed

Het signalement van het nieuwe culturele podium

'De Euro' in Noord-Holland Zuid

Colofon

Identiteit als uitgangspunt biedt onverwacht veel mogelijkheden voor verandering

Het landschap is een uiting van de behoefte van de maatschappij.
Een veranderende maatschappij vraagt om een transformatie van het landschap.
Het is de kunst te vinden waar en hoe die transformatie kan plaatsvinden.
Identiteit is daarbij de sleutel.

Als behoud van de verschijningsvorm van een landschap gewenst is,
zijn weinig ontwikkelingen mogelijk.
Als behoud van de identiteit van een landschap gewenst is,
zijn veel ontwikkelingen mogelijk.

Het Nederlandse landschap kan ruimtelijk oneindig veel gevarieerder
en interessanter zijn dan het nu is.

De Zaan bij Wormerveer 1790.
Een stoere 'industriële' productierivier.

1931 zelfde locatie.
De verschijningsvorm van de rivier is drastisch veranderd, de identiteit is gebleven.

INLEIDING

In dit onderzoek in opdracht van de provincie Noord-Holland beschrijven wij de verschillende ruimtelijke structuren van identiteit in landschap en cultuurhistorie die wij in Noord-Holland Zuid hebben gevonden.

Het is een zoektocht naar de beleving en de bruikbaarheid van identiteit in ruimtelijke zin, waarbij het begrip identiteit op zich al een zoektocht bleek. Identiteit is niet van een topografische kaart af te lezen. De identiteit ligt 'in het veld'. We hebben tijdens onze ontdekkingstocht door het landschap van Noord-Holland Zuid 4375 km afgelegd en 1837 foto's gemaakt (ruim 6 miljard pixels) om grip te krijgen op de enorme verscheidenheid.

Uit het onderzoek blijkt dat sturen van ruimtelijke ontwikkelingen vanuit identiteit leidt tot meer differentiatie en tegelijk ook tot grotere samenhang. De verschillen tussen landschappen worden groter, de landschappen zelf vormen sterkere eenheden. De ruimtelijke programma's krijgen bovendien meer kleur dan alleen het rood of het groen van de huidige ruimtelijke ontwikkeling. Of ontwikkelingen wel of niet plaatsvinden is eigenlijk geen discussiepunt, het gaat om de wijze waarop, de mate waarin en de vormgeving ervan. Vanuit identiteit geredeneerd blijkt altijd ruimte voor ontwikkeling.

Het begrip identiteit

Het onderzoek bestaat uit vier delen. In Deel 1 beginnen we met een beschrijving van hoe we het begrip identiteit opvatten. We geven aan wat de betekenis en reikwijdte van identiteit is op provinciaal niveau, landelijk en stedelijk, en gaan in op het belang van landschappelijke identiteit als tegenwicht voor de metropool.

Het nieuwe streekplan

Identiteit is het uitgangspunt voor transformatie. Wat betekent dit concreet voor het ruimtelijk beleid. In Deel 2 geven we aan dat het nieuwe streekplan een ruimtelijk beleid moet voeren tussen nationaal en lokaal beleid in, dat gericht is op de verschillende waarden van de verschillende landschapseenheden. We gaan in op praktische implicaties daarvan.

De vertaling van identiteit naar ruimtelijke structuren

In Deel 3, het hart van ons onderzoek, beschrijven we hoe identiteit vertaald kan worden naar ruimtelijke structuren. We onderscheiden gebieden die als een eenheid in identiteit te beleven zijn. De waarden van de gebieden drukken we uit met de begrippen schaal, korrel, dynamiek, welstand en metropool.

Er zijn gebieden waar de identiteit voortkomt uit complexe combinaties van factoren. Deze gebieden zijn uitvoerig beschreven. Er zijn ook gebieden waar de identiteit bepaald wordt door één factor. Deze gebieden zijn kort en krachtig beschreven. We hebben per gebied aangegeven welke ontwikkelingen vanuit de identiteit gemotiveerd kunnen worden en hoe deze dan vorm zouden kunnen krijgen. We hebben de gebieden met elkaar vergeleken om de mogelijkheden per gebied ook in het verband te zetten van de totale regio.

De vertaling van identiteit naar culturele structuren

In het vierde deel beschrijven we hoe identiteit vertaald kan worden naar culturele structuren. Het onderzoek hiernaar heeft zich gericht op twee unieke landschappelijk cultuurhistorische structuren in Noord-Holland Zuid die op dit moment in sterk de belangstelling staan: de Noordzeekanaal zone en de Stelling van Amsterdam. Dit resulteerde in de deelonderzoeken naar de toekomst van het industrieel erfgoed in Noord-Holland Zuid, het signalement van culturele podia en de betekenis van het provinciale project 'de Euro'.

Amsterdam
1 juni 2001

Identiteit volgens Van Dale

Identiteit: eenheid van wezen, dat wat eigen is aan een persoon
Eenheid: de eigenschap van een samenhangend geheel te vormen
Wezen: het essentiële, wat iemand of iets maakt tot wat het is

Identiteit = eenheid van wezen
Eenheid = samenhangend geheel
Wezen = de essentie

Identiteit: een zoektocht naar eenheid, samenhang en essentie

Provincies hebben een identiteit op een hoog abstractieniveau. Deze identiteit is vaak een gegeneraliseerd beeld. Het neigt meer naar imago dan naar identiteit. Friesland heeft een imago van meren, zeilen en koeien, maar Friesland heeft ook prachtig bos. Brabant heeft een imago van varkens en bedrijfsterreinen, maar Brabant heeft ook dromerig rivierenland. Het imago van Noord-Holland bestaat uit koeien, klompen, kaas, tulpen, molens, water, polders, dijken, horizon en Amsterdam. Maar Noord-Holland is ook de plek waar de Deltametropool zich sterk manifesteert: Schiphol airport, Corus IJmuiden, Albert Heijn Zaandam, het eerste homohuwelijk, Silicon-valley aan het IJ... Het provinciale imago doet geen eer aan de werkelijke complexiteit. De identiteit binnen de provincie Noord-Holland splitst zich bij nadere beschouwing in 'boven' en 'onder' het IJ. Een scheiding in schaal, ontslotenheid, rijkdom, traditie. Daaroverheen ligt weer de identiteit van de netwerkstad. Deze identiteiten zijn nog steeds een maatje te groot om eer te doen aan de bestaande verschillen. Zaanstad is net als Haarlem netwerkstad, maar is heel anders van identiteit door de ligging boven het IJ. Er is een genuanceerder onderscheid nodig om deze verschillen bij ruimtelijke ontwikkeling te laten meespelen.

Ruimtelijke en culturele componenten

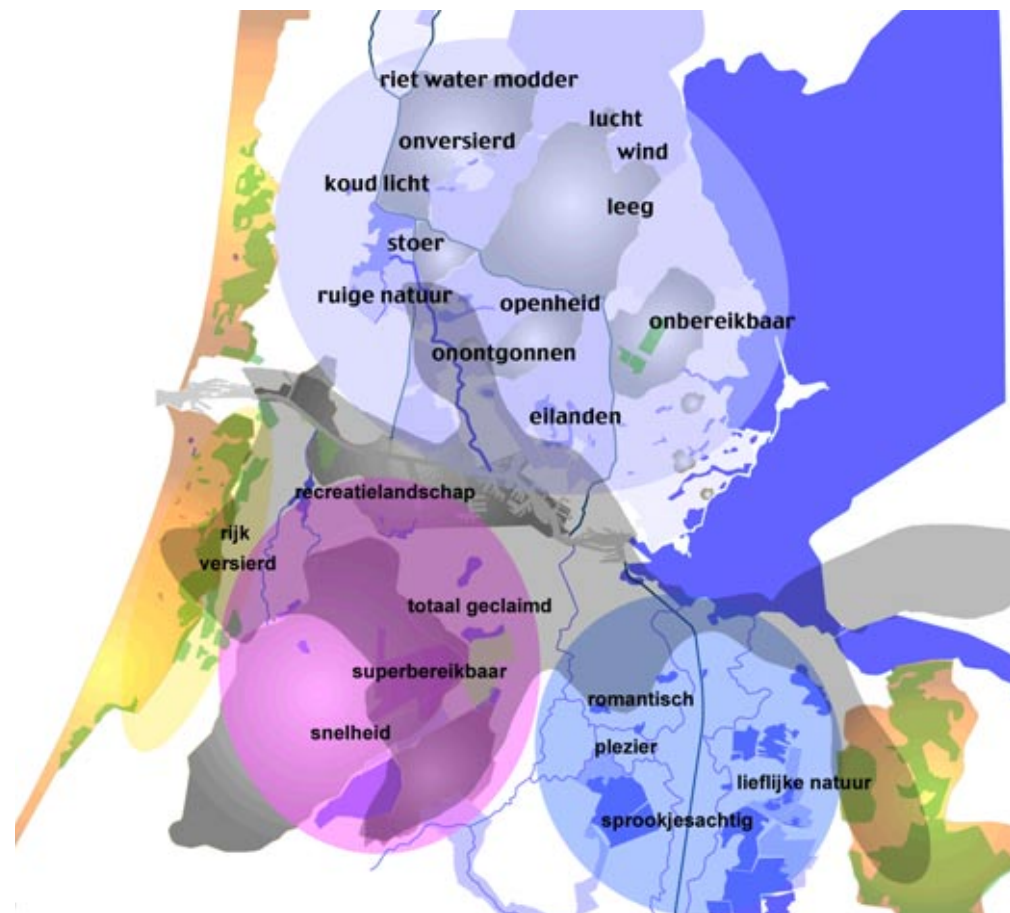
Als er gezocht wordt naar eenheid, samenhang en essentie, worden op regionale schaal gebieden met een eigen identiteit zichtbaar. Deze gebieden hebben een samenhang in ruimtelijke componenten zoals schaal, architectuur, patroon, vegetatie, en cultuur(historische) componenten, zoals grondgebruik, historie en traditie. Deze gebieden vormen landschappelijke eenheden met eenzelfde essentie. Het belang van de ruimtelijke component is wisselend en afhankelijk van de herkenbaarheid of het typische van het ruimtelijk beeld. De culturele component kan uit de huidige cultuur, de cultuurhistorie of uit beide voortkomen. Identiteit van het landschap heeft in Nederland altijd een culturele component, het Nederlandse landschap is een cultuurproduct. De essentie van een eenheid hangt soms meer op de ruimtelijke component, soms meer op de culturele. De wens om het landschapsbeeld te behouden gaat vaak voorbij aan de identiteit. Zo vormt open grasland met koeien wel een herkenbaar ruimtelijk beeld, maar niet de essentie van één gebied. Overal in Nederland zijn weiden en koeien te vinden. Dit beeld refereert dus aan een Nederlandse identiteit.

Mogelijkheden voor transformatie

Naarmate de identiteit van een eenheid meer bepaald wordt door de ruimtelijke component, zullen veranderingen ook meer van invloed zijn op de identiteit, er is minder ruimte voor transformatie. Wordt de identiteit vooral gevormd door de culturele component en is het ruimtelijk beeld niet de essentie van de identiteit, dan is er meer ruimte voor transformatie.

De Schermer en de Beemster hebben allebei dezelfde culturele component: het zijn oude droogmakerijen met een verleden van drastische transformatie. De Beemster kent echter ook nog een zeer rijke en subtiële ruimtelijke opbouw die de Schermer ontbeert.

De Schermer kan, omdat dat in de lijn van de cultuurhistorie ligt, ruimtelijk drastisch transformeren zonder dat de identiteit verandert. Drastische transformatie van de Beemster zou ook in de lijn van de cultuurhistorie liggen, maar het ruimtelijk beeld zou dan verdwijnen en daarmee een belangrijk deel van de identiteit.

boven en beneden het IJ

De netwerksamenleving in de metropool

De netwerkstad ontwikkelt zich op de grote provinciale schaal. Het zoeken naar identiteit op regionale schaal is ook nodig om de tot metropool uitgroeïende netwerkstad diversiteit te geven en de schaalvergroting van ontwikkelingen aan te kunnen. Regionale identiteit biedt handvaten voor verschil in metropolitaine ontwikkelingen.

De netwerksamenleving vraagt om een hernieuwde differentiatie.

Verskillende leefstijlen, met bijbehorende smaakvoorkeuren, gebruiken en consumptiepatronen, willen weer hun uitdrukking kunnen krijgen. De ruimtelijke uitdrukking van culturele verscheidenheid kan een nieuwe impuls geven aan de groei van een regionale identiteit. Als er verschillende woonmilieus gewenst zijn om verschillende mensen te bedienen, dan moet de aanleiding voor differentiatie gezocht worden in de identiteit van het landschap.

Met andere woorden, graaf geen plas op de Heuvelrug om wonen aan het water te realiseren, maar geef de wijken zandpaden als ontsluitingsstructuur, ideaal voor paardenliefhebbers en vierwiel aangedreven enthousiastelingen.

De netwerkstedeling zoekt naar belevingen en ervaringen. De vrije tijd is een sturende factor geworden in de ruimtelijke ordening. Het platteland maakt een transformatie door van productielandschap naar 'consumptielandschap'.

In het landschap als schouwtoneel draait het om de visuele indrukken en prikkels en daarbij is de vorm belangrijker dan de inhoud. Effectbejag en decorbouw liggen op de loer. Als er behoefte is aan beleving en ervaring, aan consumeren van het landschap, dan moet de aanleiding voor differentiatie ook hier gezocht worden in de identiteit. Met andere woorden, maak geen kleinschalig romantisch natuurpark in Waterland, als het bestaande landschap met een ander landbouwgewas in zijn geheel getransformeerd kan worden tot een 'wilde natuur', een jungle in de metropool.

splendid isolation...

...en global dynamics
vormen samen de gezonde metropool

De metropool vraagt om een tegenpool

In de netwerksamenleving is flexibiliteit de hoogste deugd. Alles is voortdurend in beweging en verandert. Binnen het netwerk komen steeds weer nieuwe contacten en allianties tot stand. Deze dynamiek vraagt om ruimte voor flexibiliteit, snelheid, rentabiliteit en rationaliteit. Daartegenover moeten in een gezond netwerk ook waarden als stabiliteit, traagheid en langdurige verbondenheid een plek krijgen.

Het ontstaan van een 'space of flows' (ruimte van stromen), waar de logica van de mondiale stad heerst, wakkert de vraag aan naar een 'space of places' (ruimte van plekken) als tegenhanger, naar plekken die, in de vervlakking van de ruimte van stromen, hun eigenheid hebben weten te behouden. Het gaat erom dat er naast drukke, dynamische, volle gebieden ook herkenbare gebieden van rust en ruimte in de metropool zullen bestaan. We noemen die gebieden 'pockets of splendid isolation' (plekken van fantastische isolatie) tegenover de gebieden met 'global dynamics' (mondiale dynamiek).

Plekken van fantastische isolatie bestaan uiteraard omdat ze geïsoleerd liggen en slecht bereikbaar zijn, niet aantrekkelijk zijn voor mainstream maatschappelijk gebruik, of simpelweg omdat ze nog niet 'gekoloniseerd' zijn door de reguliere economie. Het zijn uitzonderlijke plekken die de krenten in de metropolitane pap kunnen vormen. Niet de economie, maar de cultuur en/of de ecologie zet er de toon en bepaalt de vorm, de sfeer en het gebruik.

Tussen de pockets en de global dynamics bestaan gebieden die zelf geen ruimte van stromen of ruimte van plekken zijn maar wel daarmee in direct contact staan, ze zijn 'connected'. Waar pockets hun kwaliteit ontleen aan onontslotenheid, verstillings en ecologie, en waar gebieden met global dynamics uitmunten in gebeurtenissen en commercialiteit, vormen gebieden die connected zijn een combinatie daarvan. Ze zijn landschappelijk en commercieel.

Geen normen maar waarden

Identiteit is eenheid en vanuit die eenheid verschil. Voor het tot stand brengen daarvan is normering als sturingsmiddel ongeschikt, eenheid en verschil kunnen alleen vanuit waarden ontstaan. Het huidige planologisch instrumentarium voldoet daarom niet om de ontwikkeling van het plangebied te geleiden. Er moet gezocht worden naar een vorm van prikkelplanologie, die gebaseerd is op waarden en van daar uit in verschillende richtingen kan werken. Het harnas van beperkingen moet plaatsmaken voor een raamwerk van mogelijkheden.

Beleidskader: het nieuwe streekplan

Het versterken van regionale identiteitsvorming kan pas slagen als de provincie zich niet langer beperkt tot het toetsen van lokale planvorming aan het nationale beleid. Op rijksniveau wordt met de rode en groene contouren op normen gestuurd. Het is 0 of 1. Er is stedelijk gebied en er is landelijk gebied; er is wel of er is niet verstedelijking. De intentie is het behouden groen, het vasthouden van 'landschappelijke kwaliteit', maar de vraag is welke?

Er bestaan immers veel meer kleuren dan rood en groen. Alleen in groen zelf zijn al vele nuances. Er is mosgroen, bosgroen, appelgroen, grasgroen. Er zijn weiden, akkers, moerassen, bossen, bollenvelden, boomgaarden, dijken, parken, duinen, heiden, recreatiegebieden, landgoederen, natuurgebieden...

De kans is groot dat in het abstracte 'spel om de knikkers' – zoals recentelijk in gang gezet door minister Pronk – met name de landschappelijke identiteiten op lokaal niveau het onderspit dreigen te delven.

De oude streekplankaart stelt met gekleurde vlekken de normen voor het toekomstige ruimtelijke programma in kwantiteit en locatie. De kwaliteit van de vlekken moet door de gemeenten worden ingevuld. Dat lukt soms wel, maar vaak ook niet.

Het rijksbeleid kan geen uitspraken doen over identiteit op regionale schaal, omdat het overal moet gelden. De gemeenten zijn gebonden aan hun bestuurlijke eenheden die niet samenvallen met de regionale identiteitseenheden. Juist de provincie kan hier een brug vormen. Haar regionale planologie moet niet abstract en algemeen zijn, maar gedetailleerd en genuanceerd, juist op de regionale schaal. Dat kan, zonder als een knellend keurslijf te werken, door het aanbieden en operationeel maken van waarden in plaats van het stellen van normen. Het nieuwe streekplan moet de abstractie van het rijksbeleid vol generieke pijlen en vlekken vertalen naar een genuanceerd specifiek ruimtelijk beleid van identiteitswaarden. Hiermee krijgen lokale overheden handvaten aangeboden om hun ontwikkelingen concreet vorm te geven. Identiteitsaspecten kunnen overeind gehouden worden en aan betekenis winnen als ze worden geïntegreerd in concrete projecten op lokaal niveau. Op de lokale schaal moet identiteit niet ingezet worden om meer variatie te genereren, maar juist om meer samenhang te creëren, samenhang tot een eenheid van identiteit op regionale schaal.

Samenhang van de stedelijke regio's - de Deltametropool

De Vijfde Nota laat de verstedelijking over aan het lokale krachten spel. Voor Noord-Holland geldt dat deze provincie wordt gerekend tot de Deltametropool. De Deltametropool als planologisch concept is gebaseerd op de veronderstelling dat bovenop de schaalvergroting die heeft geleid tot netwerksteden en stedelijke regio's, nog weer een nieuwe schaalvergroting plaatsvindt. De term Deltametropool suggereert op z'n minst dat er een nieuwe samenhang ontstaat op het schaalniveau van West-Nederland. In werkelijkheid is de Deltametropool voorlopig niet meer dan de optelsom van twee 'stedenzwermen', de Noordvleugel en de Zuidvleugel.

Dit wordt duidelijk door te kijken naar het aantal interne verplaatsingen. In een netwerk maken die 50% uit van het totaal aantal verplaatsingen (in-/uitgaand, doorgaand, intern) (bron: Advies Dienst voor Verkeer en Vervoer, 1999).

In de Noord- en Zuidvleugel is het aandeel van het intern verkeer 70%. Hetzelfde geldt voor de stadsgewesten van Amsterdam, Den Haag en Rotterdam. In de Noordvleugel bestaan dan nog de zones Amsterdam-Haarlem, en Hilversum - Amersfoort - Utrecht. In de Zuidvleugel bestaan de zones Den Haag-Leiden en Rotterdam-Dordrecht. Met andere woorden: Dordrecht heeft nog niets van doen met Haarlem, en Almere nauwelijks iets met Zoetermeer.

De dagelijkse leefwereld van de netwerkstedeling mag dan een veel groter bereik hebben gekregen dan de traditionele compacte stad, de reikwijdte van het 'daily urban system' beslaat nog lang niet die van de vermeende Deltametropool.

Dit nuchtere beeld van de werkelijk bestaande samenhang op het niveau van West-Nederland is van belang voor het inschatten van de taken die de provincie zichzelf voor Noord-Holland Zuid moet stellen.

In plaats van in te zetten op een te hoog schaalniveau, lijkt het verstandiger om eerst te werken aan de samenhang van de stedelijke regio's binnen Noord-Holland Zuid.

Het nieuwe streekplan is een handboek

Sleutel voor een nieuw streekplan is het werken met waarden in plaats van normen. Het nieuwe streekplan richt zich op regionale identiteit en stoort zich niet aan gemeentelijke bestuurlijke grenzen.

Het nieuwe streekplan moet daarom driedelig zijn; het moet anticiperen, programmeren en inspireren. Anticiperen door middel van een ontwikkelingsdeel dat aangeeft welke sociale en culturele ontwikkelingen in de planperiode (en verder) van invloed zullen zijn op de ruimtelijke ordening. Programmeren middels een programmadeel dat de ruimtelijke vragen verdeelt over de landschappelijke identiteitseenheden. En het moet inspireren door middel van een waardendeel dat de identiteit van de verschillende landschappelijke eenheden inzichtelijk en operationeel maakt.

Pas bij het over elkaar leggen van ontwikkelingen, programma en waarden komt naar boven in welke mate en in welke vorm de ruimtelijke ontwikkelingen gestalte moeten krijgen. Deze laatste stap wordt voornamelijk door de gemeenten gezet. De provincie toetst de gemeentepannen op de streekplanwaarden.

Ontwikkelen vanuit waarden betekent dat deze waarden bij iedereen die met de planvorming te maken heeft bekend moeten zijn. Daarom moeten de waarden grondig uiteengezet worden in het streekplan. Het streekplan wordt een handboek.

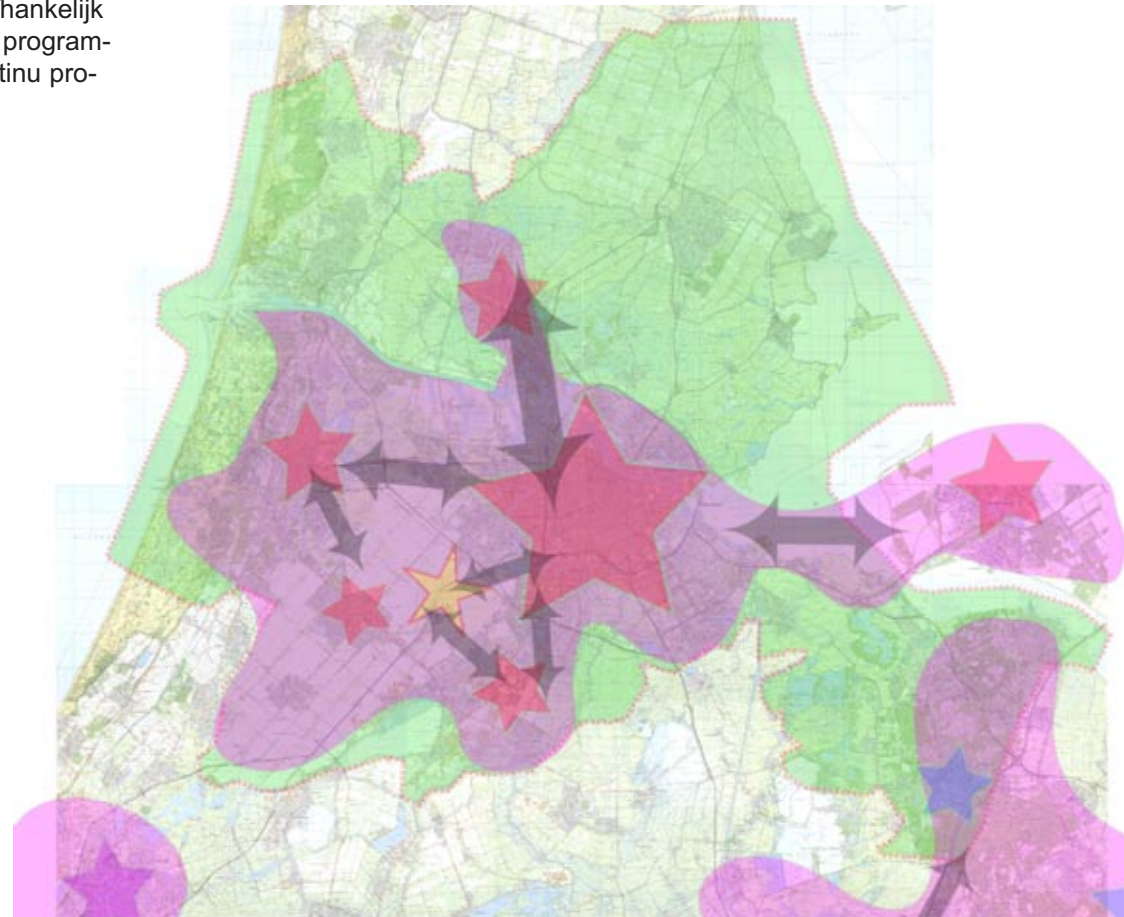
Ontwikkelen vanuit waarden betekent dat deze waarden bij iedereen die met de planvorming te maken heeft bekend moeten zijn. Organisatorisch zou de provincie voor het streekplan intensief moeten gaan samenwerken met al bestaande gemeentelijke dwarsverbanden, zoals het ROA in het kaderwetgebied, of op kleinere schaal in de diverse (ad hoc) samenwerkingen tussen een beperkt aantal gemeentes. In het kader van het streekplan zou de provincie erop moeten toezien dat de stad Amsterdam haar ruimtelijke ordening niet optimaliseert ten koste van de rest van de regio. Wanneer Amsterdam haar problemen doorschuift naar de regio kan dit slecht uitwerken voor het behoud en de versterking van de identiteit.

Het nieuwe streekplan is een continu proces

Voordeel van het driedelig streekplan is dat het geplande programma en de waardering van de identiteit apart kunnen worden 'vervangen'. Het programma kan na korte tijd aangepast worden en actueel blijven, terwijl de waarden kunnen blijven door-groeien in lange levensduur.

De besluitvorming wordt bovendien veel helderder en toegankelijker. Met het nieuwe streekplan kan gediscussieerd worden over het nodige programma en onafhankelijk daarvan over de waarden van het landschap. In het bij elkaar brengen van programma en waarden kunnen keuzes glashelder worden gemaakt. Dit is een continu proces.

Huidige netwerkstad
aanzet tot de Noord-Holland Zuid metropool

Ontwikkelingen

Sociale en culturele ontwikkelingen liggen ten grondslag aan veranderingen die een maatschappij van haar omgeving vraagt. De maatschappij verandert continu en de omgeving verandert mee. Dit heeft vaak geleid tot transformatie van het landschap omdat het Nederlandse landschap een belangrijke rol speelt bij het vervullen van de behoeften van de maatschappij.

Het is nodig om op veranderingen te anticiperen zodat nieuwe ontwikkelingen kunnen leiden tot nieuwe vormen en structuren die bijdragen aan de identiteit van het landschap.

Duurzaamheid

Duurzaamheid is een eis van nu die veranderingen van het landschap tot gevolg heeft. Duurzaamheid is alleen te bereiken door ‘technisch’ in te spelen op de specifieke capaciteiten van een plek. Het biedt daarmee ook een kans voor het versterken van de bestaande landschappelijke identiteiten. Een duurzaam landschap zal namelijk altijd gedifferentieerd worden vanuit de fysieke en ruimtelijke kenmerken die aanwezig zijn. De vraag naar duurzaamheid en identiteit liggen dus recht in elkaars verlengde.

Duurzame ontwikkelingen die van invloed zijn op de transformatie van het landschap.

1. Biologische landbouw. Ecologische productie levert op nationale schaal een rijker en kleinschaliger landschap op.

2. Duurzame energie. Windmolens, zonnecollectoren en biomassa-teelten hebben sterke ruimtelijke veranderingen van het landschap tot gevolg. Met name biomassa-teelten zullen het Nederlands landschap transformeren naar een minder open landschap

3. Duurzaam wonen. Er is een grote behoefte aan beter wonen in een vorm die verder gaat dan dubbelglas en spouwisolatie maar die vooral ook de variatie in de woonomgeving betreft. De roep om identiteit is hier het luidst.

4. Waterberging. Wateroverlast en verdroging maken grote plekken voor waterbuffering nodig. Grote stukken landschap zullen tijdelijk of altijd onder water worden gezet. Nederland wordt nog natter.

5. Natuurbouw. De natuur wordt niet meer uitsluitend beschermd, maar ook over grote stukken landschap opnieuw aangelegd. Het landschap wordt wilder.

Duurzame ontwikkelingen kunnen gecombineerd worden tot duurzame landschappen. Er zullen transformaties plaatsvinden die gestuurd worden vanuit verbetering van het milieu op alle vlakken.

Juist op het regionale schaalniveau van het nieuwe streekplan is het mogelijk om vanuit de verschillende identiteiten aan te geven waar en in wat voor vorm plaats is voor bepaalde duurzame ontwikkelingen.

Wonen en zorg

In tegenstelling tot andere markten wordt woningbouw gek genoeg niet in opdracht van de gebruiker ontwikkeld. Specifieke wensen en aanpassingen worden niet door de projectontwikkelaar voorzien, of lijken niet rendabel, en worden dus niet gemaakt. De norm is nog steeds de eengezinswoning.

Een aantal ontwikkelingen geven een kentering aan. De macht van de projectontwikkelaar wordt een stuk kleiner, de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening geeft niet meer (zoals de Vierde) aan waar bouwlocaties komen en waar dus gouden grondverwerving ligt. De overheid wil individueel opdrachtgeverschap op de woningmarkt realiseren. Uit gesprekken met een aantal kleine en middelgrote ontwikkelaars blijkt dat zij hebben ontdekt dat met de toegenomen welvaart een zeer lucratieve markt is ontstaan voor ‘maatwerk’. In plaats van vooropgezette programma’s weg te zetten redeneren ze vanuit de capaciteit van de plek en de specifieke wensen van de gebruiker. (De grote vastgoedontwikkelaars kunnen dat niet leveren vanwege een te groot overheadapparaat, zij moeten domweg te veel woningen uit de grond ‘stampen’). Zorgverzekeraars geven steeds minder directe zorg, maar in de toekomst eerder geld en (als het meezit) een adresboekje erbij met zorgleveranciers waar die zorg gekocht kan worden. Vooral deze zorg baart zorgen. Er is weliswaar (veel) geld om diensten te ‘kopen’ maar mensen om die diensten te leveren zijn nauwelijks meer te vinden. Gelet op de toenemende vergrijzing wordt dit alleen maar erger.

Al deze ontwikkelingen maken de roep om wonen op maat steeds luider.

Nieuwe samenlevingsvormen – uit vrije wil of gewoon uit noodzaak – maken nieuwe woonvormen gewenst. Groepen mensen van diverse pluimage willen bij elkaar wonen omdat ze hetzelfde belang hebben. Het wordt duidelijk dat we moeten gaan ontwerpen aan specifieke nieuwe ruimtelijke woonvormen om een antwoord te bieden aan deze dringende vragen.

Motieven en gemeenschappelijke wensen

In plaats van groepen een bepaalde locatie aan te bieden, kan ook de zorg die ze vragen of de ruimtelijke eisen die ze stellen centraal staan.

Het uitgangspunt is dan wat hun motief is samen te willen wonen en welke wensen ze gemeenschappelijk hebben. Dit levert groepsvorming op met ‘service’ als bindmiddel: lichte verpleging, kindervoorzieningen, huishoudelijke diensten, collectieve ruimten, landelijke omgeving enzovoort. Juist het bij elkaar wonen van verschillende mensen maakt het mogelijk dat ze elkaar om allerlei redenen kunnen aanvullen en versterken. Een bejaarde die een kind leert fietsen scheelt een crèchebegeleider voor de een en een bezigheidstherapeut voor de ander. Déinstitutionalisering is een noodzaak.

Regionet

Als de netwerkstad moet gaan functioneren als een eenheid dan moet er een bijpassend vervoerssysteem komen. Een toegankelijke en snelle ontsluiting voor de hele regio.

Regionet in de vorm van lightrail dicht het gat tussen de trein op nationaal niveau en de tram op lokaal niveau.

De 'aanleg' van dit systeem heeft ruimtelijk weinig consequenties omdat het voornamelijk over bestaand spoor beweegt. Het kan door de hoge stopfrequentie en laagdrempelige haltes verbindingsstructuren maken die tot een totaal ander ontsluitingsbeeld van de netwerkstad leiden.

Om lightrail financieel haalbaar en maximaal bruikbaar te maken zijn bebouwingsconcentraties bij stations vaak een voorwaarde voor aanleg. De netwerkstad dreigt zo een aaneenschakeling van wijken rond stations te worden.

Identiteit geeft aanleiding om deze, uit rentabiliteit en economie gestuurde, groot-schalige structuur een gebiedskleuring mee te geven.

Infrastructuur is namelijk indirect van essentieel belang voor de beleving van identiteiten.

Wegen en spoorlijnen: de 'etalages' van het landschap

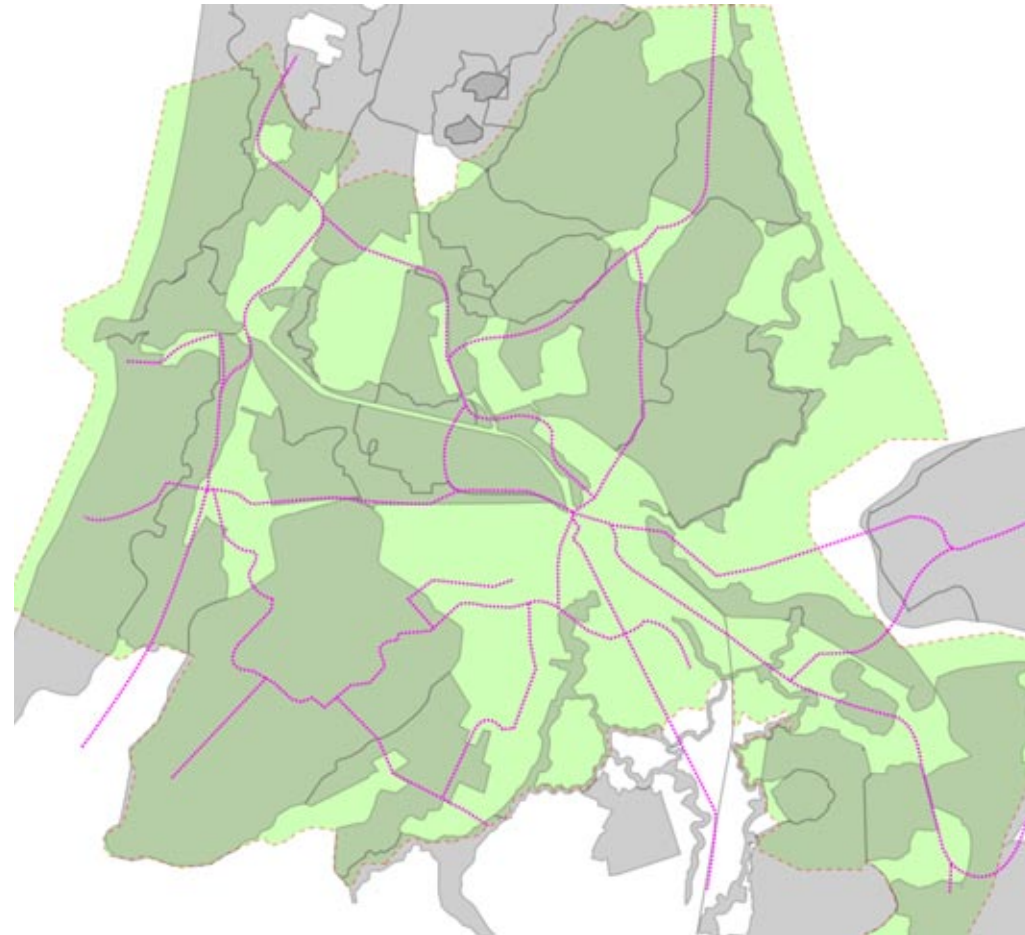
Behalve in de directe woonomgeving en eventueel op een vaste recreatiestek beleven de meeste mensen het landschap vooral op reis van de ene naar de andere plek. Men gaat van huis naar werk, bezoekt familie en vrienden, doet af en toe een meubelboulevard of een dierentuin, gaat op vakantie, enzovoort. Uiteindelijk heeft iedereen op die manier via de hoofdinfrastructuur een beeld van Nederland gekregen. Snelwegen en spoorlijnen fungeren in die zin als de 'etalages' van het landschap.

Snelwegen en spoorlijnen zijn vaak heel anders getraceerd. Mensen die alleen met de trein reizen hebben dus waarschijnlijk een volstrekt ander idee van de identiteit van het landschap dan mensen die juist alleen met de auto reizen. De treinreiziger kan het gevoel krijgen dat Nederland vol ligt met volkstuinten, terwijl de snelwegreiziger denkt dat het ten onder gaat aan bedrijfsterreinen.

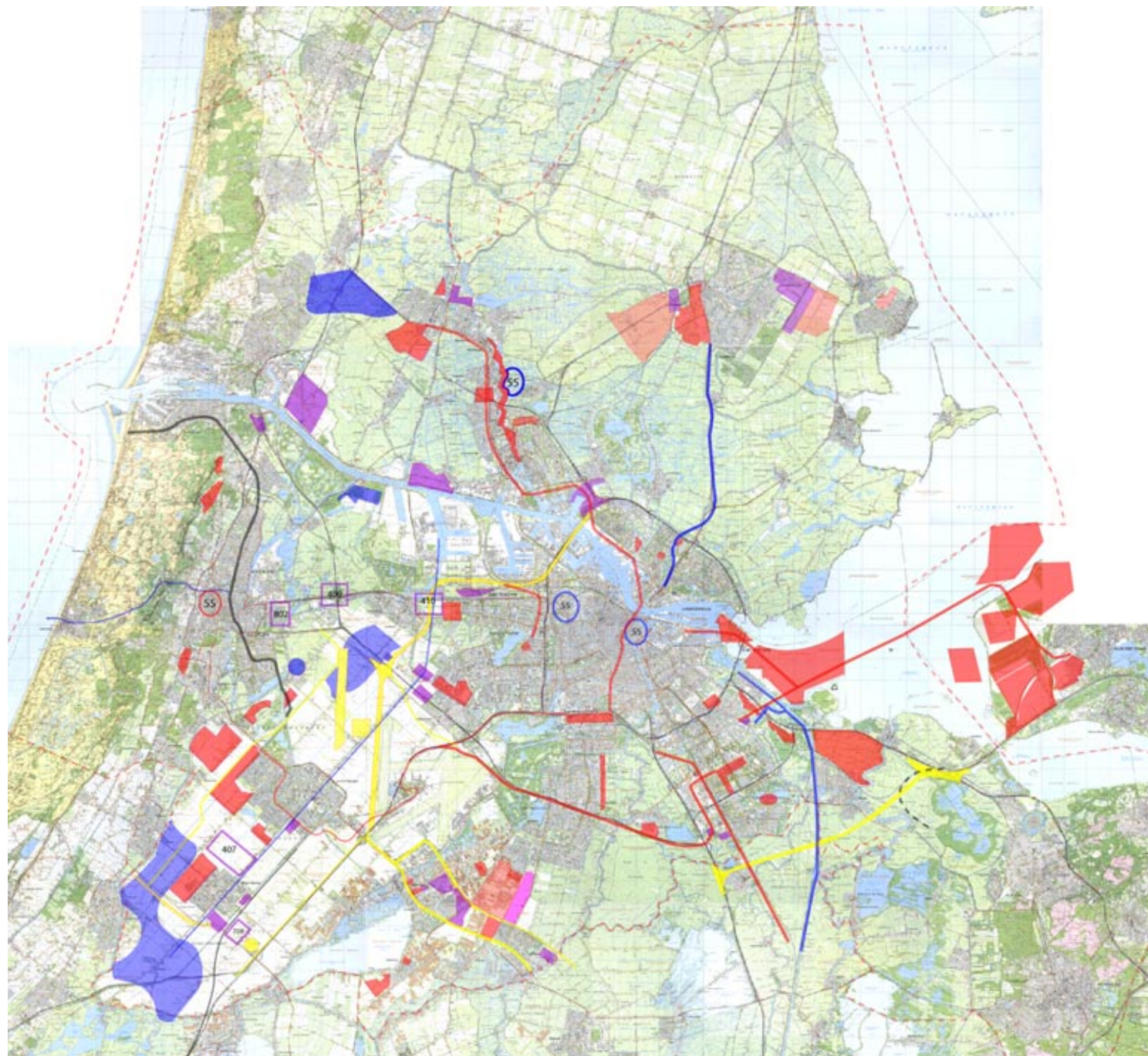
Snelwegen en spoorlijnen zijn de (over)dragers van de identiteit van het landschap. Niet in directe ruimtelijke zin, maar in indirecte belevingszin. Het zijn in feite de 'voorkanten' van het landschap.

Vanuit de stad geredeneerd is de snelweg de rand, de uiterste grens tot waaraan men plannen maakt, de directe strook langs de weg is vaak de planologische dumpplek. Door al die sportvelden, bedrijfsdozen en VINEX-wallen langs de snelweg ontstaat een beeld van Nederland waar de ruimte schaars is, terwijl achter de schermen een gaaf landschap ligt.

Het is een goed streven de identiteit van het landschap te behouden. Tegelijkertijd moet de beleving van het landschap mogelijk blijven. Aangezien veel mensen het landschap voornamelijk via de snelweg beleven, zou juist het meest representatieve beeld van het landschap langs snelwegen en spoorlijnen moeten liggen.

Regionet Noord-Holland Zuid

Gepland programma 2005

De Nieuwe Kaart van Noord-Holland Zuid

Op één kaart zijn verzameld de gemeentelijke- provinciale- en interdepartementale plannen voor 2005. Als deze Nieuwe Kaart van NHZ letterlijk zou worden gerealiseerd werd het een slagveld voor de identiteit. De verzameling van alle plannen is een goede stap maar niet de laatste.

De kaart moet opgevat worden als de droge opsomming van ruimtelijk programma voor Noord-Holland Zuid in kwantitatieve zin. Het programma moet in een volgende stap op basis van waarden zijn definitieve locatie en vorm krijgen.

Water

Een belangrijk onderwerp is de buffering van water. Het zuidoostelijk deel van de Haarlemmermeer en de Bovenkerkerpolder zijn hiervan twee voorbeelden. Natte, lage gebieden zijn bij uitstek typerend voor Noord-Hollandse gebieden. Hier liggen dus uitstekende mogelijkheden om via cultuurhistorisch geïnspireerde inrichtingsmaatregelen identiteiten te versterken.

Infrastructuur

RegioNet staat voor het nieuwe systeem van regionaal OV in Noord-Holland Zuid (inclusief Almere). Belangrijke trajecten in dit verband zijn de bestaande spoorlijnen, de regionale uitlopers van de Noord-Zuidlijn, alsmede het kerntraject van de Zuidtangent. RegioNet biedt kansen om een karakteristieke ruimtelijke structuur tot stand te brengen. Een mooi voorbeeld van een kansrijke corridor is die van de historische spoorlijn Amsterdam-Haarlem.

Woningbouw

In de periode tot en met 2020 voorzien de samenstellers van de Vijfde Nota, maar ook de Bestuurlijke Commissie Randstad (BCR), in 500.000 nieuwe woningen voor de Deltametropool. De Amsterdamse regio wordt geacht hiervan een kwart (circa 125.000 woningen) voor zijn rekening te nemen. Hierbij moet rekening worden gehouden met circa 50.000 woningen in het buitengebied.

Voor conventionele wijken is geen plaats meer. Deze woningbouwopgave is bij uitstek geschikt om naar de verschillende identiteiten nieuwe vormen te genereren.

Bedrijven

Vanuit economische functies wordt een zware claim gelegd op locaties, zowel voor bedrijven als kantoren. Het bedrijfsterrein als cluster van dozen op een plak zand past nergens in de identiteit. Het probleem zit in de verzameling van alle soorten bedrijven op één monofunctioneel terrein. Hier is een veel genuanceerder beleid nodig. Een onderzoek naar type bedrijven of kantoren met betrekking tot de specifieke wensen ten aanzien van ontsluiting, uitstraling, grootte, budget etcetera moet leiden tot andere vormen van bedrijfsontwikkeling. Gekeken moet worden in hoeverre er een 'match' is tussen de wensen van het specifieke bedrijf en de identiteitswaarden. Bedrijven en kantoren zouden hun eigen beste plek kunnen kiezen en net als woningbouw kunnen bijdragen aan de identiteit.

An aerial photograph of a port city, likely Rotterdam, showing a wide river (the Scheldt) flowing through the center. On the left bank, there is a large industrial area with several tall smokestacks emitting white smoke. The right bank features a dense residential area with red-tiled roofs. In the foreground, a large white ferry is docked at a pier, and various industrial buildings and storage areas are visible along the riverbanks. The sky is clear and blue.

Identiteit

Planvormingsinstrumenten

INSTRUMENTEN VOOR PLANVORMING

De waarden van de gebieden drukken we uit met de begrippen welstand, dynamiek, schaal, korrel en metropool. De kaarten waarop deze waarden zijn weergegeven, bieden handvaten voor het zorgvuldig ontwikkelen van de landschappelijke eenheden.

Dynamiek

Dynamiek wordt hier opgevat als het aantal veranderingen dat een gebied doormaakt binnen een bepaalde tijd. Een gebied met hoge dynamiek zal in korte tijd vaak veranderen, een gebied met lage dynamiek over een lange periode weinig. Een laagdynamisch gebied heeft daarom vaak meer historische kenmerken dan een hoogdynamisch gebied.

Dynamiek zegt op zich niets over de mogelijkheden tot verandering. Een gebied met lage dynamiek kan toch een hoge potentie hebben om te veranderen. Door een dynamiek vast te stellen, kan de mate waarin ontwikkelingen kunnen plaatsvinden worden bepaald. De Dynamiekaart laat zien dat er gebieden zijn waar snelle ontwikkelingen bijdragen aan de identiteit en dat er gebieden zijn waar stilstand vooruitgang is.

Schaal

In de ruimtelijke planning zijn 'kleinschalig' en 'grootschalig' veelgebruikte begrippen. De kaart laat zien dat het landschap genuanceerder is: er bestaat nog een aantal belangrijke tussenliggende schalen. Hier wordt schaal gebruikt in de betekenis van de maat van een ruimtelijk patroon in het landschap. Gekeken wordt naar het patroon dat bepalend is voor de identiteit van het landschap. In veel gevallen geldt dat schaal binnen één onderscheiden (landschappelijke en cultuurhistorische) eenheid van identiteit gelijk blijft. In gevallen waar dat niet (meer) zo is, kan het vaststellen van een schaaleenheid de identiteit onderbouwen. Het bevrijdende van de Schaalkaart is dat er ook gebieden blijken te zijn waar grootschalige en zelfs zeer grootschalige ontwikkelingen, die meestal als bedreiging van een landschap worden gezien, juist gepast zijn.

Korrel

Bebouwing bepaalt mede de verschijningsvorm van een landschap. Bepalend is de afmeting van het gebouwde, de korrel. De korrelgrootte wordt bepaald door het volume van het gebouwde. We rekenen hier het omliggende 'erf' als een belangrijk aspect van de korrel mee. Het erf bepaalt in hoge mate de sfeer of de kleur van de korrel en daarmee de verschijningsvorm en de identiteit van het landschap. Korrels kunnen daardoor ook 'groen' zijn, zoals de buitenplaats en de boerderij. De Vecht ontleent zijn identiteit mede aan de verschillende maten korrels die bijna altijd groen zijn. De Zaan ontleent zijn identiteit mede aan de verschillende maten korrels die nooit groen zijn. Een gebiedsidentiteit kan door meer dan één korrel gekenmerkt worden. Weten uit welke korrels de identiteit van een landschap is opgebouwd, maakt gepaste planontwikkeling mogelijk. De korrel zit tussen programma en architectuur in. De Korrelkaart geeft handen en voeten aan bouwopgaven.

Welstand

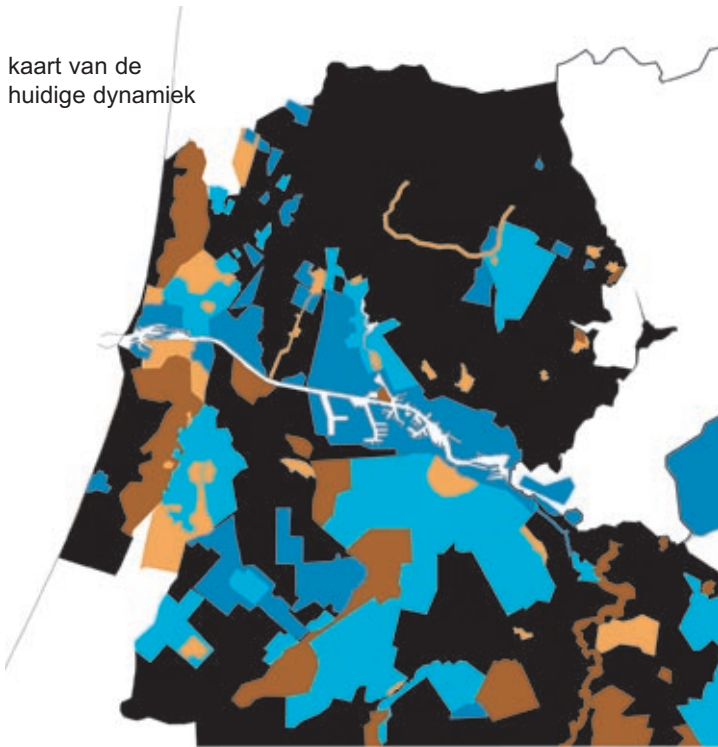
Onder welstand wordt verstaan de stand van de bebouwing waardoor een landschappelijke eenheid van identiteit gekenmerkt wordt. Er zijn gebieden waar gelijkheid van bebouwing, een gebiedstypologie zoals de Zaanse huisjes, de identiteit bepaalt. Er zijn gebieden met uiteenlopende hoogstandjes van architectuur, zoals in de Kennemerzoom. Er zijn gebieden waar het ontbreken van esthetiek juist de identiteit kleurt. De Welstandkaart geeft aan in welke gebieden puur op hoge kwaliteit van architectuur gelet moet worden, voor welke gebieden een bestaande of nieuwe typologie de bouwwijze moet bepalen en waar het bouwen vrij is.

Metropool

De netwerksamenleving van de metropool vraagt om ruimte voor flexibiliteit, snelheid, rentabiliteit en rationaliteit. Daartegenover moeten in een gezond netwerk ook waarden zoals stabiliteit, traagheid en langdurige verbondenheid, een plek krijgen. Welke plek gebieden innemen in de metropool is aangegeven op de Metropoolkaart: gebieden van rust, ruimte, en verstillings ('pockets of splendid isolation'); gebieden met mondiale dynamiek en commercie ('places of global dynamics') of gebieden die kenmerken combineren ('connected places').

De drie typen vervullen elk hun eigen functie in het aanbieden van de verschillende waarden binnen de metropool en moeten als zodanig gekoesterd worden.

kaart van de huidige dynamiek

Zeer hoge dynamiek

Zeer veel veranderingen in korte tijd (<15 jr), abrupte ontwikkelingen

Hoge dynamiek

Veel veranderingen gedurende een langere periode (<30 jr), snelle ontwikkelingen.

Middelhoge dynamiek

Weinig veranderingen gedurende een langere periode (<30 jr), gecontroleerde ontwikkeling

Langzame dynamiek

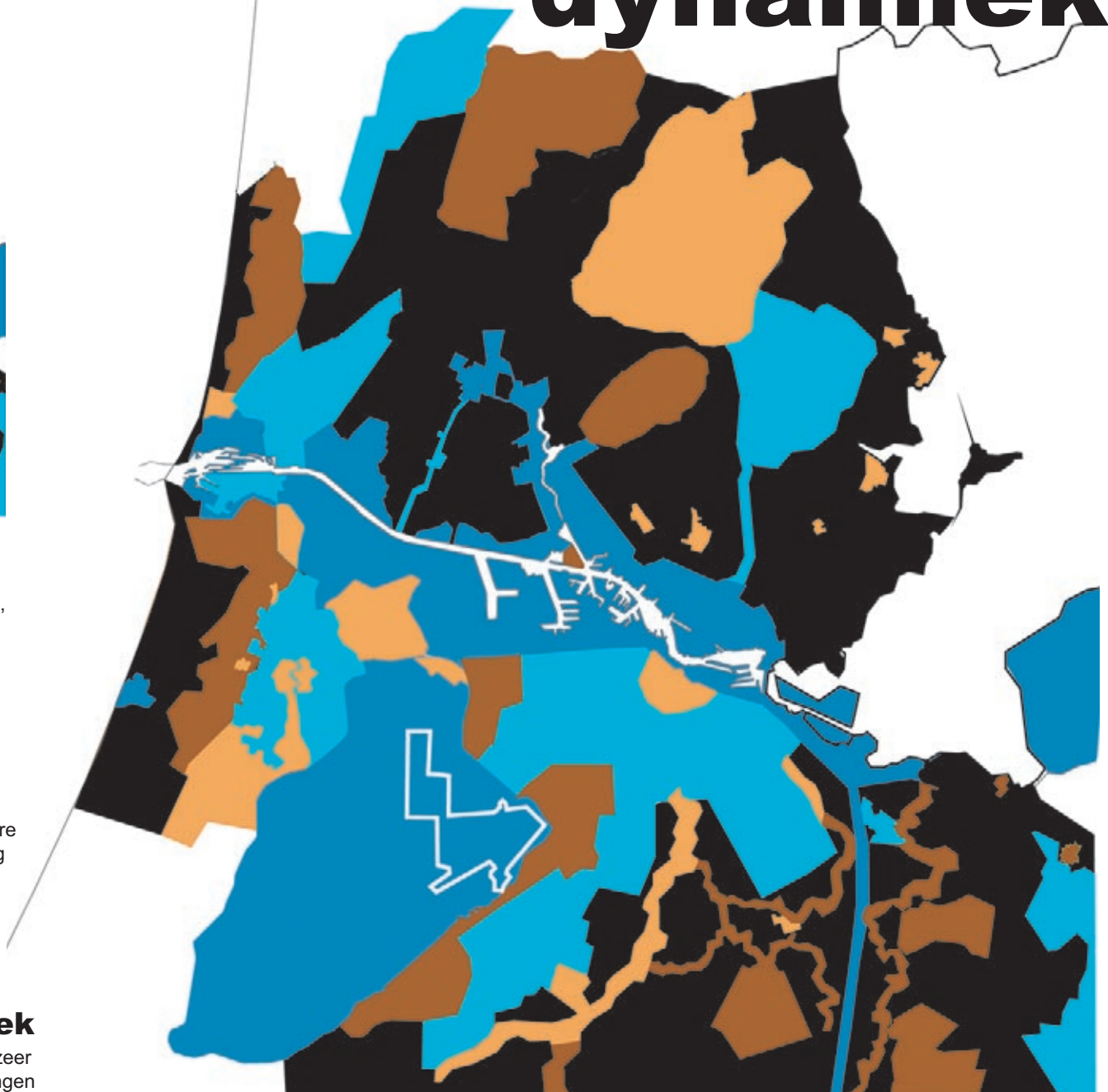
Weinig veranderingen over een zeer lange periode (<50 jr) langzame ontwikkelingen.

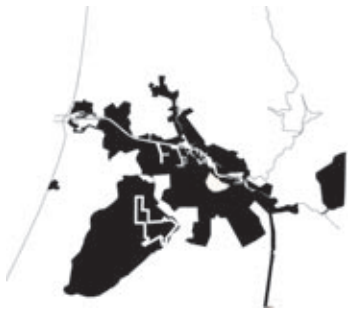
Zeer langzame dynamiek

Zeer weinig veranderingen gedurende een zeer lange periode (<50 jr) nauwelijks ontwikkelingen

kaart van de vanuit identiteit gewenste dynamiek

dynamiek

zeer hoge dynamiek

hoge dynamiek

middelhoge dynamiek

lage dynamiek

zeer lage dynamiek

zeer grote schaal

grote schaal

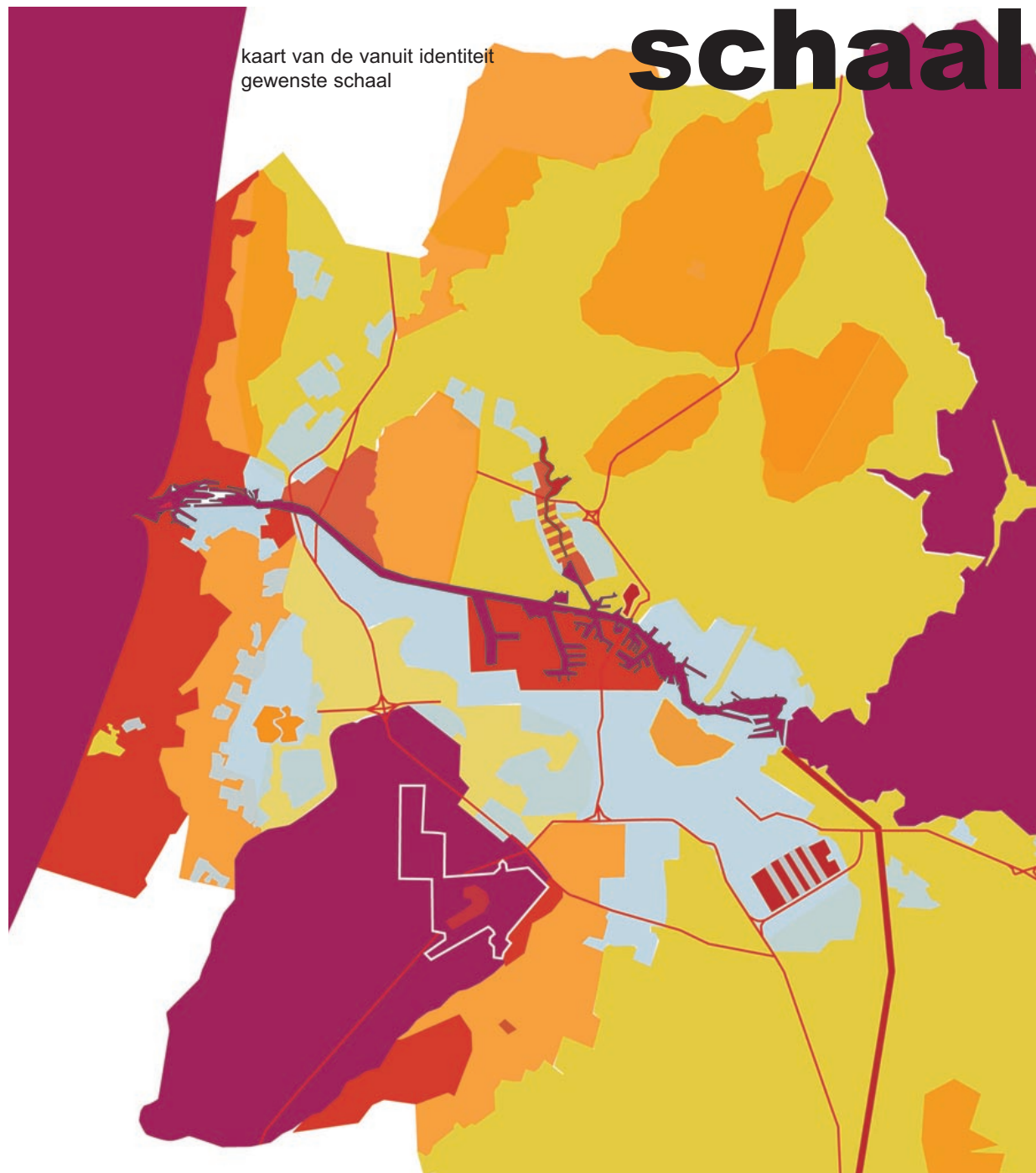
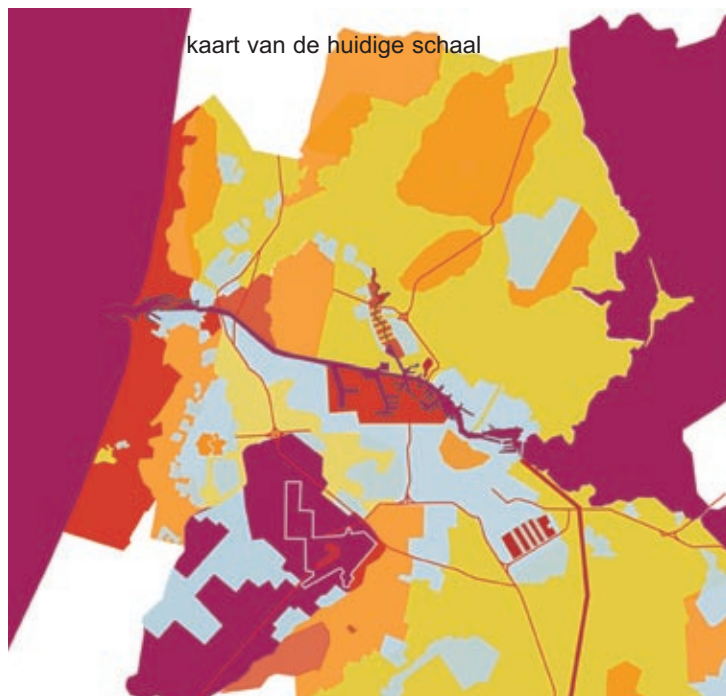

middelgrote schaal

kleine schaal

Zeer grote schaal

ritmiek groter dan 5 km (de horizon)
De zee, Noordzeekanaal, Haarlemmermeer.

Grote schaal

ritmiek van 1 tot 5 km
De duinen, Amsterdam Rijnkanaal, Snelwegen.

Middelgrote schaal

ritmiek 0,3 tot 1 km
Kennemerland, 't Gooi, de Beemster

Kleine schaal

ritmiek tot 0,3 km
veenpolders

Onbepaald

verstedelijkte gebieden

zeer grote korrel

grote korrel

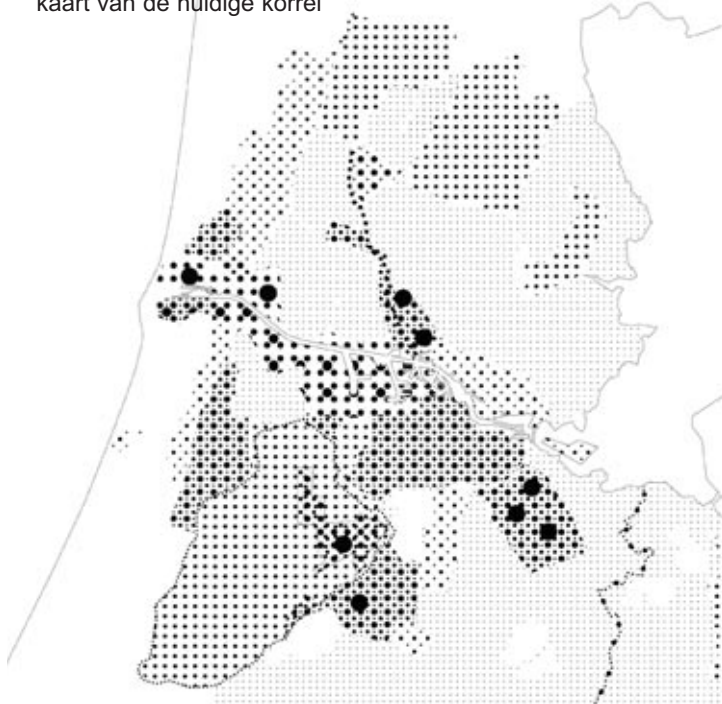
middelgrote korrel

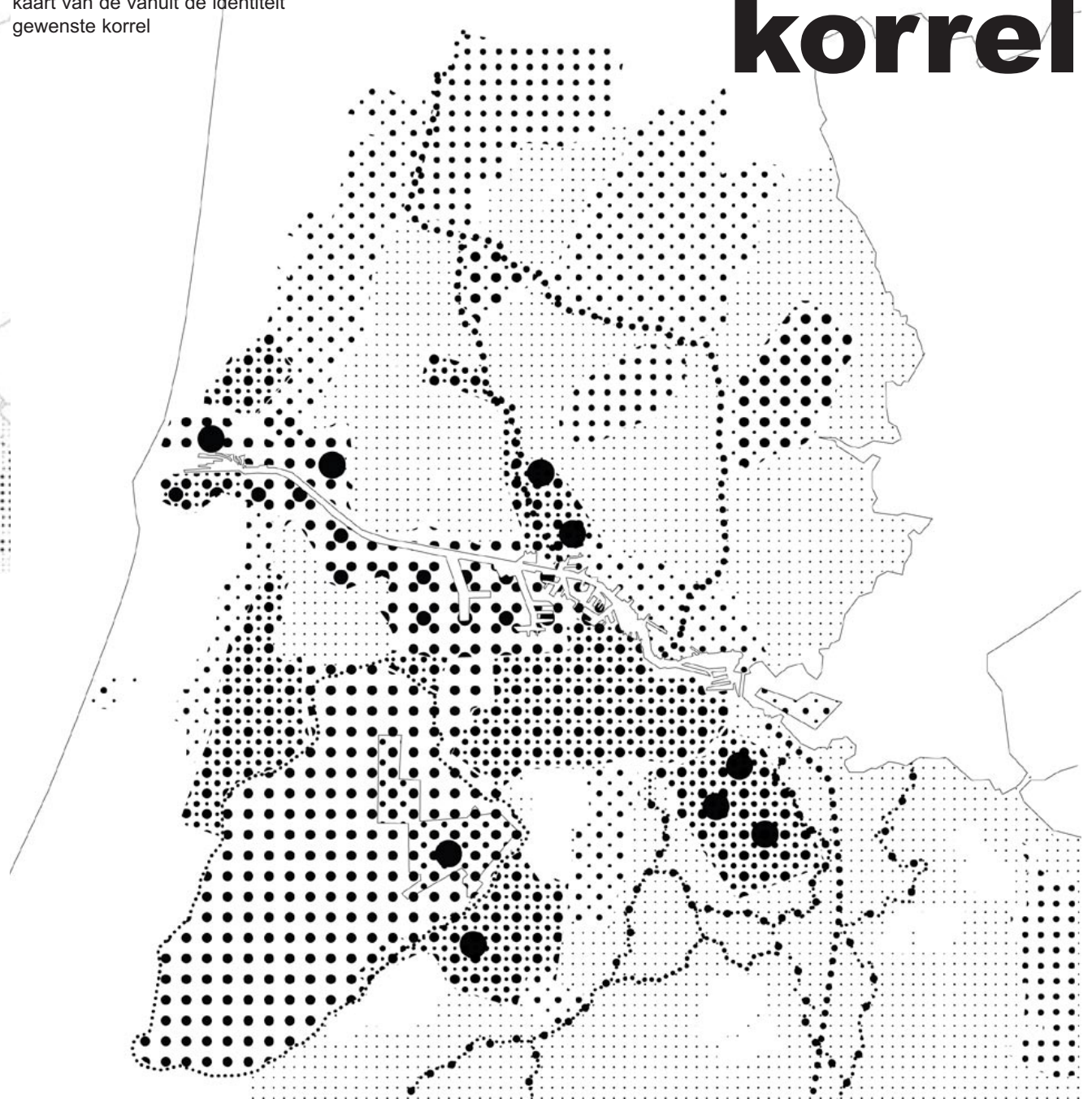
kleine korrel

kaart van de huidige korrel

kaart van de vanuit de identiteit
gewenste korrel

korrel

Zeer grote korrel

ArenA, veilinghal Aalsmeer, Hangar Boeing 747
fabriekscomplex

Grote korrel

CSM Halfweg, flatgebouwen, industriehallen,
expeditiehallen, landgoederen, fabrieksgebouw

Middelgrote korrel

Boerderijen, landhuizen, bedrijfshallen,
moderne windmolens

Kleine korrel

Vrijstaande villa's, landarbeiderhuisjes, wipmolens

gebiedstypologie

architectuur

vrij

welstand

Gebiedstypologie

een bestaande of nieuwe typologie
vanuit de gebiedsidentiteit

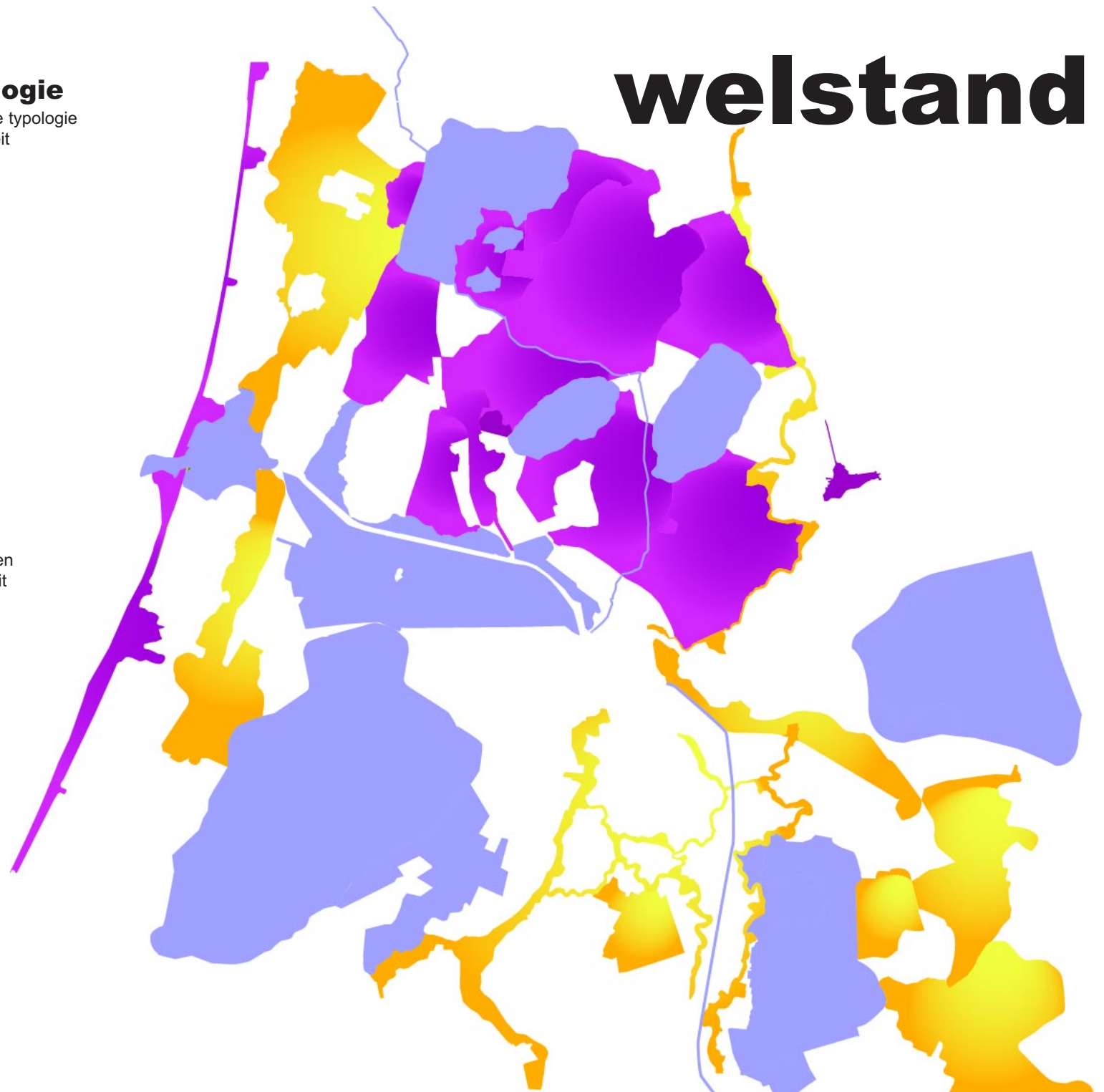
Architectuur

vrijheid in stijl, maar alleen
hoge esthetische kwaliteit

Vrij

vrijheid in bouwen

plekken van fantastische isolatie

verbonden gebieden

gebieden van mondiale dynamiek

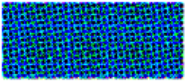

metropool

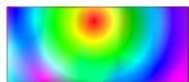
Pockets of Splendid Isolation

plekken van fantastische isolatie

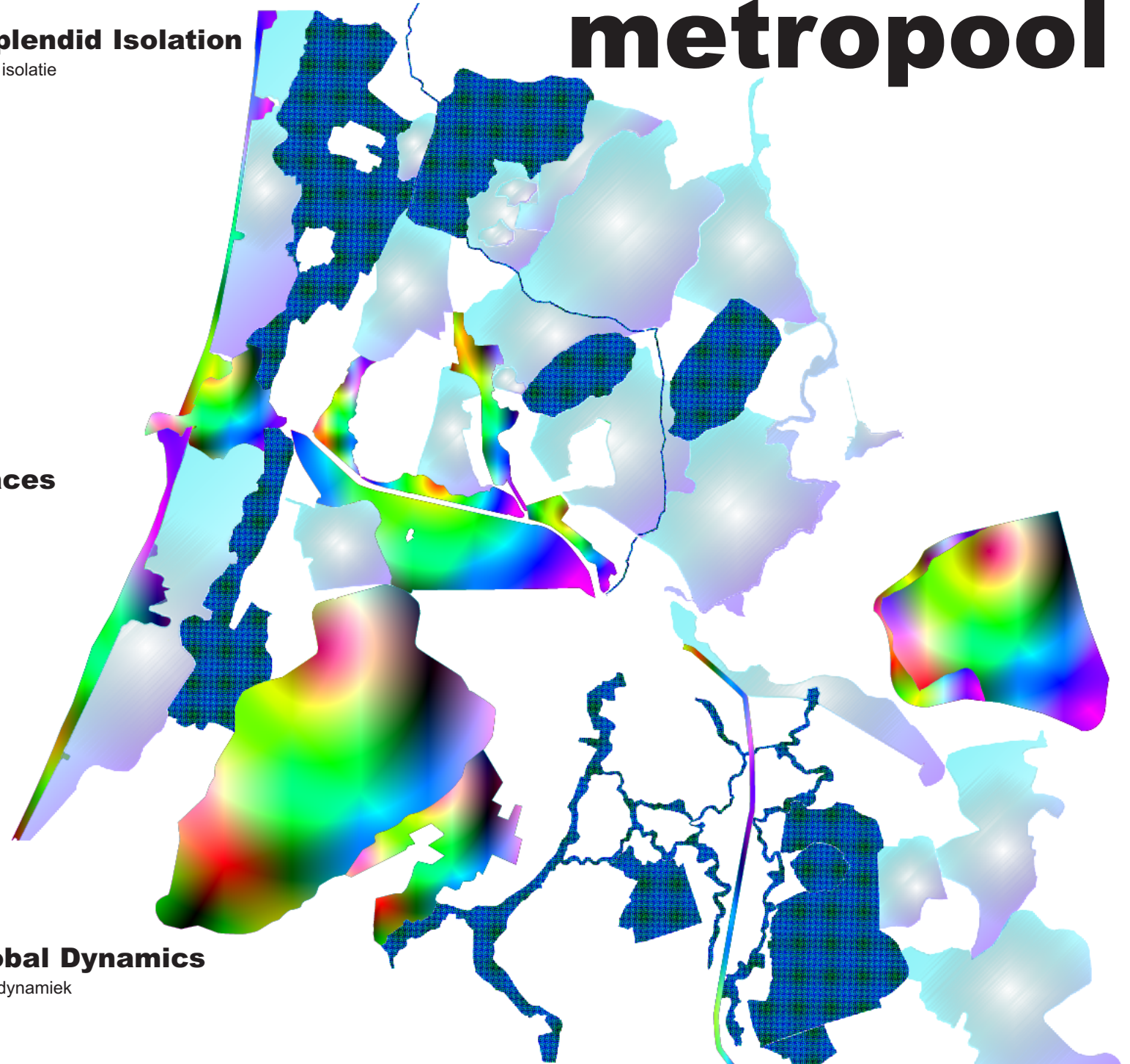
Connected places

verbonden gebieden

Places of Global Dynamics

gebieden van mondiale dynamiek

Identiteit

Eenheden

BESCHRIJVING EN VERBEELDING

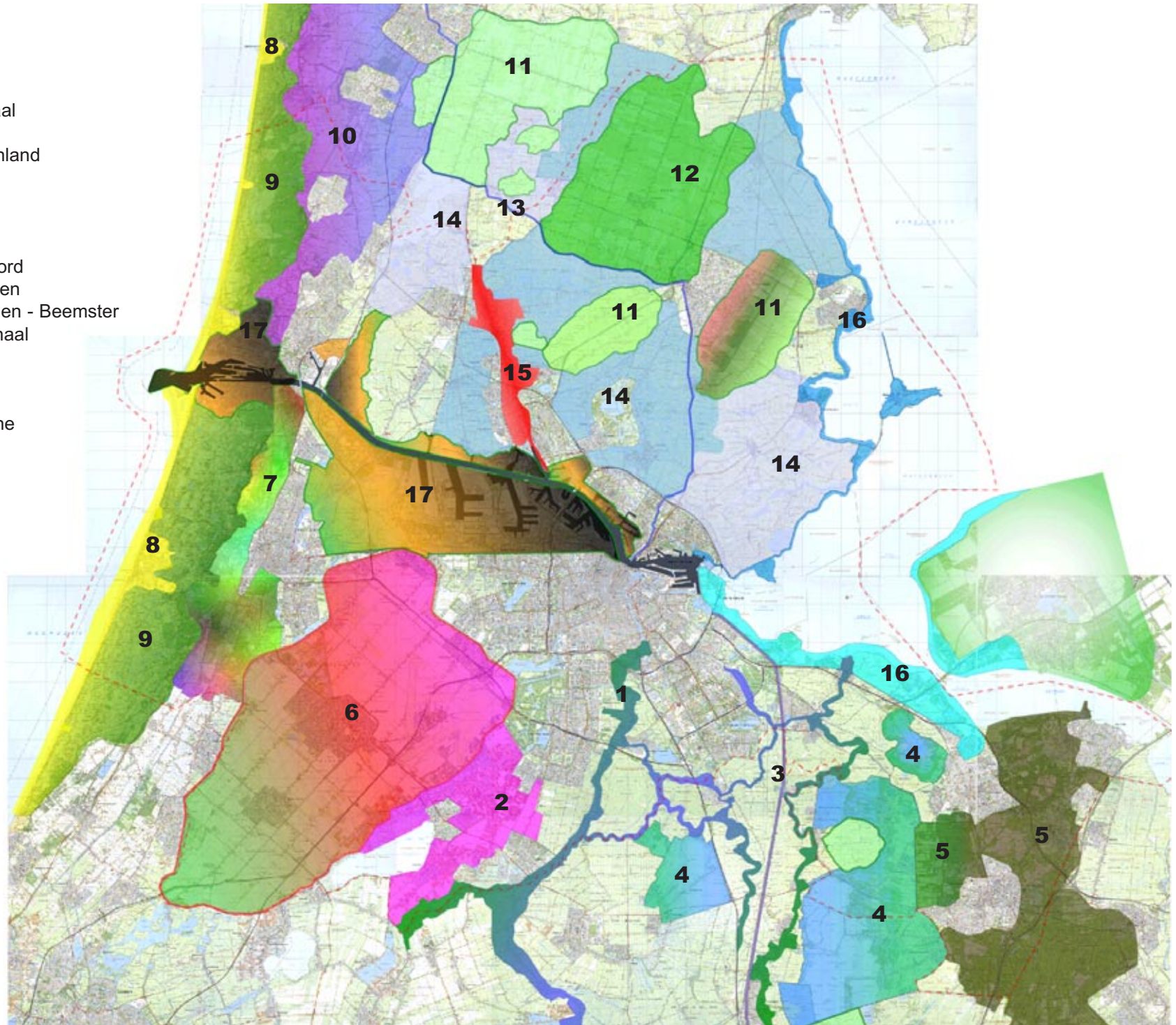
Hoe kan identiteit vertaald worden naar ruimtelijke waarden?

We onderscheiden in Noord-Holland Zuid zeventien gebieden die op basis van landschappelijke en cultuurhistorische kenmerken als een eenheid in identiteit te beleven zijn.

Per eenheid wordt de identiteit beschreven en verbeeld. We hebben per gebied aangegeven welke ontwikkelingen vanuit de identiteit gemotiveerd kunnen worden en hoe deze dan vorm kunnen krijgen.

De onderscheiden eenheden van identiteit

- 1 • Veenrivierenland
- 2 • Aalsmeer
- 3 • Amsterdam-Rijnkanaal
- 4 • Vechtplassen
- 5 • Heuvelrug -'s Gravenland
- 6 • Haarlemmermeer
- 7 • Kennemerzoom
- 8 • Noordzeekust
- 9 • Duinen
- 10 • Kennemerzoom noord
- 11 • Oude Droogmakerijen
- 12 • Oude Droogmakerijen - Beemster
- 13 • Noord-Hollands kanaal
- 14 • Waterland
- 15 • Zaanstad
- 16 • IJsselmeerkust
- 17 • Noordzeekanaalzone

Verklaring der tekens bij de beschrijving en verbeelding van de landschappelijke eenheden van identiteit

IDENTITEITSBALANS

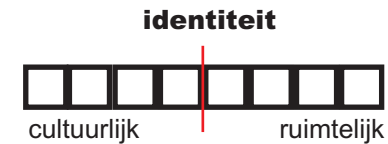
Bepalend voor de Identiteit kunnen ruimtelijke en culturele componenten zijn. Per gebied is middels een 'identiteitsbalans' aangegeven in hoeverre de identiteit gebaseerd is op een ruimtelijke en of culturele component.

- **Ruimtelijk**

Dat wat zichtbaar is, het beeld van een landschap, de structuren, de specifieke vorm, de architectuur.

- **Cultureel**

Het gebruik van een gebied, het imago, de geschiedenis, een 'naam'.

IDENTITEITSSTEMPEL

Eveneens is middels een 'identiteitsstempel' samengevat wat voor elke eenheid de waarden voor ontwikkeling zijn.

- **Drager**

Wat draagt het Imago, wat zet het gebied op de mentale plattegrond van mensen.

- **Continuïteit**

Waar draait het om bij ruimtelijke ontwikkeling met de identiteit als uitgangspunt, wat moet leidend zijn.

- **Schaal**

Hier wordt schaal gebruikt in de betekenis van de maat van een ruimtelijk patroon in het landschap. Gekeken is naar het patroon dat bepalend is voor de identiteit van het landschap.

- **Korrel**

De korrelgrootte wordt bepaald door het volume van het gebouwde. Het omliggende 'erf' bepaalt de sfeer of de kleur van de korrel en weegt als een belangrijk aspect van de korrel mee.

- **Dynamiek**

Dynamiek wordt hier opgevat als het aantal veranderingen dat een gebied doormaakt binnen een bepaalde tijd.

- **Welstand**

Onder welstand wordt verstaan de stand van de bebouwing waardoor een landschappelijke eenheid van identiteit gekenmerkt wordt.

- **Transformatiecapaciteit**

De mogelijkheid tot transformeren vanuit de identiteit.

- **Ontwikkelingspotentie**

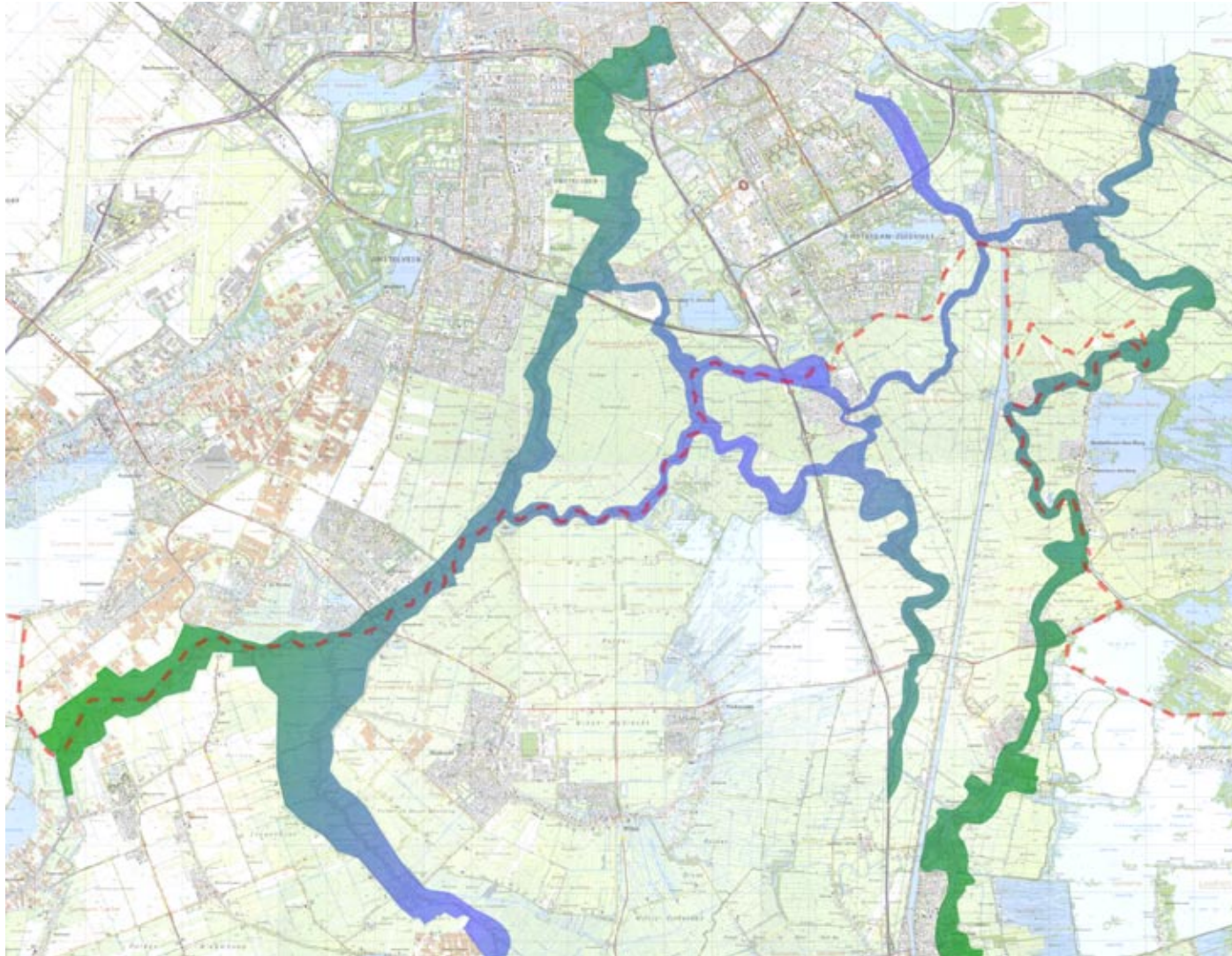
Welke ontwikkelingen passen perfect bij de identiteit.

- **Metropool**

Wat is de betekenis van het gebied in de metropool.

A rectangular form with rounded corners and a red border. At the top, the word 'IDENTITEIT' is written in large, spaced-out capital letters. Below it, there are several labels for data entry: 'DRAGER:', 'CONTINUÏTEIT:', 'DYNAMIEK:', 'KORREL:', 'SCHAAL:', 'WELSTAND:', 'ONTWIKKELINGSPOTENTIE:', 'TRANSFORMATIECAPACITEIT:', and 'METROPOOL:'.

Veenrivierenland

De Regio

Het landelijk gebied tussen Amsterdam, Uithoorn, Utrecht en de Heuvelrug ontleent zijn landschappelijke identiteit aan zijn watersysteem, het stelsel van lange smalle rivieren met hun specifieke oevers en plassen met hun omliggende plas-draslanden. De rivieren hebben een sterke eigen identiteit die apart als eenheid wordt onderscheiden.

Veenrivierenland

Van de rivieren in het gebied zijn alleen de Vecht en de Amstel bekend, en de Amstel nog het meest om het stukje in Amsterdam centrum. De Angstel, de Waver, de Winkel, De Holendrecht, de Bullenwijk, De Kromme Mijdrecht, de Gaasp en de Gein zijn weinig bekend. Ruimtelijk nauwelijks ontwikkeld en voor transport allang vergeten liggen deze rivieren voor het oprapen.

I D E N T I T E I T

DRAGER:	rivier
CONTINUÏTEIT:	oevers met 'groene korrels'
DYNAMIEK:	middel/ langzaam
KORREL:	middel + klein
SCHAAL:	klein
WELSTAND:	architectuur
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	groene woonrivier, plezierrivier
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	hoog tot laag
METROPOOL:	connected

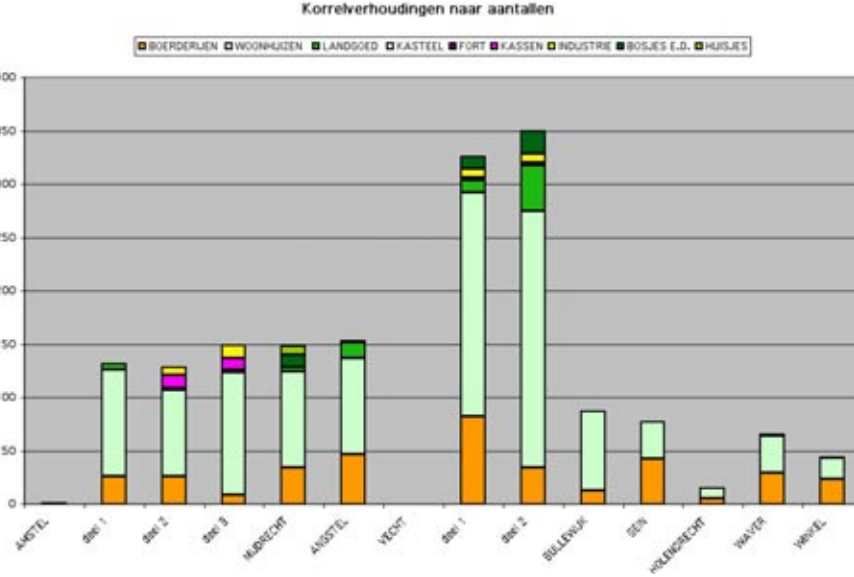
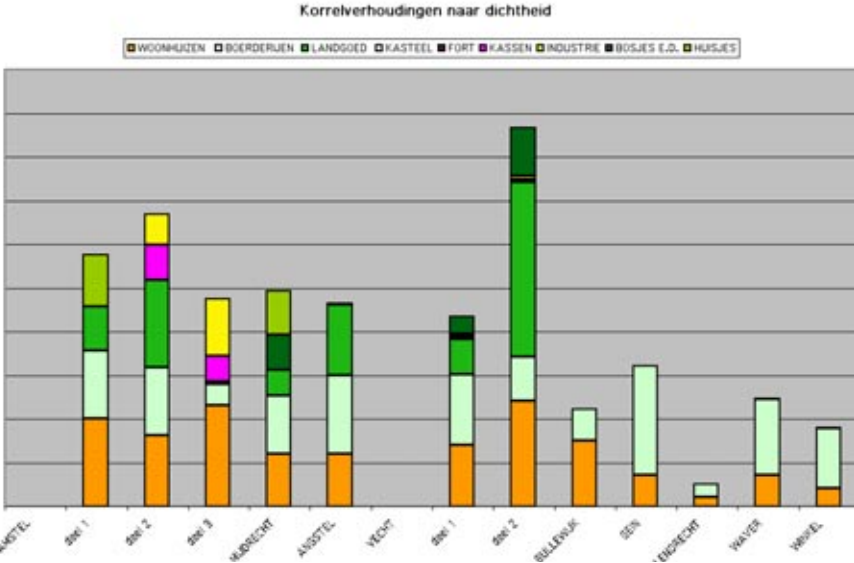
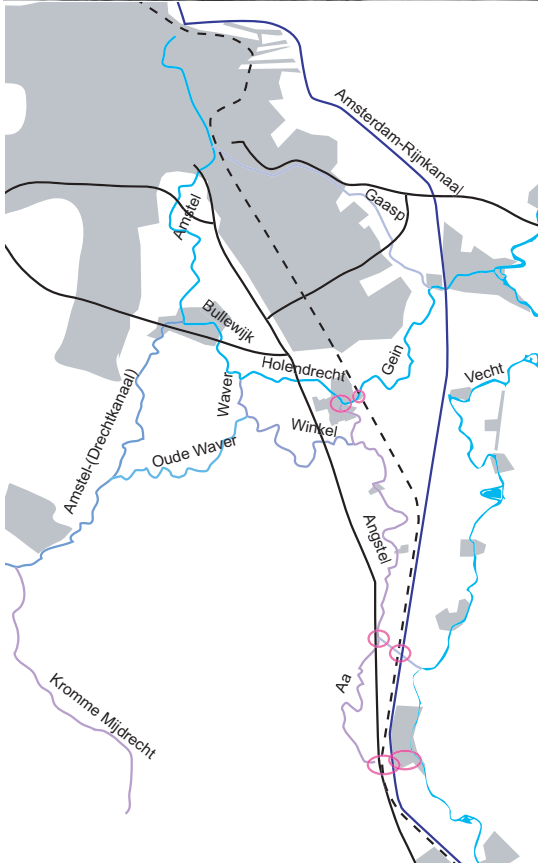
identiteit

cultuurlijk

ruimtelijk

De Vecht is de meest ontwikkelde rivier. Het is de groenste, de meest recreatieve, meest commerciële, meest bewoonde, bebouwde en bevaren rivier. Het ruimtelijk beeld dat ontstaan is is erg bepalend voor de identiteit van de Vecht. Het beeld wordt gemaakt door de typische bebouwing van landgoederen en buitens en de villa's met grote tuinen. Details spelen een grote rol voor het 'typisch Vechtse', van overtuin tot erscheiding met Hortensia. De Vecht is zeer gevoelig voor aantasting van het ruimtelijk beeld. Veranderingen in de subtiele verhoudingen leidt al snel tot verlies van de identiteit. Daardoor is er weinig marge voor ontwikkeling en heeft de Vecht de minste transformatiemogelijkheden van alle rivieren. De rivier lijkt zijn optimum te hebben bereikt, zeker het zuidelijk deel. De druk is er echter het hoogst. De Amstel daarentegen kan nog sterk groeien in identiteit. Het ruimtelijk beeld is nauwelijks bepalend. Het oude beeld is zo grondig vernietigd (bijna alle buitenplaatsen zijn verdwenen en de laatste boombeplanting is in 1975 gekapt) dat de Amstel feitelijk met een bijna schone lei kan beginnen. Dat geldt nog sterker voor rivieren als Waver, Winkel en Holendrecht. Deze hebben nog niet meer identiteit dan dat ze oude waterlopen in het watersysteem zijn. Hun transformatiepotentie is daarmee des te groter. Elke rivier kan zijn eigen identiteit ontwikkelen binnen de identiteit van de familie van landelijke groene plezierrivieren. Een kracht waarmee de enorme programmadruck op de streek kan worden omgebogen van bedreiging tot versterking van de identiteit.

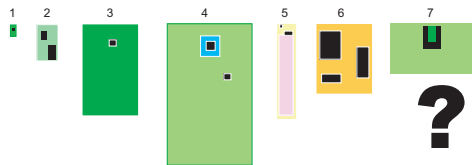

Geplande ontwikkeling: de rivieren genegeerd.

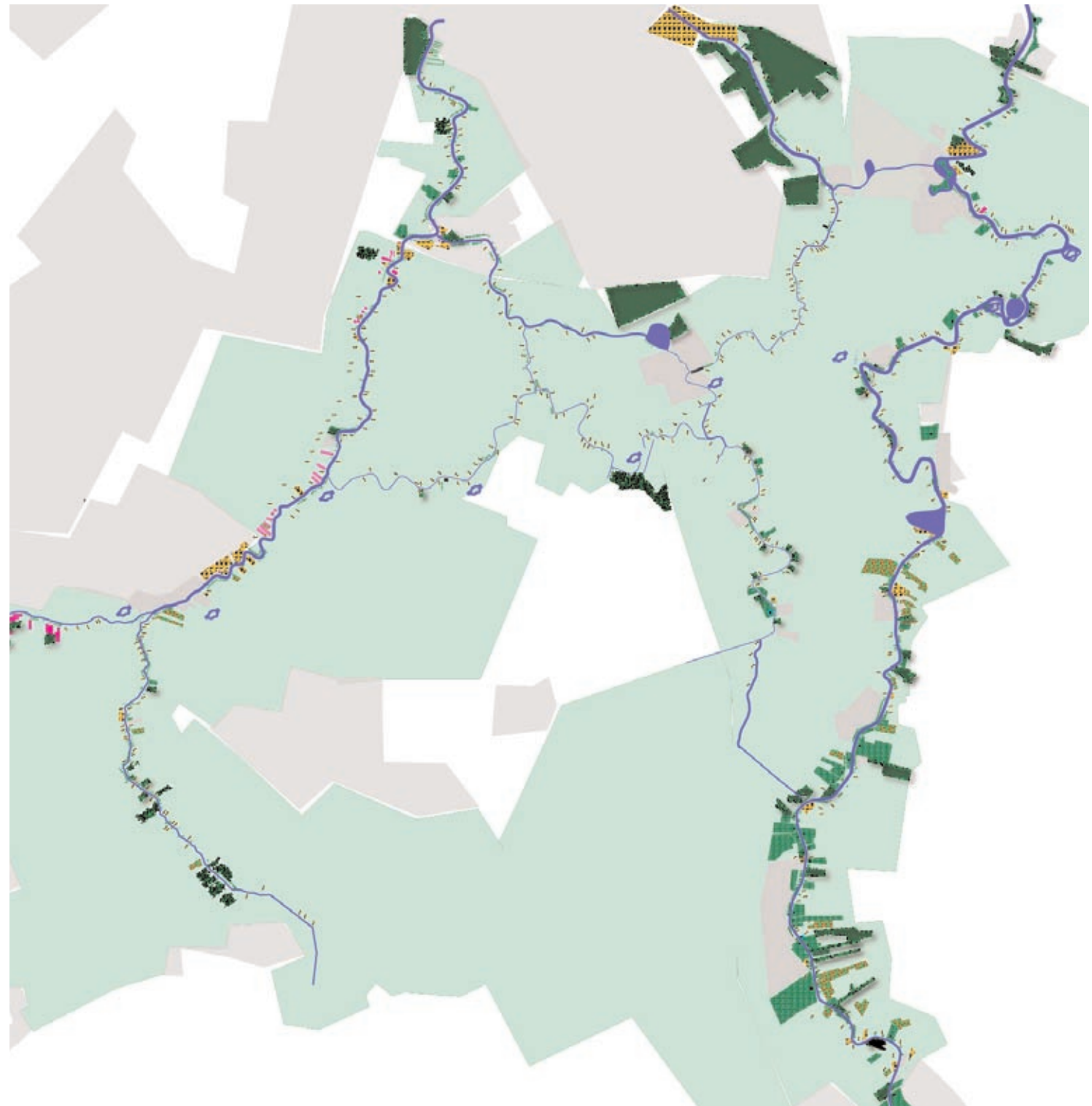

Met nieuwe ruimtelijke ontwikkeling ontstaat een kans om van een gebied dat nu slechts getypeerd wordt als de Vechtstreek een Rivierenstreek te maken. De sleutel bij ontwikkeling langs de rivier is de korrel; het type en de mengverhouding. Per rivier verschilt dit.

Het type is een combinatie van bebouwing en buitenruimte. Het huis met kleine (over)tuin, de boerderij met erf en grond, de buitenplaats met formele of romantische tuin, het bosje, het industriële gebouw, de kas, het zomerhuisjespark. Elke rivier blijkt een eigen profiel te hebben in programma en verhouding.

- 1 - Vrijstaand huis met (over)tuin
- 2 - Boerderij met erf
- 3 - Buitenplaats met bossage
- 4 - Kasteel met tuinen
- 5 - Kas met voorhuis en schuren
- 6 - Industriecomplex
- 7 - Nieuwe riviertypologie?

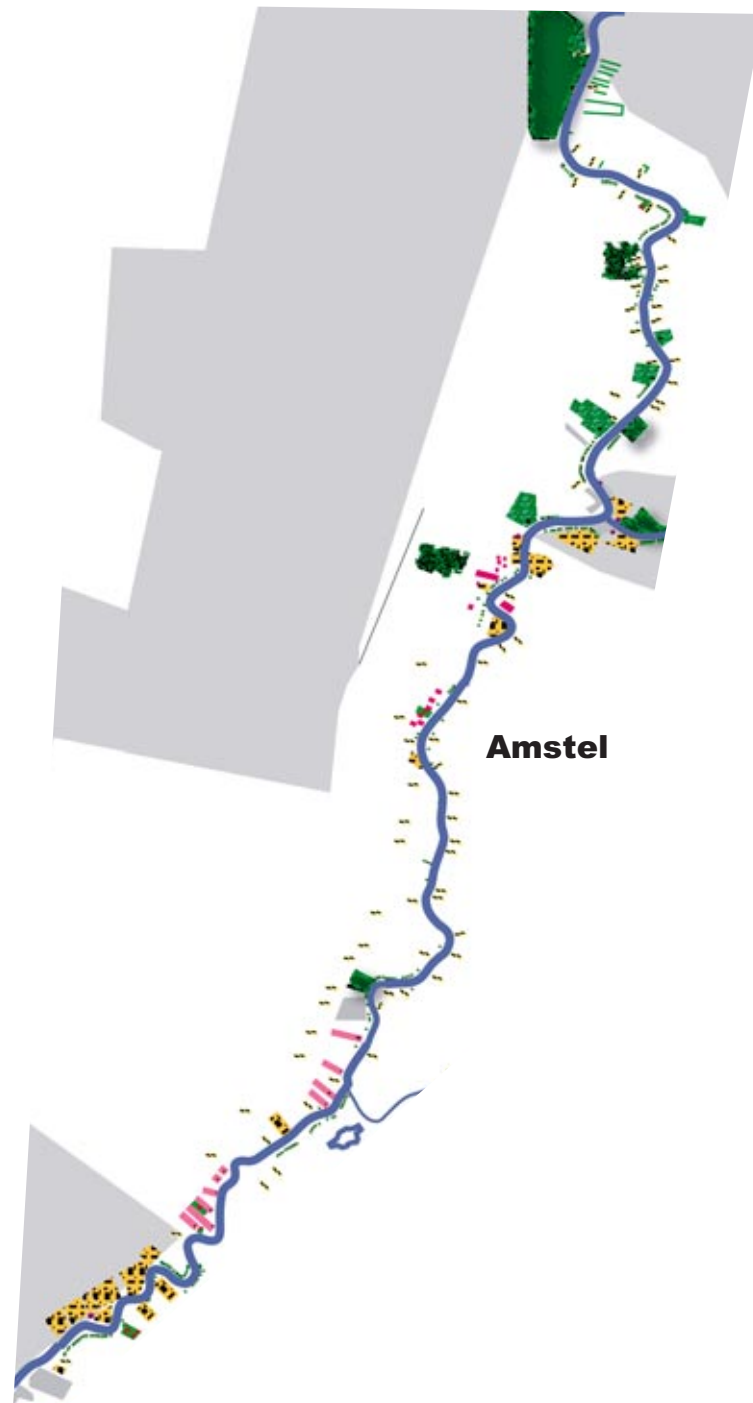
Vecht - noordelijk deel

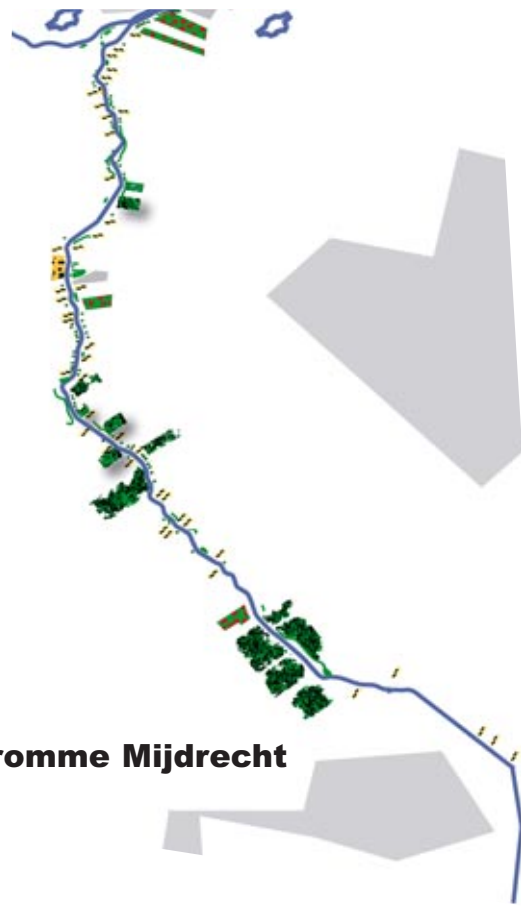

Vecht - zuidelijk deel

Amstel

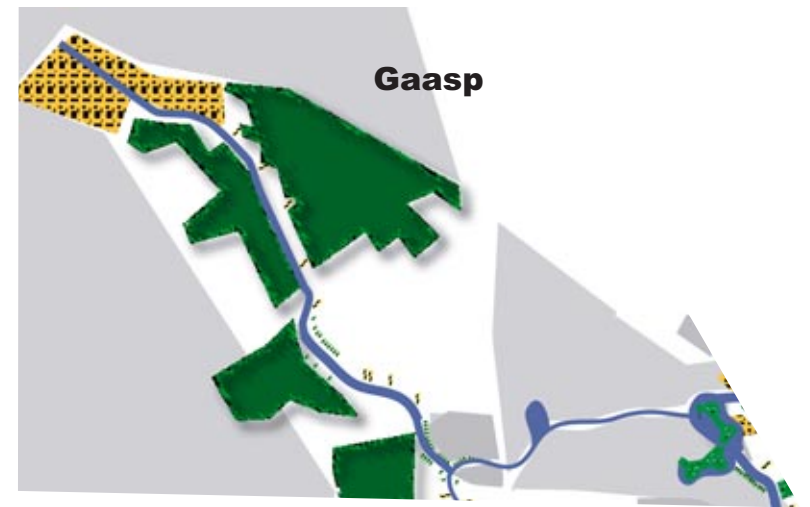

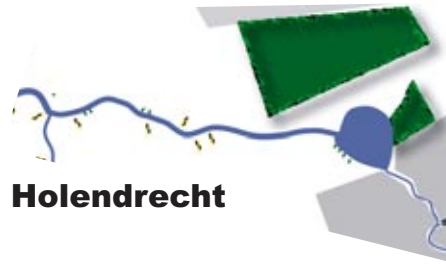
Kromme Mijdrecht

Bullewijk

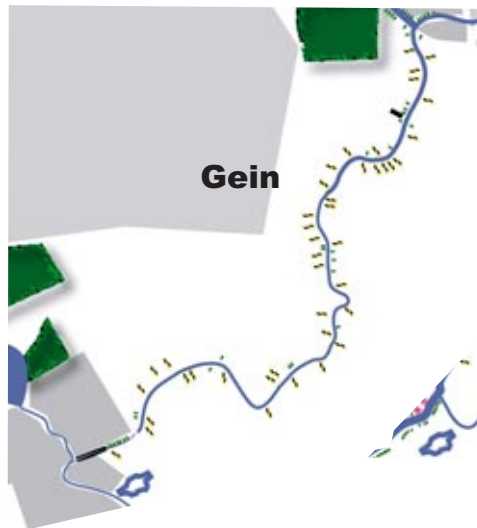
Gaasp

Holendrecht

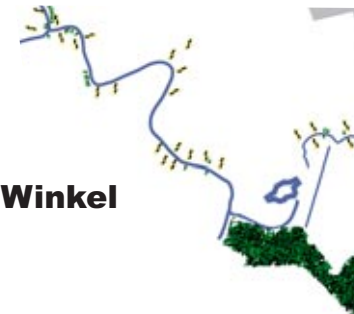
Angstel

Gein

Waver

Winkel

Vecht

Amstel

Gaasp

Bullewijk

Angstel

Kromme Mijdrecht

Gein

Holendrecht

Vecht

ruimtelijk manifest	
plezierrivier	
groen	
mental map	
transformatiepotentie	
groeicapaciteit	

Gaasp

ruimtelijk manifest	
plezierrivier	
groen	
mental map	
transformatiepotentie	
groeicapaciteit	

Angstel

ruimtelijk manifest	
plezierrivier	
groen	
mental map	
transformatiepotentie	
groeicapaciteit	

ruimtelijk manifest - is de rivier als eenheid zichtbaar, speelt zij ruimtelijk een rol in het landschap
plezierrivier - is de rivier meer dan een waterloop, kent ze recreatie, tuinen aan de rivier, horeca, watersport..
groen - is de rivier lommerrijk door laanbeplanting, bossages en aanliggende tuinen
mental map - staat de rivier op de mentale plattegrond van de niet lokale bewoner
transformatiepotentie - hoeveel mogelijkheden heeft de rivier om te ontwikkelen zonder identiteitsverlies
groeicapaciteit - hoeveel fysieke ruimte is er voor verdere ontwikkeling

Amstel

ruimtelijk manifest	
plezierrivier	
groen	
mental map	
transformatiepotentie	
groeicapaciteit	

Bullewijk

ruimtelijk manifest	
plezierrivier	
groen	
mental map	
transformatiepotentie	
groeicapaciteit	

Kromme Mijdrecht

ruimtelijk manifest	
plezierrivier	
groen	
mental map	
transformatiepotentie	
groeicapaciteit	

Winkel

ruimtelijk manifest	
plezierrivier	
groen	
mental map	
transformatiepotentie	
groeicapaciteit	

Gein

ruimtelijk manifest	
plezierrivier	
groen	
mental map	
transformatiepotentie	
groeicapaciteit	

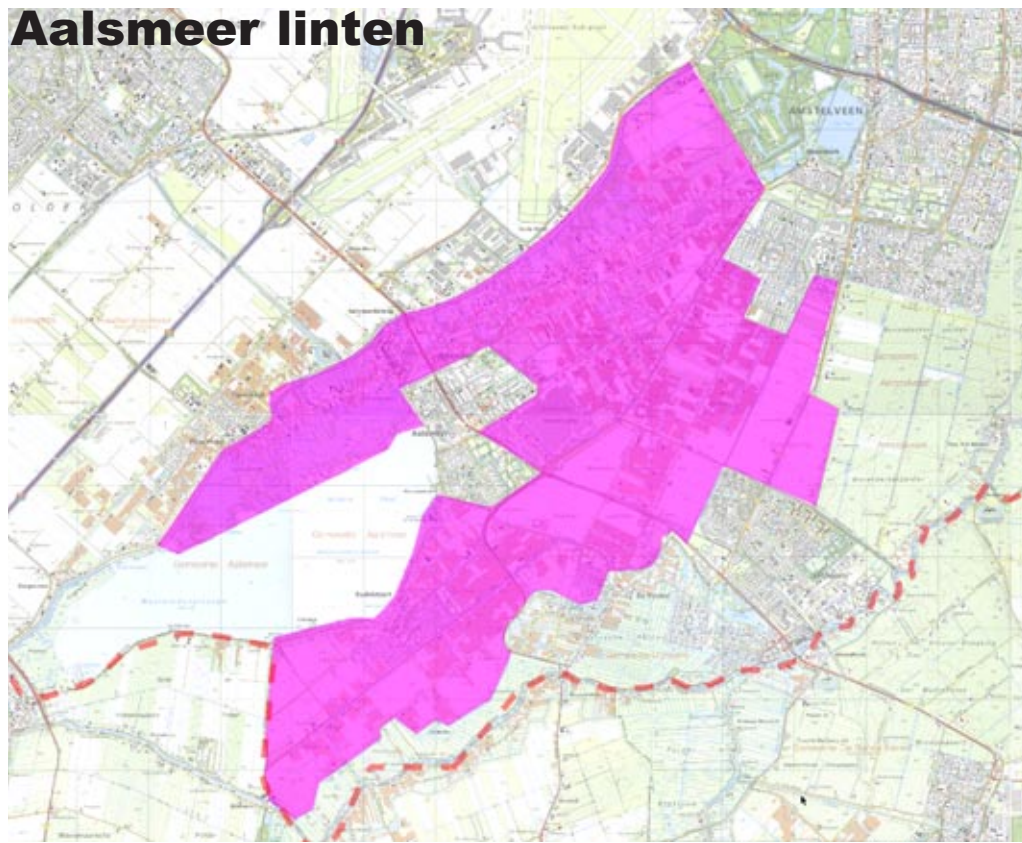
Holendrecht

ruimtelijk manifest	
plezierrivier	
groen	
mental map	
transformatiepotentie	
groeicapaciteit	

Waver

ruimtelijk manifest	
plezierrivier	
groen	
mental map	
transformatiepotentie	
groeicapaciteit	

Aalsmeer linten

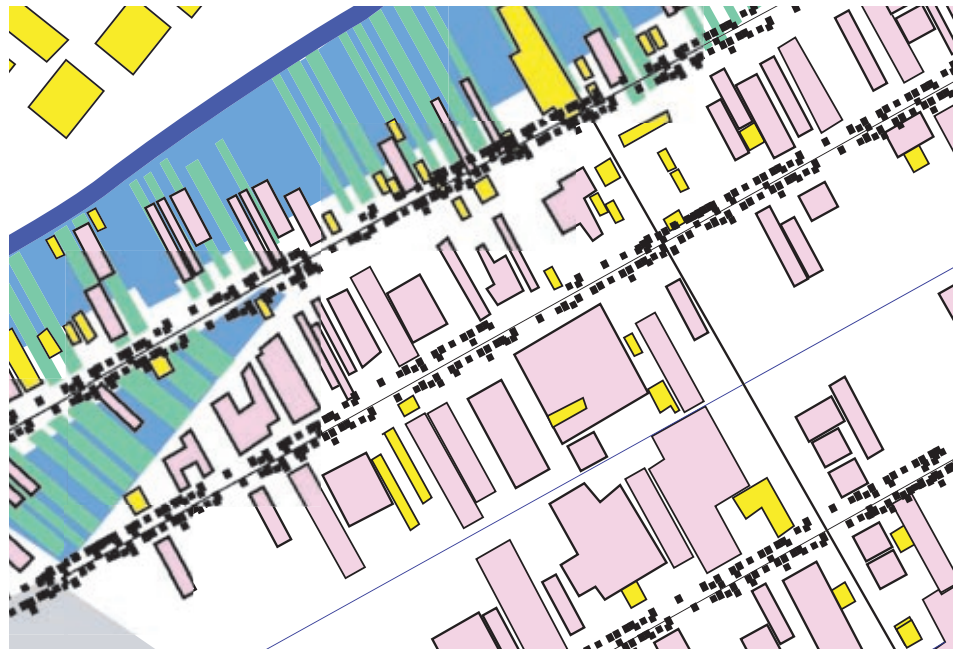

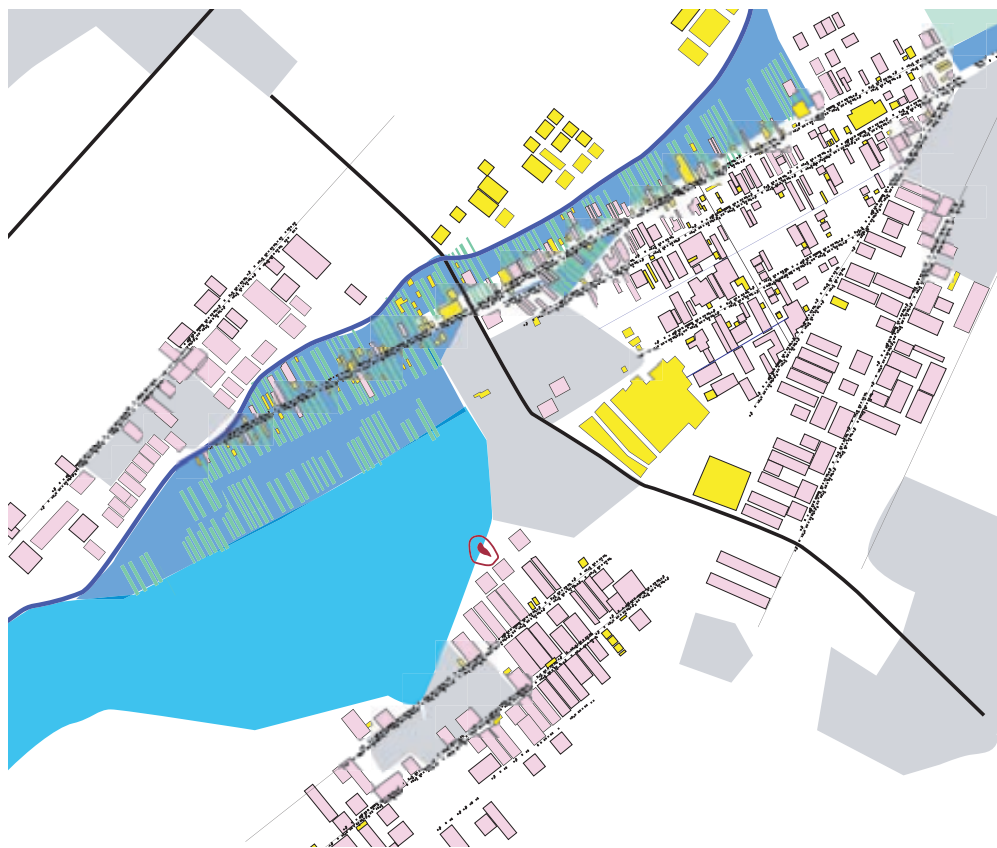
Aalsmeer dankt zijn identiteit aan het genadeloos eenvoudige en tegelijk ingenieuze systeem van lintbebouwing. De linten verenigen moeiteloos twee verschillende werelden in zich, een kleinschalig dorpslint van woonhuizen dicht op de ontsluitingsweg en een wereld van enorme bedrijfsgebouwen en open plekken. Deze kassen, kwekerijen, oude fabrieken, natuurplasjes, veldjes en zelfs scheepswerven liggen bijna verborgen achter het lint van woonhuizen en zijn slechts bereikbaar via zijweggetjes. Vanaf de hoofdweg wordt zo af en toe een blik gegund op deze weergaloze werkwereld.

Het paradoxale is dat het bijna lieflijke kleinschalige dorpslint enorme functies in zich op kan nemen zonder zijn karakter te verliezen. De grootste Prenatal van Nederland voegt zich naadloos in het geheel.

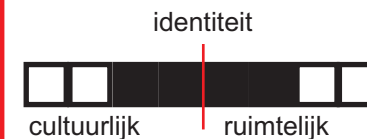
Daarbij komt dat architectuur en welstand geen enkele rol spelen voor de identiteit. Het ene huis komt uit een nog goedkopere catalogus dan het andere en de bedrijfsdozen steken elkaar naar de kroon in lelijkheid. Het maakt niets uit, hier geldt het credo duizend keer lelijk is mooi.

Het systeem heeft een grenzeloze capaciteit en een permanente flexibiliteit. De linten zijn simpelweg over het onderliggend landschap van droogmakerij, veengebied en plas gegroeid waarbij zij, reagerend op het landschap, programmatisch van kleur veranderen; zijweggetjes worden zijwatertjes, kweekveldjes worden jachthaventjes, kassen worden scheepswerven etc.

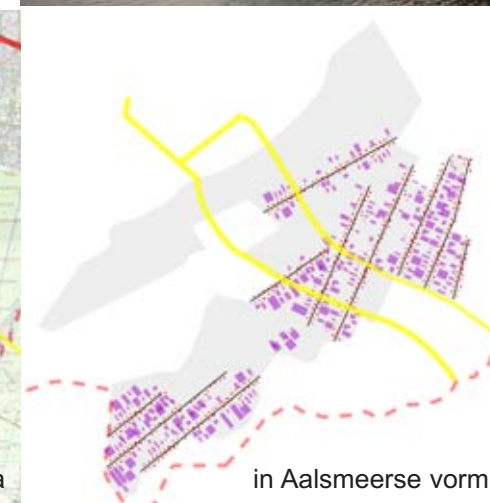
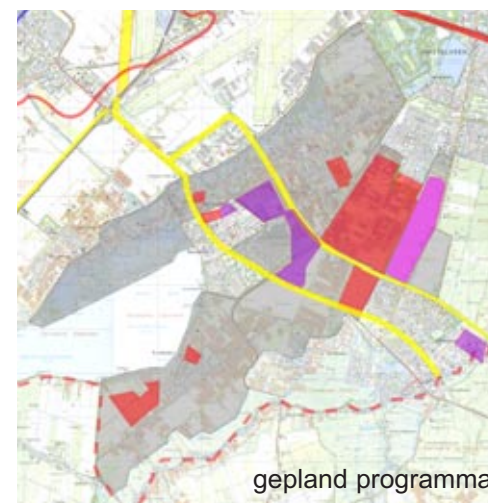

I D E N T I T E I T	
DRAGER:	totale functiemenging
CONTINUÏTEIT:	lintstructuur met slagorde
DYNAMIEK:	hoog
KORREL:	groot+middel+klein
SCHAAL:	middel
WELSTAND:	vrij
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	alle programma
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	hoog
METROPOOL:	global dynamics

Het programma van het lint is compleet en divers. Er wordt gewoond, gewinkeld, gerecreëerd en gewerkt binnen één lint. De mobiliteitsafstanden zijn zeer kort. In de file van de woning naar het bedrijf is er niet bij.

Met het doorzetten van het 'lintensysteem' heeft deze regio een enorme ontwikkelingspotentie. De druk van 'groot' programma die op de streek ligt kan moeiteloos in nieuwe identiteitsvolle linten vormgegeven worden. Bestaande linten kunnen transformeren en zich aanpassen aan de nieuwe behoeftes van de maatschappij. Kassen kunnen ingewisseld worden voor bedrijfsdozen. Leidend bij ontwikkeling is de slagorde van grote korrels achter kleine korrels, ontsloten vanaf hetzelfde lint.

hoofdlinten

De hoofdontsluiting geeft een puur romantisch beeld van kleinschalige lintdorpen. De linten verschillen in profiel en bebouwing. Het eerste lint is smal en stenig, het tweede is groen en lieflijk, het derde is weer breed en landelijk...

functiemenging

De zijwegen geven een doorkijk naar een telkens andere achterwereld. Een woonbotenlighthouse, een werf en loods, een kwekerij met ketelhuis, een kas in het groen...

grote korrels

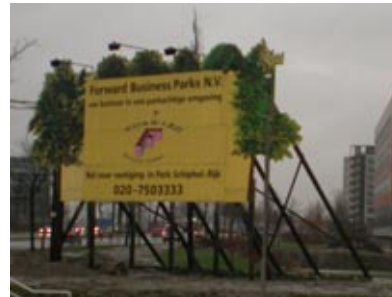
De achterwereld bevat een programma van enorme gebouwen met verschillende invulling. Een scheepswerf, een oude fabriek, een distributiecentrum, een sportpaleis, Neerlands grootste Prenatal...

architectuur(loos)

Esthetische normen en welstand gelden in Aalsmeer niet. De architectuur wordt gekenmerkt in termen van kitsch, utiliteit, catalogus, show en goedkoop...

bedrijven

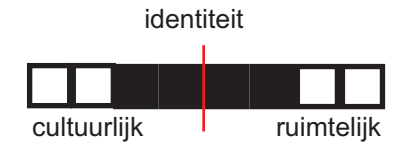

De bloemenveiling van Aalsmeer, zo groot dat het dak een parkeerlandschap is en men zich binnen met trein en fiets verplaatst, zet de toon voor de streek: complex. In Aalsmeer passen geen conventionele bedrijventerreinen in een 'parkachtige setting'; ze zijn te simpel.

Amsterdam Rijnkanaal

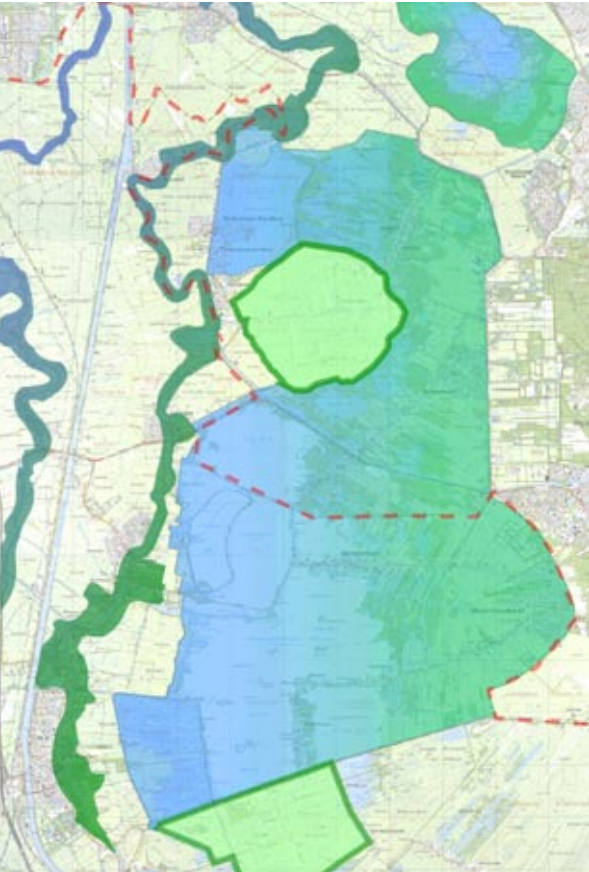
Het Amsterdam-Rijnkanaal is een sterke herkenbare lijn en is zoals de snelweg en het spoor een passant, een doorsnijding van het landschap. Het is geen drager van gebiedseigen ontwikkelingen. In tegenstelling tot het rustige, romantisch landelijke karakter van de omliggende rivieren is het kanaal een 'watersnelweg' die geen schoonheidsethiek kent. Het kanaal heeft één eenduidig profiel met boombeplanting over de volle lengte. Het kanaal stoort zich niet aan zijn omgeving. De identiteit van het kanaal is dat het een rechtlijnig, egocentrisch element is. Het kanaal is een krachtige lijn die ruimtelijke ontwikkelingen kan dragen. De nu nog lege oevers kunnen een breed programma herbergen. Ruimtelijke ontwikkelingen versterken de identiteit als ze op het kanaal gericht zijn en de volle lengte van het kanaal betreffen. Ontwikkelingen moeten niet gebiedseigen maar gebiedsoverstijgend zijn. Het kanaal als ruggengraat is uitgangspunt. Nu vervoer over water zo'n enorme vlucht neemt vanwege de congestie op weg en spoor zou een snelle bootverbinding van het kanaal een van de best ontsloten locaties van de regio maken en zijn identiteit van watersnelweg letterlijk gestand doen. Met zachtere natuurlijke oevers zou het kanaal ook in ecologische zin een watersnelweg kunnen worden. De grootste barrière wordt zo de grootste corridor van het gebied.

I D E N T I T E I T	
DRAGER:	lijn
CONTINUÏTEIT:	eenvormige lengte
DYNAMIEK:	hoog
KORREL:	middel
SCHAAL:	groot
WELSTAND:	kanaaltypologie
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	king size Giethoorn
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	hoog
METROPOOL:	global dynamics

Vechtplassen

identiteit

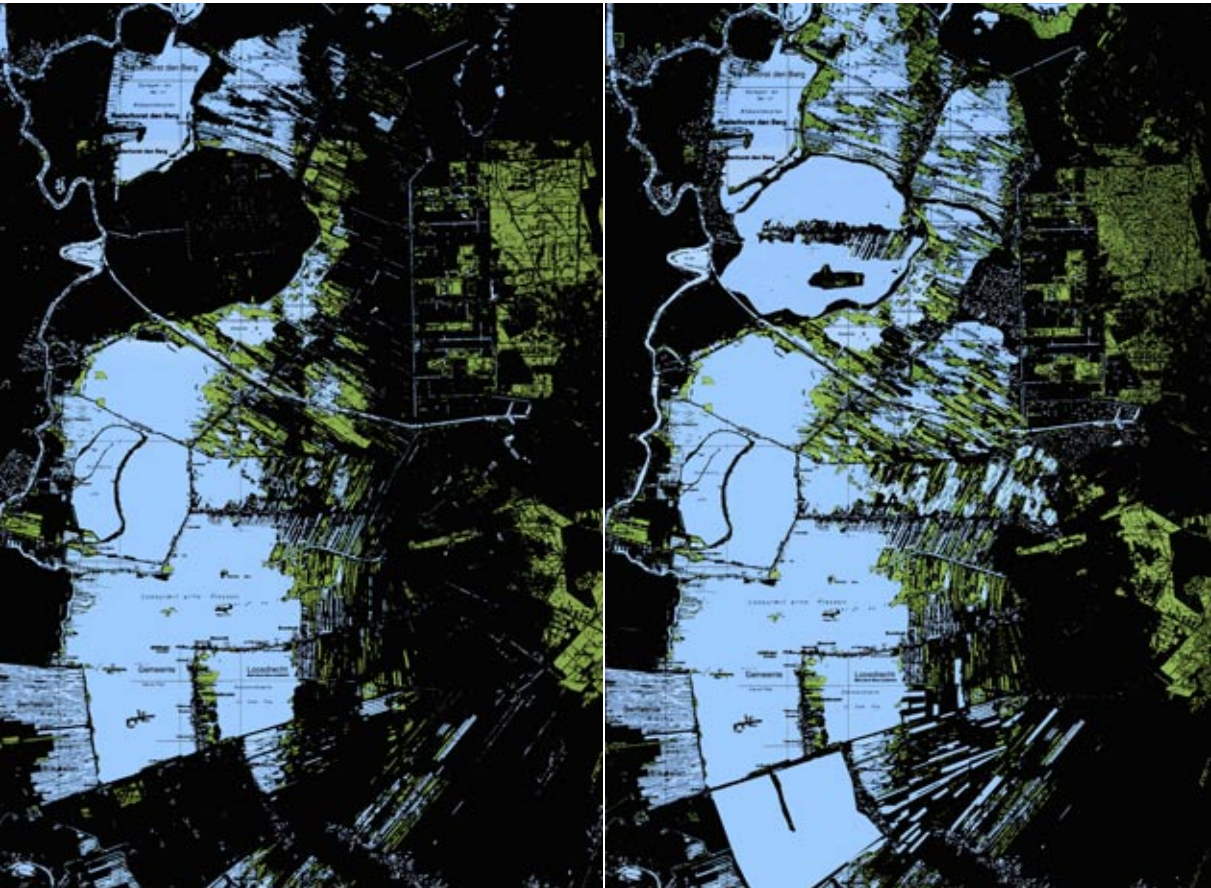

cultureel

ruimtelijk

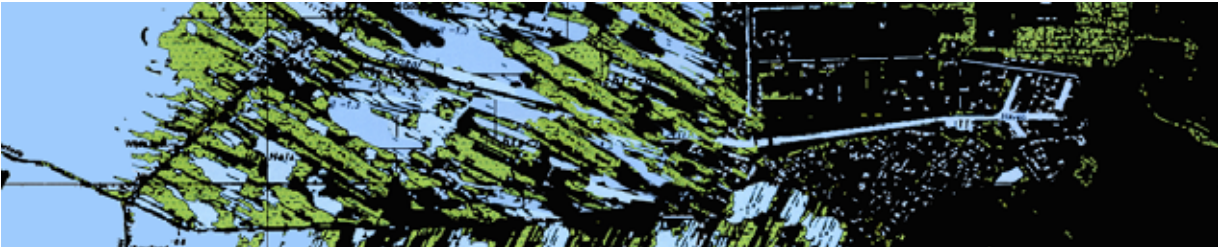
I D E N T I T E I T

DRAGER:	waterwereld
CONTINUÏTEIT:	watergradiënten
DYNAMIEK:	langzaam
KORREL:	klein
SCHAAL:	klein
WELSTAND:	vrij
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	waterbuffering, waterrecreatie drijvende huizen, vis en natuur.
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	groot
METROPOOL:	connected

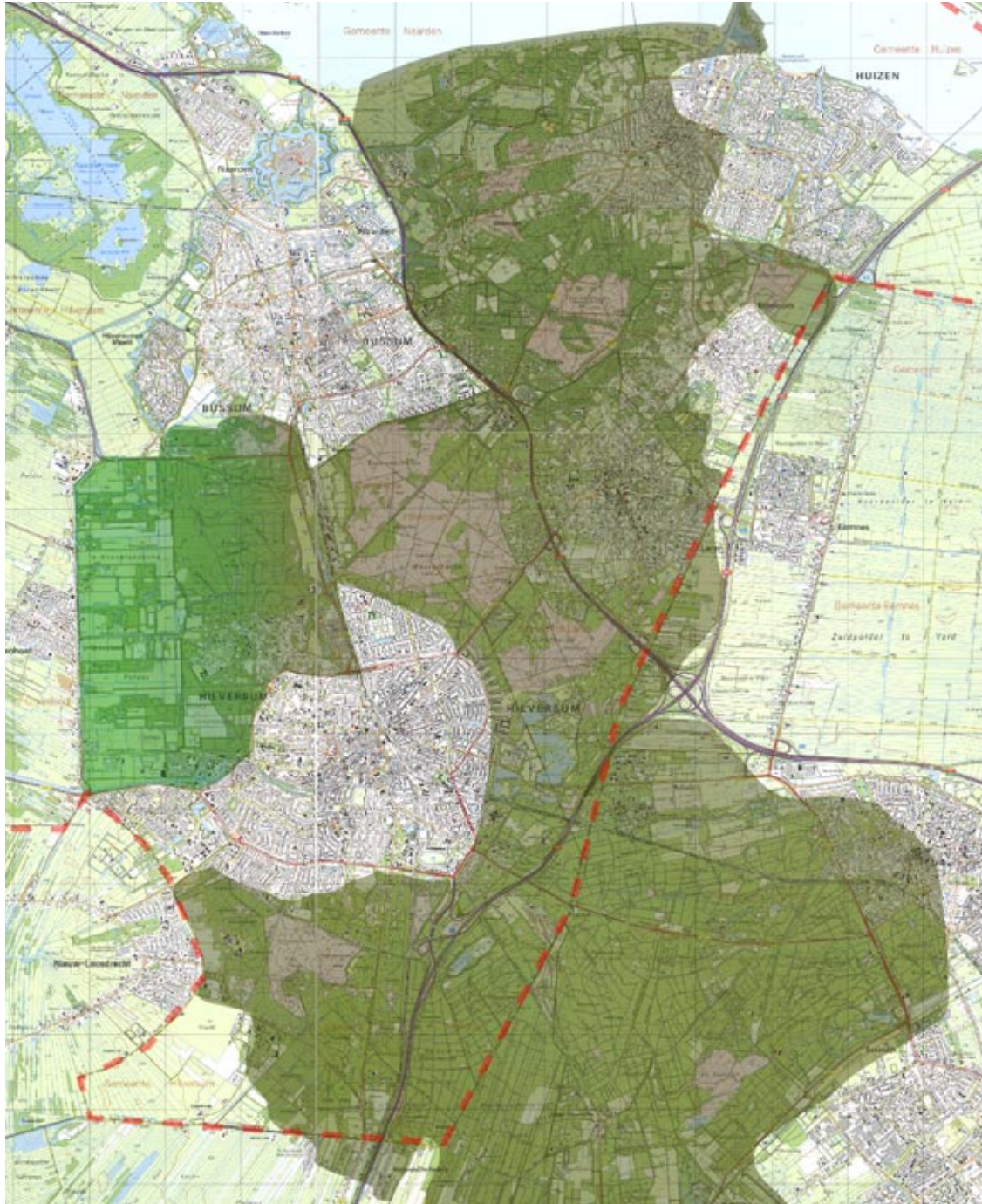

Een landschap met een kunstmatige waterstand die op hellend land een gradiënt oplevert van plasdras natuurgebieden die overgaan in bevaarbare recreatieplassen waar schitterend gewoond wordt. De identiteit is tweeledig: exhibitionistisch watergebruik:(potsierlijke watervilla's, grote motorboten, dubbeldeks woonboten) en ontoegankelijke waternatuur.

De bemaling van dit gebied staat ter discussie. Het kost veel geld, leidt tot verdroging en tot inklinking van het veen en het is doodzonde om kraakhelder kwelwater vanuit de heuvelrug gewoon weg te pompen. Het onder water zetten van de diepste polders werkt als een vinger in de dijk van kwelwater; een hogere grondwaterstand vermindert klink en verdroging. Ruimtelijke ontwikkeling gekoppeld aan meer water versterkt de identiteit van waterwonen, waterrecreatie en waternatuur. De zuivere kwel maakt het water weer geschikt om op grote schaal vis te kweken, waarmee een oude identiteit nieuw leven wordt ingeblazen.

De Heuvelrug

De Heuvelrug was duizenden jaren lang een bos. In de middeleeuwen hebben de mensen er gedurende korte tijd een stuivende heide van gemaakt. De adel met hun groene lusthoven op de flanken, de massale inplant met dennen voor de mijnbouw, de weelderige villawijken, de lommerrijke tuinsteden en de natuurbescherming transformeerden de heuvelrug weer tot wat hij altijd geweest was.

De afwisseling van vele natuurlijke en culturele vormen van bos maakt de identiteit van de Heuvelrug. Als totaal is het één van de weinige echt grote bossen die Nederland rijk is en voor Noord-Holland het enige. Zoals er gestreden wordt voor het behoud van de openheid van een landschap moet hier gestreden worden voor behoud van de dichtheid ervan. Voor ruimtelijke ontwikkeling anders dan in bosvorm is op de Heuvelrug eigenlijk geen plek. De grootste potentie ligt daarbij in de bestaande dorpen en steden. Op slooplocaties zou bebost moeten worden. Dit zou de steden en dorpen een Heuvelrugse identiteit geven die ze nu vaak ontberen.

De landgoederenstrook bij 's Gravenland is een bijzonderheid. Deze heeft zo'n sterke ruimtelijke en architectonische kwaliteit dat de identiteit los staat van het programma. Oorspronkelijk gesticht als buitenplaatsen-strip op afgegraven zand is het nu Nederlands mooiste bedrijventerrein. Als extreem voorbeeld zet dit de discussie over de lelijkheid van bedrijfsontwikkeling in een genuanceerdere context.

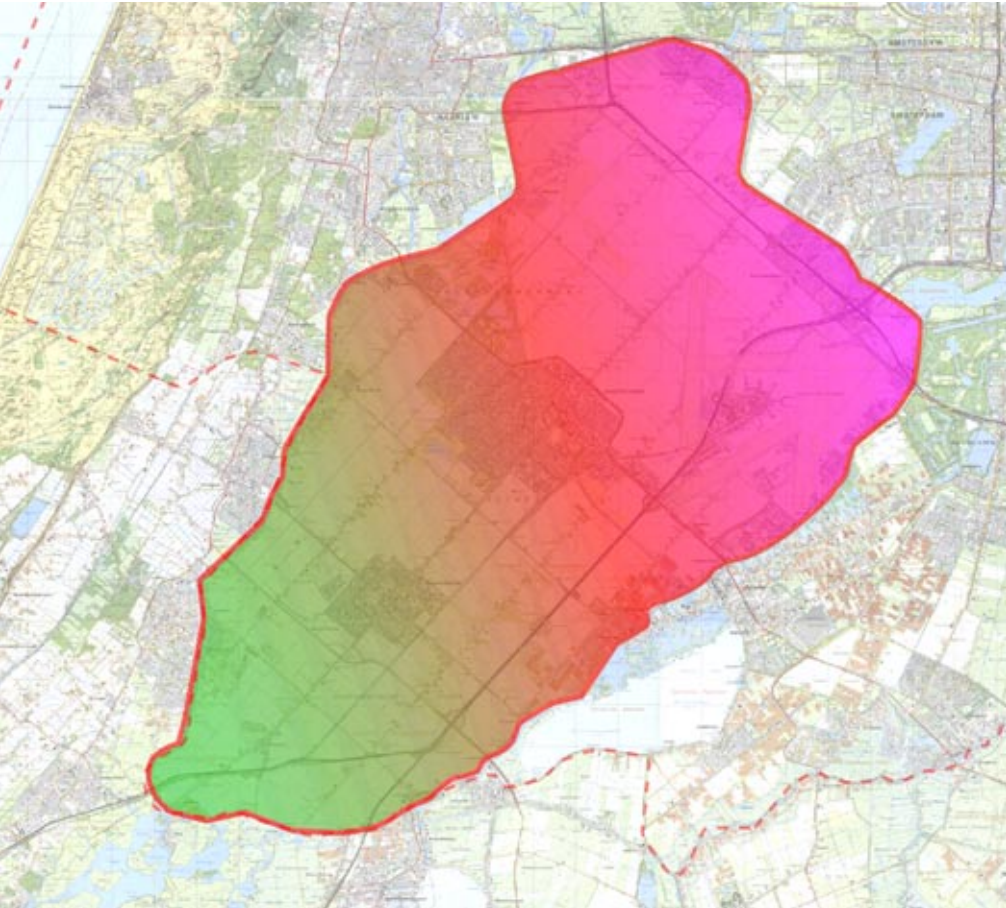
identiteit

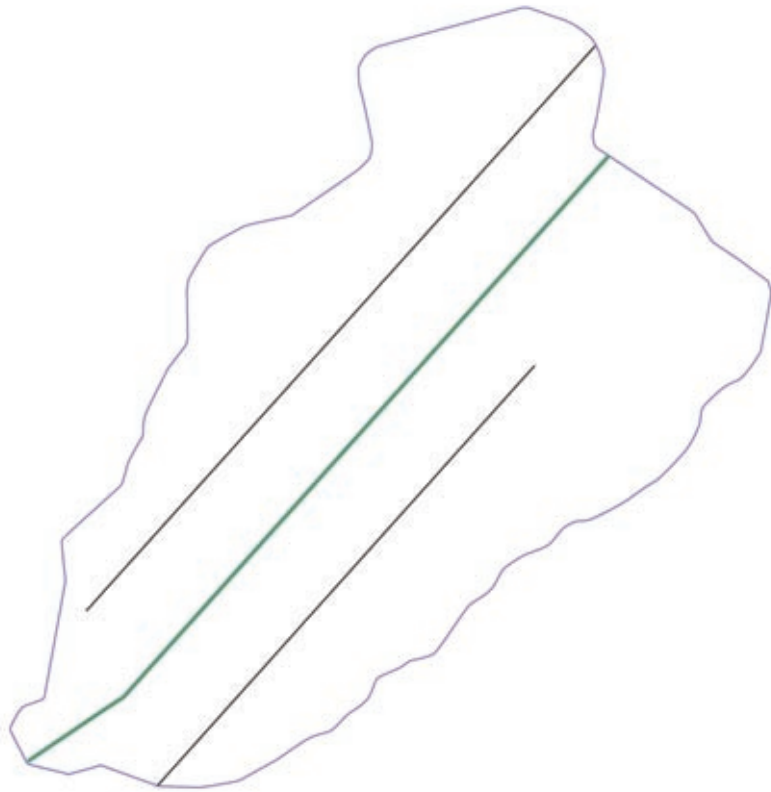
I D E N T I T E I T

DRAGER:	bos
CONTINUÏTEIT:	bosmilieus
DYNAMIEK:	zeer langzaam
KORREL:	klein en middel
SCHAAL:	middel
WELSTAND:	architectuur
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	sloop en bebossing
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	laag
METROPOOL:	pocket of splendid isolation

De Haarlemmermeer

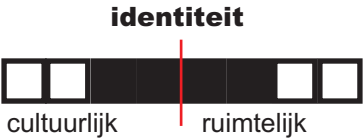

unieke maat

20 km lange kaarsrechte lijnen

I D E N T I T E I T	
DRAGER:	maat
CONTINUÏTEIT:	lange lijn van 20km
DYNAMIEK:	zeer hoog
KORREL:	groot/zeer groot
SCHAAL:	zeer groot
WELSTAND:	vrij
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	grootschalige ingrepen
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	groot
METROPOOL:	global dynamics

Pas eind 19e eeuw werd het grote Haarlemmermeer drooggelegd. Het is een jonge droogmakerij. De inrichting van de polder is rechtlijnig en zonder veel poespas. De polder was ingericht op productie. Er ligt geen subtiel landschapsontwerp aan ten grondslag en de boerderijen hebben geen Haarlemmermeerse typologie.

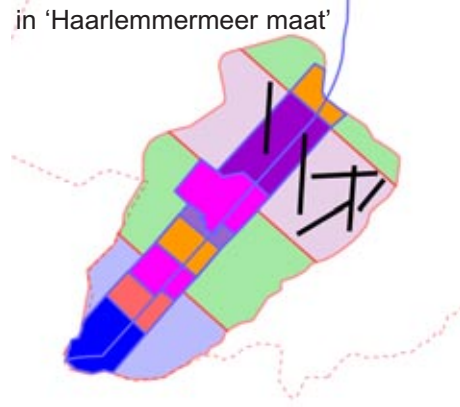
Het unieke van de Haarlemmermeer is de grote maat van de polder, hierin ligt de identiteit. Deze maat manifesteert zich sterk in de hoofdvaart die over 20 km lengte structuur in de wegen en de oorspronkelijke bebouwingspatronen brengt. Het is de eindeloze lengte en de kaarsrechtheid van de lijn die de identiteit van de polder tekent.

gepland programma

in 'Haarlemmermeer maat'

De Haarlemmermeer als eenheid van leegte bestaat niet meer, de polder vertoont een ruimtelijke gradiënt van leeg en landelijk in het zuidwesten, tot groots en dynamisch in het noordoosten, met in het midden de middelmatigheid van suburbs en bedrijventerreinen rond Hoofddorp. En er staan in de toekomst nog veel meer grote ruimtelijke ingrepen op stapel.

Het zeer uiteenlopende programma kan worden vormgegeven vanuit de identiteit van de Haarlemmermeer. De 20 km lijn moet dan als drager gebruikt worden opdat de polder in zijn unieke maat verder kan groeien. Zowel woningen, bedrijven, wegen, natuur, waterberging moeten hier groot en rechttoe rechtaan worden vormgegeven. De huidige schaal van planning is eigenlijk een maatje te klein. De identiteit van de Haarlemmermeer geeft met zijn zeer grote schaal en vrije welstand letterlijk de ruimte aan ontwikkelingen die in andere gebieden niet passen.

Kennemerzoom Zuid

I D E N T I T E I T

DRAGER:	mozaïek
CONTINUÏTEIT:	groene weelde
DYNAMIEK:	langzaam
KORREL:	klein en middel
SCHAAL:	middel
WELSTAND:	architectuur
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	sloop en hergebruik
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	klein
METROPOOL:	connected

identiteit

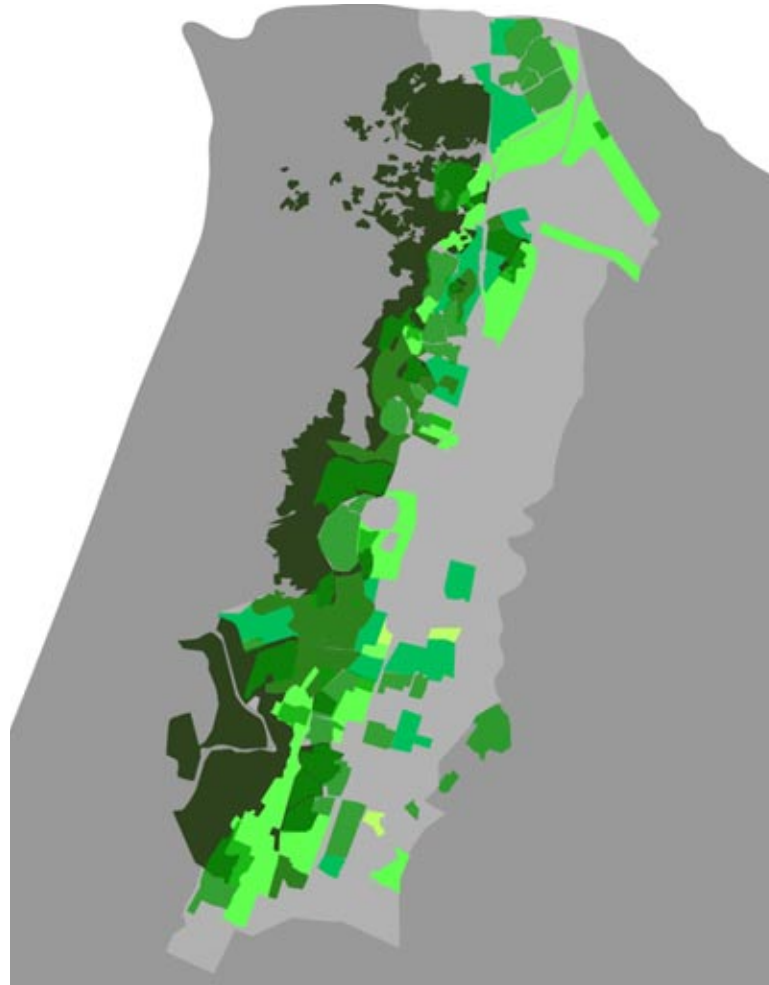
De Kennemerzoom is de zone die ingeklemd zit tussen de machtige zee met imposante duinen en de grote stad. De zone zit op de rand tussen natuurlijk en stedelijk gebied. De Kennemerzoom heeft daardoor een groene landelijke kant en een stedelijke kant, met daartussen gradiënten van landelijk of stedelijk gebied. De zijden grijpen in elkaar en vormen in hun midden een prachtig mozaïeklandschap. De Kennemerzoom is geen stadsrand maar een groen romantisch woonlandschap dat zo mooi is dat er doorheen bewegen alleen al recreatie is. Stedelijkheid en natuur houden elkaar hier in evenwicht. Het evenwicht is kwetsbaar.

Door de tijd heen veranderde de verschijningsvorm van de Kennemerzoom sterk, Het landschap kreeg een aantal invullingen en aanvullingen. Het lege landschap van strandwallen en strandvlakten werd verrijkt met bleekvelden, landgoederen, bloembollenvelden, zorginstellingen, villaparken....en groeide uit tot het huidige mozaïeklandschap. De structuur van de lange noord-zuidlijnen van de strandwallen en strandvlakten heeft sterk de huidige structuur bepaald. Haaks op de duinenstructuur kwamen slechts infrastructurele doorbraken zoals de wegen naar het strand, de vaarten om het afgegraven zand te vervoeren, de trekvaart naar Amsterdam, het spoor naar Zandvoort en de scheepvaartdoorbraak door de duinen, het Noordzeekanaal.

Van alle in hun tijd drastische ontwikkelingen zijn in het gebied nog sporen te vinden. Deze zijn cultuurhistorisch van groot belang, zij vormen mede de rijkdom van de huidige mozaïek. Daarom is de Kennemerzoom zo'n prachtig maar ook kwetsbaar landschap, zowel de grote lijn als het klein detail zijn onmisbaar voor de verschijningsvorm.

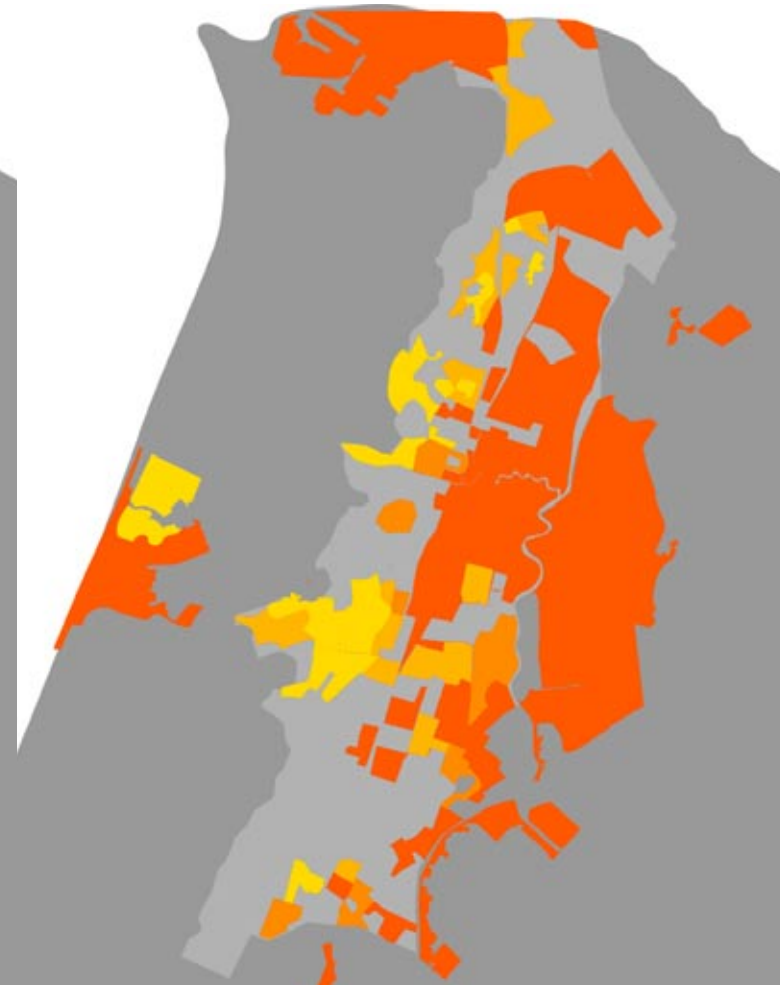
Het landschap is een uitgelezen woonlandschap, een statuslandschap.

Het zijn de villa's, de landgoederen, de buitenhuizen en de zorgcomplexen met hun tuinen en parken die de identiteit van de Kennemerzoom dragen. De maat van deze 'eenheid van gebouw en tuin', de korrel, is in de Kennemerzoom veel groter dan die van het gewone huis. Er is een verhouding tussen huis en tuin, als het gebouw groter wordt neemt ook de bijbehorende tuin in veelvoud toe. Belangrijk is dus dat de bebouwing zijn maten in groen meet.

Gradiënten van landelijkheid:

1. De duinen.
2. De duinbossen.
3. De agrarische open ruimten.
4. De landgoederen, buitenplaatsen en zorgcomplexen met een aantal grote gebouwen in een bospark.
5. De villabossen, losse villa's in het bos.
6. De villawijken, losse villa's met grote tuinen langs romantische slingerwegen in het groen.

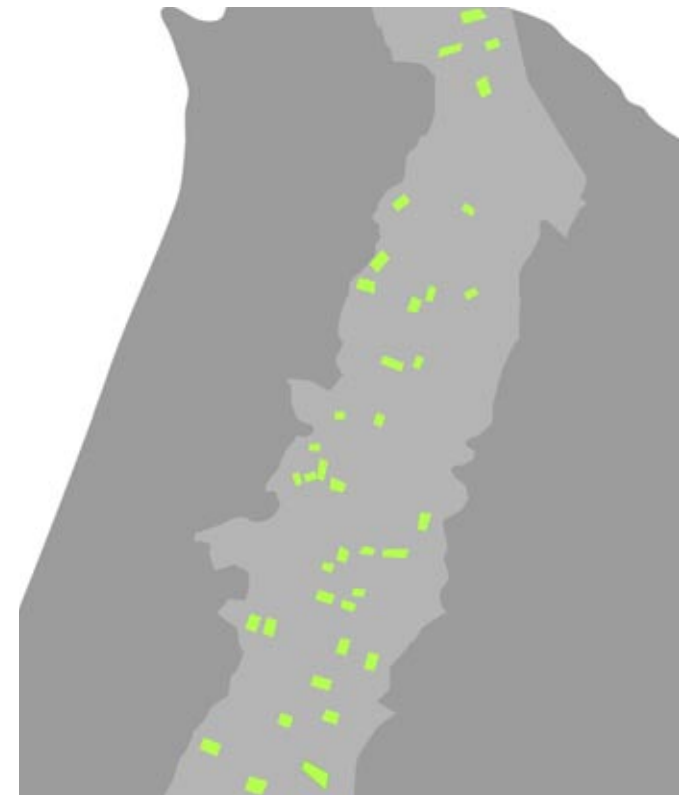
Gradiënten van stedelijkheid:

1. De stad en de stedelijke woonwijken. Met rijtjeshuizen en straten met weinig groen.
2. De tuinvijken, losse woningen, soms in rijtjes, in een lommerrijke setting.
3. De villabossen, losse villa's in het bos.
4. De landgoederen, buitenplaatsen en zorgcomplexen met een aantal grote gebouwen in een bospark.

De schaal wordt voornamelijk bepaald door de mozaïekvlakken. De grootte van een landgoed, van een open veld, van een villawijk of een woonwijk ligt hier gemiddeld tussen de 250x 250 en de 500x500 meter. Binnen de mozaïekvlakken liggen nog kleinere open ruimtes van ongeveer 100x250 meter, typisch voor de Kennemerzoom.

Omdat de schaal zo specifiek is is het gebied erg gevoelig voor ingrepen van afwijkende schaal, zoals de Westrandweg die een te grote schaal introduceert in het gebied en ontwikkelingen met een te grote korrel initieert, zoals berijfsdozen en een sportpaleis.

Eén van de redenen waarom de Kennemerzoom zich zo onderscheidt van de rest van Nederland is de hoge mate van architectuur die er heerst. De landgoedhuizen, buitenplaatsen, villa's, zorgcomplexen en zelfs de rijtjeswoningen, alles lijkt door architecten met zorg en enthousiasme gebouwd. Er is geen sprake van een bepaalde stijl of typologie zoals je die in de Zaanstreek aantreft. Het is eerder een bonte verzameling eclectische stijlen; formeel, romantisch, vroeg modern, Amsterdamse school, Noors, riet, postmodern en alle mogelijke kruisbestuivingen daartussen. De gebouwen in het gebied steken elkaar naar de kroon in schoonheid en bijzonderheid. Nieuwe gebouwen die als storend worden ervaren hebben die bijzondere architectuur niet. Teveel bejaardencomplexen en woonflats zijn zonder liefde gebouwd. Dat kan niet in de Kennemerzoom. Voor alle nieuwe bebouwing moet een architectuurnorm gelden. Het gaat er daarbij niet om of het 'past in de stijl van de streek', want die is er dus eigenlijk niet, maar of het simpelweg bijzondere architectuur is.

Het zijn de status van het woonmilieu, de rijkdom van groen en van architectuur die de kwaliteiten van de Kennemerzoom maken en maakten. De identiteit van de Kennemerzoom kan kort worden samengevat als groene weelde. Weelde geeft aan dat het wegzetten van basaal programma nooit een optie is, er zal altijd iets extra's aan toegevoegd moeten worden, schoonheid, luxe, comfort, grandeur, engagement en vooral groen. De identiteit van de Kennemerzoom stelt hoge esthetische en ethische eisen aan ontwikkelingen.

Dit betekent niet zozeer dat alleen gefortuneerde mensen in het gebied thuishoren. Het stelt een ambitie voor de mate waarin men streeft naar kwaliteit, naar uitstraling, naar verzorging en aandacht. Dat geldt voor ruimtelijke aspecten, zoals de architectuur van de bebouwing, de verhouding tussen bebouwing en groen en de aansluiting op het landschap, maar ook voor culturele en sociale aspecten. Juist in dit gebied was bijvoorbeeld veel plek voor zorginstellingen die zich bekommerden om de minder bedeelden. 'Noblesse oblige'.

Er ligt in dit gebied een grote kans om de herstructurering van de zorg vorm te geven.

In plaats van alle 'doelgroepen' te scheiden en zorg verder te institutionaliseren is men op zoek naar menging van bewoners vanuit de gedachte dat veel mensen behoefte hebben aan dezelfde zorg. Dit vraagt om nieuwe woonvormen in ruimtelijke zin. Een aantal ontwikkelingen in het gebied zelf geven aan dat de behoefte hieraan sterk groeiende is. Nieuwe landgoederen moeten hier nieuwe 'zorggoederen' zijn. Met name in de gebieden die momenteel een sterke stadsrandkwalificatie hebben (vooral het noordelijk deel van de Kennemerzoom) kan de ontwikkeling van nieuwe vormen van wonen met landschap deze gebieden definitief over de groene streep trekken.

Het programma van de Kennemerzoom, bijzondere en gevarieerde vormen van landelijk wonen, met 'medegebruik' van extensieve recreatie en ecologie moeten leidend zijn voor het type ontwikkeling dat in de Kennemerzoom plaats kan vinden. De Kennemerzoom is dus geen winstlocatie als het gaat om grote aantallen nieuwe woningen of bedrijvigheid. Bebouwing in de vorm van stedelijke woonwijken is in dit gebied ongewenst. De Kennemerzoom is een winstlocatie voor hergebruik, verbouw, restauratie en aanvulling van bebouwing met landschappelijke kwaliteit. De vorm van bebouwing moet bijdragen aan het landschap.

Noordzeekust

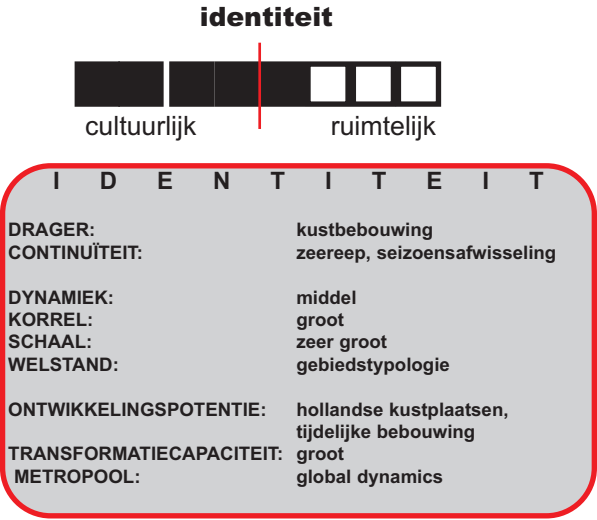
De Noordhollandse zeekust is één grote recreatieve attractie. De aantrekkingskracht van de zee en het strand is echter over heel Nederland dezelfde. De identiteit van de kust hangt dus vooral op zijn bebouwing en z'n voorzieningen. De bebouwing is vaak armoedig en liefdeloos en de voorzieningen hebben een hoog patat friet gehalte. De badplaatsen zelf met hun flats en parkeervelden parasiteren sterk op het landschap. Het waterfront van Egmond is al eens in zee verdwenen en het zou goed zijn als dat nog eens gebeurde. De Noordhollandse badplaatsen hebben geen enkele allure.

Karaktervol zijn wel de houten strandpaviljoens, huisjes en kleine strandhutjes die alleen in de zomer langs de zeereep staan en in de winter de kust prachtig leeg laten. Deze seizoensafwisseling vormt een 'identiteit in potentie'. De kwaliteit van de strandpaviljoens is in ontwikkeling, de nieuwe hippe tenten bij Bloemendaal aan Zee bedienen ook het elitair publiek, en de lange wachttijden voor een zomerhuisje op het strand geven aan dat de identiteit van seizoensbebouwing enorm kan groeien en de Noordhollandse kust een bijzonder eigen gezicht kan geven.

Nieuwe boulevards met stijlvolle houten villa's in plaats van grauwe betonnen flatjes kunnen een ontspannenheid en landschappelijke klasse inbrengen die aan de andere kant van de duinen vaak zo kenmerkend is. Vooral de noordelijke badplaatsen hebben daartoe een enorme capaciteit en kunnen een dergelijke identiteitsimpuls meer dan goed gebruiken.

IJmuiden is een vreemde eend in de bijt. Waar de andere kustdorpen echte badplaatsen zijn, is IJmuiden een havenstad, een heroïsche doorbraak in de duinen. De schaal is groot en de architectuur is 'loos'. IJmuiden is een plek met een geweldige potentie. Er liggen vanuit de identiteit veel mogelijkheden voor stadse ontwikkelingen langs de kust.

Duinen

Zo fysiek verbonden als ze zijn, zo totaal gescheiden zijn strand en duinen in identiteit. Het prikkeldraad vormt een harde grens tussen de wereld van de mensen en de wereld van de natuur. Het is één van de weinige landschappen in Nederland die niet door mensenhanden is gemaakt.

De identiteit van de duinen komt voort uit het feit dat het onbeheerst landschap is. Een wereld van ruigte en ondoordringbaarheid, geregeerd door de natuur. De identiteit wint als de natuur meer vrijheid krijgt om te veranderen volgens eigen mechaniek. Het loslaten van de waterstanden door geen drinkwater meer te pompen, verstuing zijn gang laten gaan en de zee inbraken laten doen zal de identiteit van de duinen als 'alien territory' vergroten.

Wilde natuur blijft in Nederland onbereikbaar, keurige paden afgeschermd met prikkeldraad staan echt contact met de ruigte in de weg.

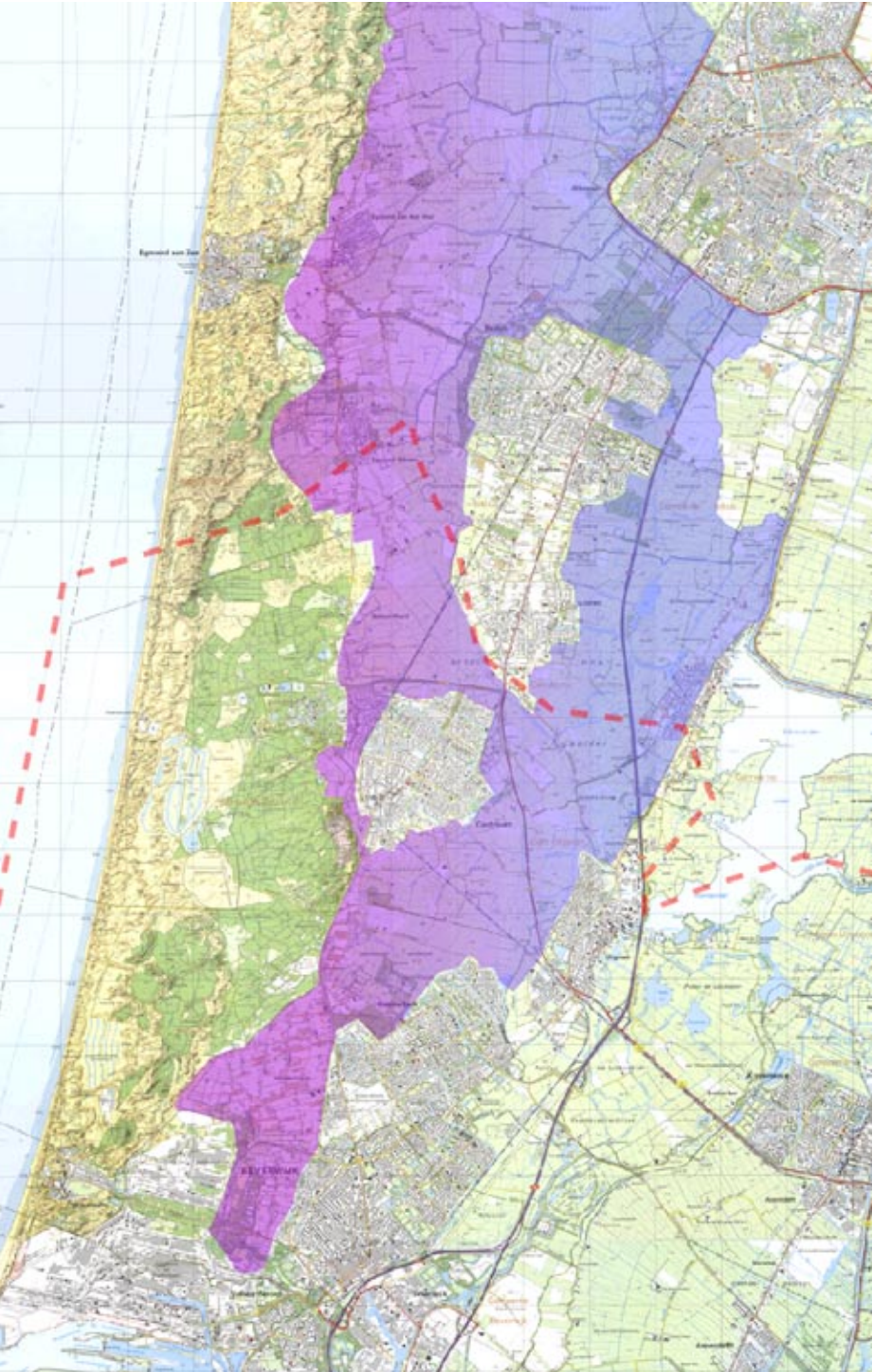
In de gebieden met een grotere draagkracht zou het verwijderen van alle prikkeldraad en ook van alle asfaltpaden de identiteit van onbeheersbare natuur tastbaar maken. Dat betekent dat de focus op natuurdoeltypen en kwetsbare zeldzaamheid op sommige plekken ingewisseld zal worden voor een (misschien nog onbekende) vorm van natuur die zelf inspeelt op mensen. Recente projecten laten zien dat natuur in dit soort gevallen sterker en weerbarstiger is dan gedacht.

identiteit

I D E N T I T E I T	
DRAGER:	duinen
CONTINUÏTEIT:	onbeheerste natuur
DYNAMIEK:	zeer langzaam
KORREL:	
SCHAAL:	zeer groot
WELSTAND:	
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	ondoordringbare natuur
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	laag
METROPOOL:	pocket of splendid isolation

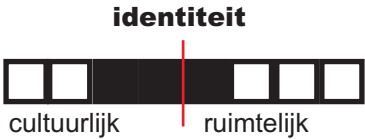
Kennemerzoom Noord

Kennemerland staat bekend als een lommerrijk ontspanningslandschap van grote klasse in de binnenduinrand. Dit geldt echter niet voor het gedeelte tussen Beverwijk en Bergen. Het kent welliswaar een gelijksoortige geografische opbouw als het zuiden, maar het heeft meer het karakter van de Zuidhollandse binnenduinrand. De investering vanuit Amsterdam en Haarlem die de andere delen van Kennemerland in de afgelopen eeuwen tot lustwarande heeft gemaakt zijn aan deze streek voorbij gegaan. Maar waar in de rest van Kennemerland nauwelijks nog ontwikkeling mogelijk is, is in dit gebied nog alle ruimte. Deze streek heeft de potentie om te transformeren tot een nieuwe moderne lustwarande.

I D E N T I T E I T

DRAGER:	strandwallen en vlakten
CONTINUÏTEIT:	het Kennemerlandse
DYNAMIEK:	langzaam
KORREL:	groot en middel
SCHAAL:	middel
WELSTAND:	architectuur
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	bosrijk wonen
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	groot
METROPOOL:	connected

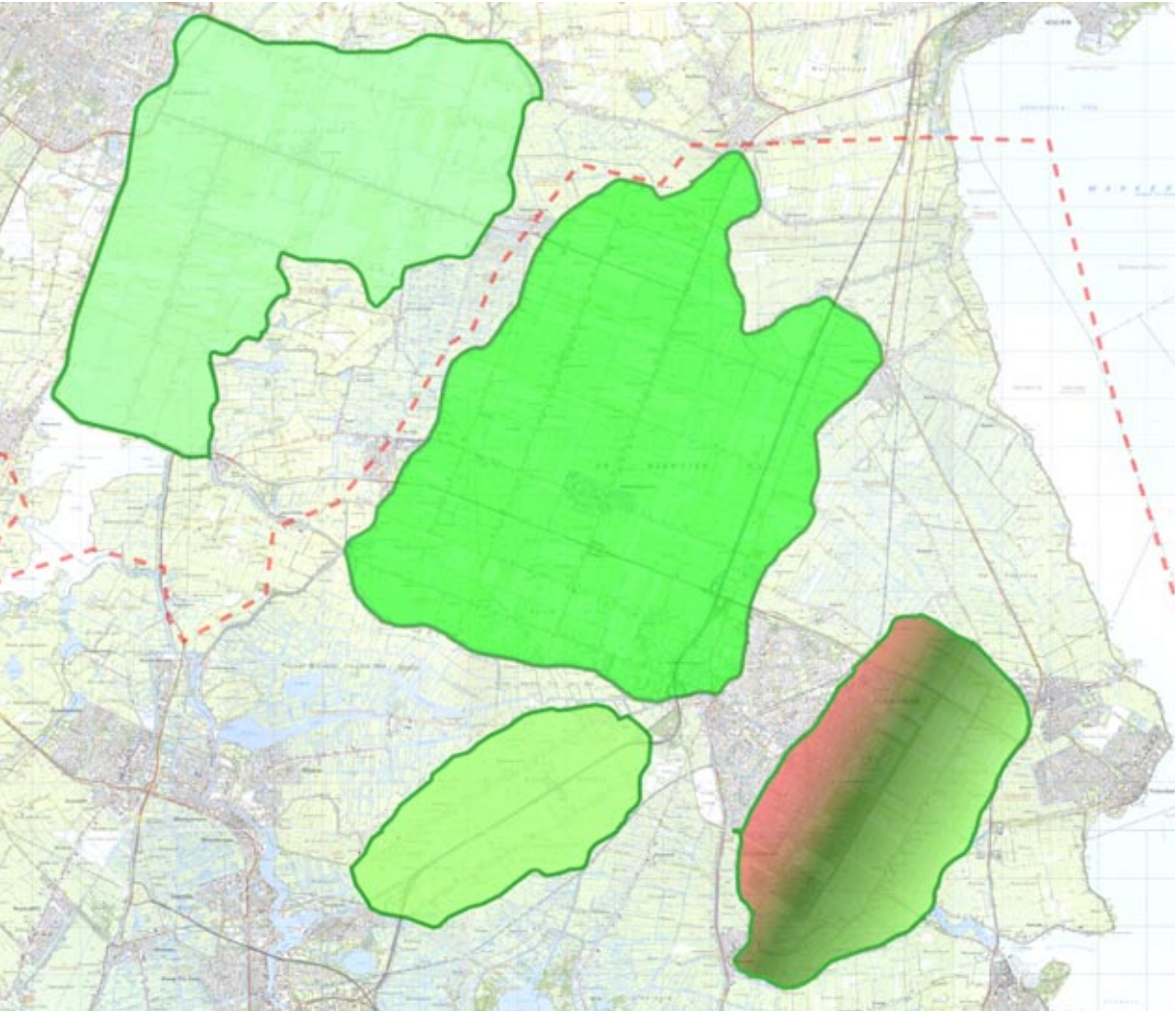

Een studie met reeds bestaande Kennemerzoomse groene woontypologiën geeft aan dat met het realiseren van 30.000 woningen in een dichtheid van 8- 13 woningen per hectare, het landschap van de lustwarande kan worden gemaakt.
 Door op deze manier uit te gaan van bouwen in het landschap en niet van bouwen in woonwijken wordt woningbouw landschapsbouw. Zo kan tegemoet gekomen worden aan de vraag naar differentiatie in woonmilieus en woontypologiën en wordt tegelijk de (landschappelijke) identiteit met deze nieuwe ontwikkelingen ondersteund.

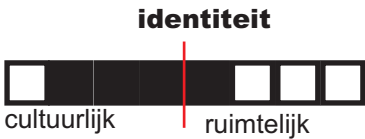
- Groenendaal
lommerrijke villawijk - 13 woningen per hectare
- Groenendaal
romantische groene villawijk - 10 woningen per hectare
- Overveen
bossige villawijk - 8 woningen per hectare
- Aerdenhout
villa's in het bos - 5 woningen per hectare
- Park Meerwijk
grote en kleine woongebouwen in een parkbos
20 woningen per hectare
- Koeduin
Villa's in het bos - 3 woningen per hectare
- Landgoed MeerenBosch
landgoed gebouwen in een park
plus een bijhorend woonwijkje - 20 woningen per hectare
- Landgoed Hageveld
groot gebouw in park - 13 woningen per hectare
- Warmond
Kasteel met slotgracht - 35 woningen
- psychiatrische instelling Meerenberg
her te ontwikkelen landgoed - 13 woningen per hectare
- psychiatrische instelling Vogelenzang
her te ontwikkelen landgoed - 13 woningen per hectare

De oude droogmakerijen

I D E N T I T E I T	
DRAGER:	huls met een inhoud
CONTINUÏTEIT:	één ruimtelijke invulling voor de hele polder
DYNAMIEK:	langzaam + hoog
KORREL:	middel
SCHAAL:	groot
WELSTAND:	gebiedstypologie
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	landbouw, natuur, bos, nieuwe woonmilieu's
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	groot
METROPOOL:	connected

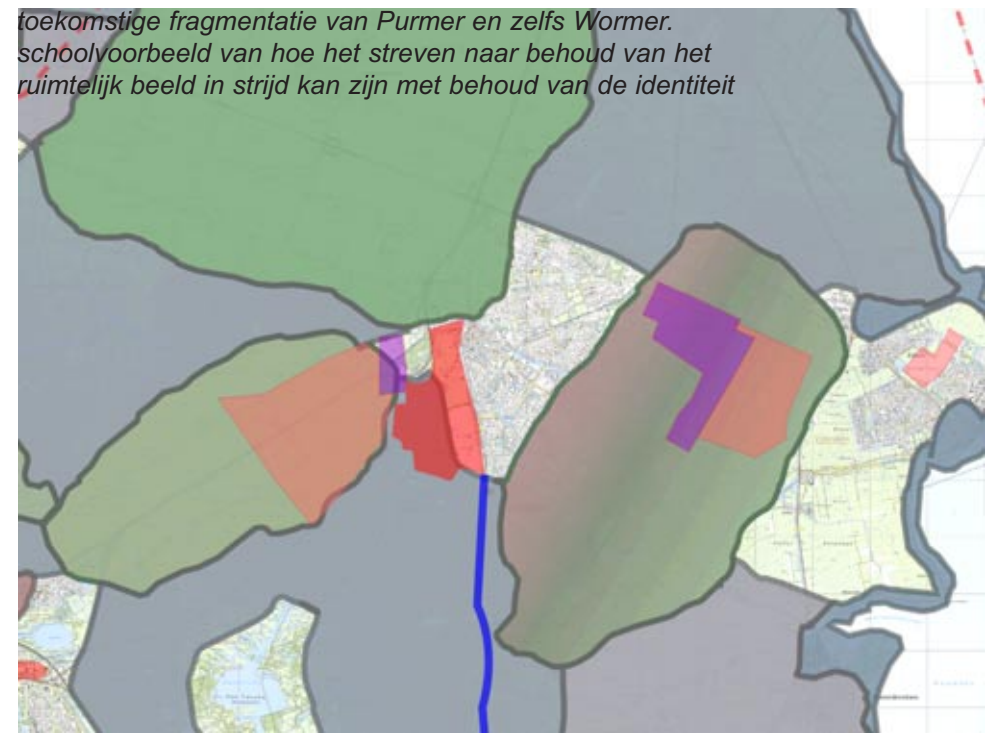

De identiteit van de oude droogmakerijen Schermer, Purmer, Beemster en Wormer wordt in eerste instantie bepaald door hun scherp afgebakende vorm en hun eenduidige invulling die in de loop der eeuwen een aantal malen drastisch is getransformeerd. Van veenmoeras naar plas, van plas naar gras. De droogmakerij is een huls met één verwisselbare inhoud. Deze identiteit biedt ruimte voor totale transformatie. De oude droogmakerijen zijn onderling verschillend. Ze hebben allemaal een andere ruimtelijke structuur. Bij de Beemster is de structuur zo bijzonder, zelfs uniek voor de wereld, dat deze een onmisbaar onderdeel uitmaakt van de identiteit. De ruimtelijke structuur van Schermer, Wormer en Purmer is dat (nog) niet. Het huidige agrarisch gebruik van gras met koeien is niet specifiek voor de droogmakerijen en daarmee geen onderdeel van de identiteit. Dit schept mogelijkheden voor verandering.

huidige gefragmenteerde Purmer

toekomstige fragmentatie van Purmer en zelfs Wormer.
schoolvoorbeeld van hoe het streven naar behoud van het
ruimtelijk beeld in strijd kan zijn met behoud van de identiteit

Purmerleegte

Purmerbos

Purmertypologie

Purmernieuwbouw

Om vanuit deze landschappelijke identiteit ontwikkelingen te sturen moeten de droogmakerijen als geheel worden ontwikkeld en niet in fragmenten van verschillend programma worden opgeknipt. De Purmer transformeren van een open grasland naar een donker bos is in het licht van de identiteit legitiem.

Onvergeeflijk is het dat slechts de helft van de polder wordt bebost om de openheid van gras met koeien zoveel mogelijk te behouden. Openheid is niet de identiteit van de Purmer, maar de eenduidige invulling van het totale vlak. Geen woonwijk, een stuk bos en een recreatiepark naast elkaar, maar een menging van programma tot een totaalinvulling van wonen in het bos met medegebruik voor recreatie.

De Beemster

identiteitsbepalende ruimtelijke structuur: grid, ringdijk en korrel

grid

ringdijk

Beemstertypologie

I D E N T I T E I T

DRAGER:	landschapontwerp
CONTINUÏTEIT:	structuur van kamers
DYNAMIEK:	middel
KORREL:	middel
SCHAAL:	middel
WELSTAND:	gebiedstypologie
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	landbouw, recreatie, lustpolder
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	middel
METROPOOL:	pocket of splendid isolation

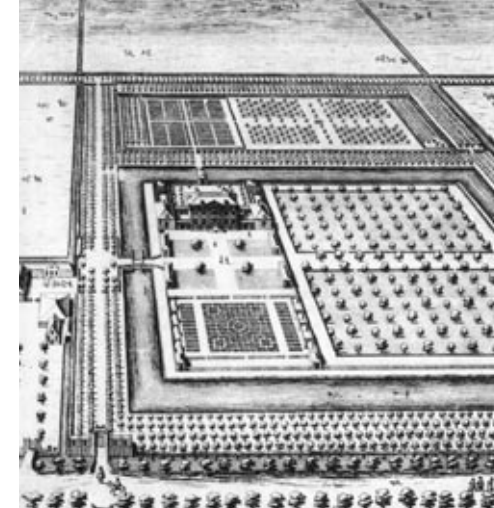
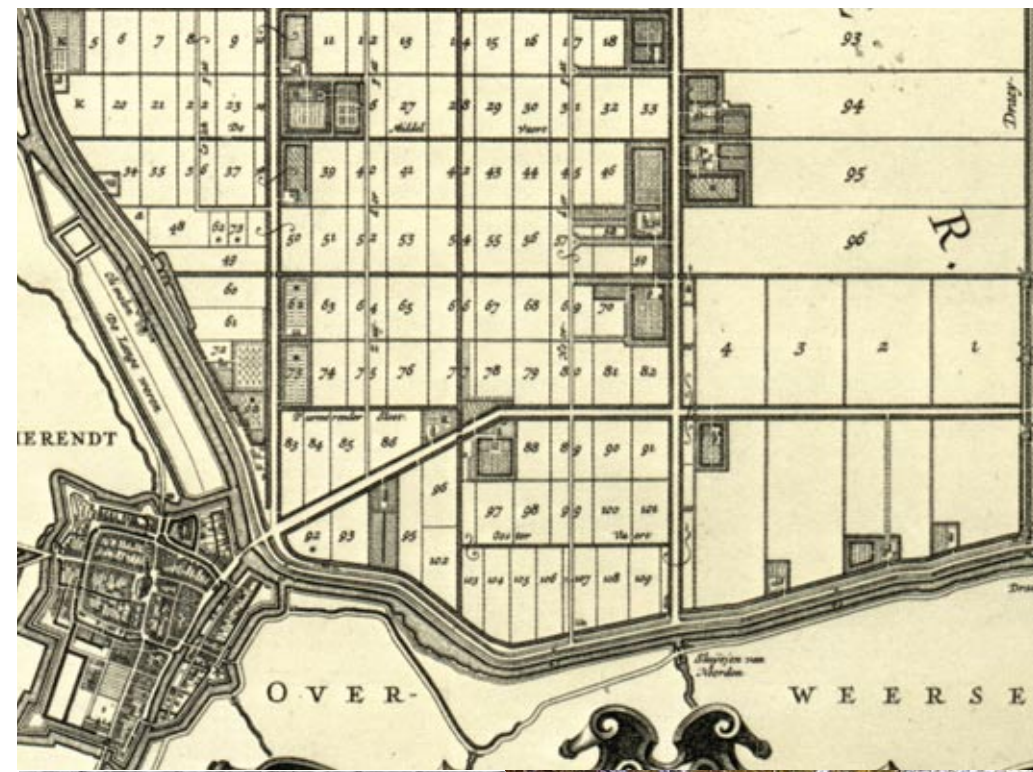
identiteit

De Beemster is altijd meer geweest dan een puur functioneel landbouwgebied. Het was een platte lustwarande, ook bedoeld voor stadsmensen om van het buitenleven te genieten. Toen in de 17e eeuw de amsterdamse kooplieden van gekkigheid niet meer wisten wat ze met hun, in deze gouden eeuw verdiende, geld moesten doen begonnen ze in landaanwinningprojecten te investeren. In 1612 viel de Beemster droog. Het land werd op een logische maar evenzeer bewust mooie manier verkaveld. Een helder grid van vaarten en beplante wegen vormt een structuur van vierkante kamers in de Beemster en is verantwoordelijk voor het genadeloos overzichtelijke perspectief in de polder.

Het land kreeg een agrarische bestemming maar evenzo belangrijk was het gebied als zomers buitenverblijf voor de regentenklasse en de 'nouveau riche' uit het nabijgelegen Amsterdam. 30 buitenplaatsen sierden de Beemster. Veel grondeigenaren brachten de zomer door in het statige voorhuis van de stolpboerderij van de pachter. Dit leverde de specifieke Beemster boerderijtypologie op.

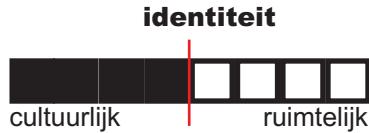
De identiteit van de Beemster wordt voor een groot deel bepaald door zijn beeld, de unieke ruimtelijke structuur, het met bomen aangezette grid en zijn betekenis als agrarisch ontspanningsgebied. Het agrarisch produkt zelf is niet bepalend voor de identiteit. Gras en aardappels kunnen vervangen worden door andere landbouwgewassen zoals bloembollen, zonnebloemen, wijngaarden, maar ook groene ontspanning zoals golfbanen, tuinen en recreatieboerderijen kunnen worden ingepast. Dit zal de identiteit van de polder als lustwarande alleen maar versterken. Belangrijk bij ontwikkelingen is dat het ruimtelijk grid van kamers dominant moet blijven, dat de invulling van de kamers plat is en dat ontspanningsvoorzieningen landelijk moeten zijn en een Beemster typologie hebben. Alle ontwikkelingen moeten ondergeschikt zijn aan het beeld van de Beemster.

Noordhollands Kanaal

I D E N T I T E I T	
DRAGER:	80 km lengte
CONTINUÏTEIT:	kameleon
DYNAMIEK:	zeer laag
KORREL:	klein
SCHAAL:	groot
WELSTAND:	gebiedstypologiën
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	windenergie, woonboten, vaarrecreatie
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	groot
METROPOOL:	connected

Het Noordhollands kanaal is in de 19e eeuw gegraven om de scheepvaart vanuit Amsterdam een snellere verbinding te geven met de Noordzee. Het kanaal is eigenlijk aangelegd als een patch-work van aan elkaar geknoopte bestaande waterstructuren. Na het graven van het veel effectievere Noordzeekanaal is het Noordhollands kanaal in de vergetelheid geraakt. Ruimtelijk is het kanaal niet manifest, het heeft geen eigen gezicht maar past zich aan de omgeving aan, het kanaal wordt eigenlijk pas goed zichtbaar als er een groot schip over vaart. Omdat het Noordhollands kanaal geen eigen ontwikkelingen heeft gegenereerd, is het kanaal een schone doorsnijing van de verschillende landschappen. Het kanaal is de mogelijkheid om 80 km aaneengesloten door Noord Holland te varen en alle landschappen voorbij te zien komen. Het zijn de lengte en het varen door het landschap die het kanaal identiteit geven. Het kanaal kan door ontwikkeling weer meer betekenis krijgen. De identiteit kan versterkt worden door nieuwe functies langs het kanaal te ontwikkelen. Daarbij moet de ruimtelijke vormgeving van de functie als een kameleon reageren op de doorsneden landschappen, waardoor het kanaal zijn vele gezichten behoudt.

Waterland

De identiteit van Waterland zit niet in het land maar in het water. De verhouding en het patroon water-land is het unieke gegeven. De vaarpolders met hun ontelbare brede watergangen en de rijpolders met hun kleine plasjes. Waterland is ontoegankelijk en authentiek. Waterland is Noord-Holland's eigen Groene (Blauwe) Hart.

Bij ontwikkeling moet Waterland aaneengesloten groot en uitgestrekt blijven en dus altijd over het totaal worden getransformeerd. De voor de hand liggende functie van waterbuffering moet een algehele vernatting betekenen en niet slechts een deel transformeren tot grootschalige plas.

Een grote bedreiging voor het gebied is de 'natuuraanleg' als recreatievoorziening voor de stedeling. Het is de vormgeving van het 'natuurpark' met wandelpaden, parkeer- en picknickplaatsen vol prullenbakken die de identiteit van het ruige en ontoegankelijke landschap beledigen.

De identiteit biedt alle ruimte voor andere teelten dan gras en kan daar zelfs sterker van worden. Energieteelten van wilgenhakhout of pampasgras vergroten de identiteit van ontoegankelijkheid met ondoordringbaarheid en ruigte.

De teelt zou jaarlijks met 90 gigawattuur zo'n 30.000 huishoudens (65 procent van alle Waterlanders) van stroom kunnen voorzien. Dit productielandschap als wildernis zou een fantastisch recreatiegebied zijn. Waterland kent geen gebaande paden, in het gebied wordt gevaren!

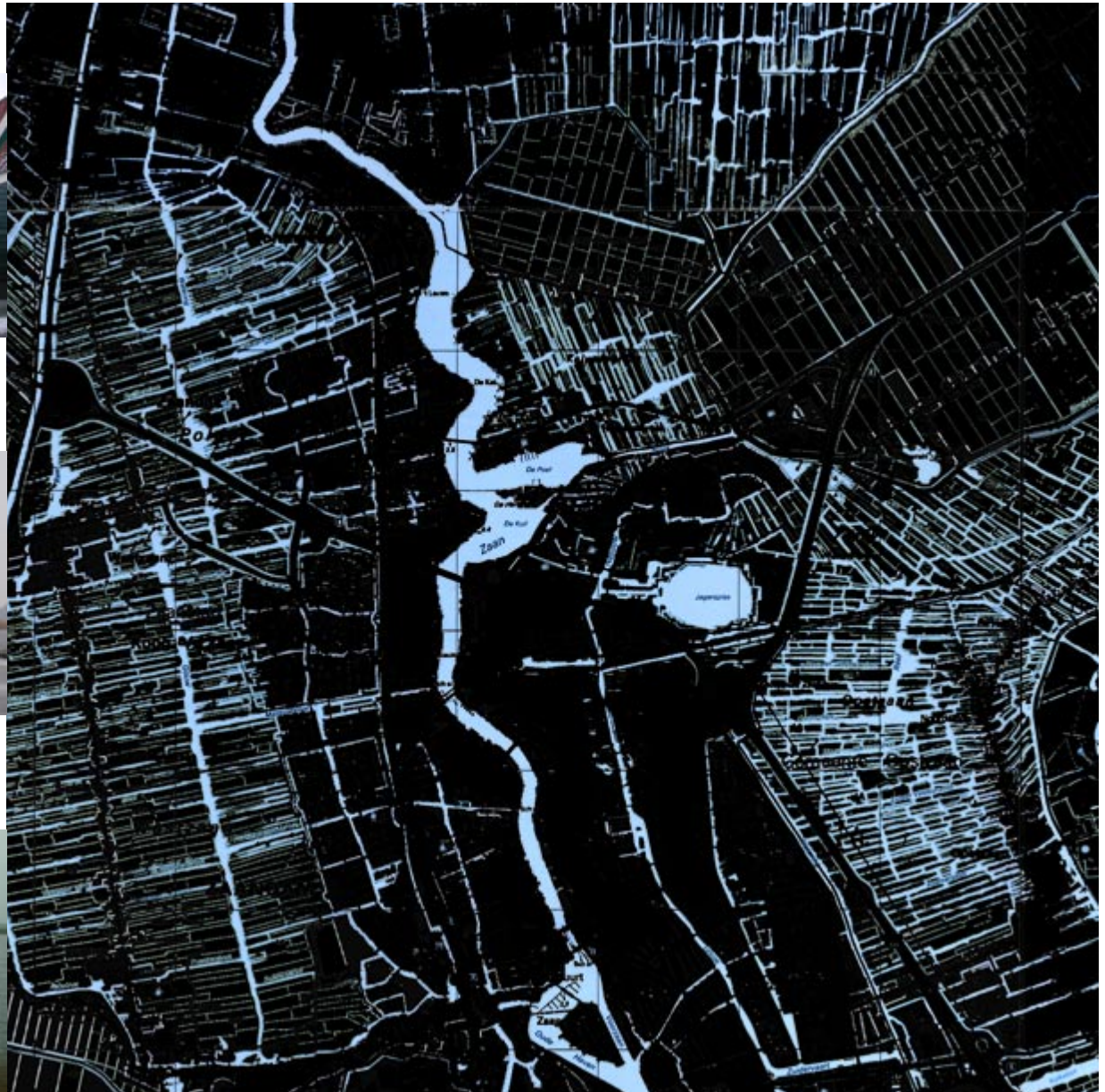
Langs Neck in de ringvaart van de Wijde Wormer ligt een anderhalve kilometer lang drijvend dorpslint van woonboten. Deze typologie maakt het waterige Waterlandse landschap bruikbaar als woonmilieu. De landschappelijke identiteit is de basis van de ontwikkeling. Waterland kan een substantieel deel van het komende woningbouwprogramma in drijvende vorm realiseren zonder dat het zijn functie als 'pocket of splendid isolation' verliest. De woonboot moet een kruising zijn tussen een cataloguswoningen en een streekeigen produkt. Flexibiliteit gecombineerd met traditie.

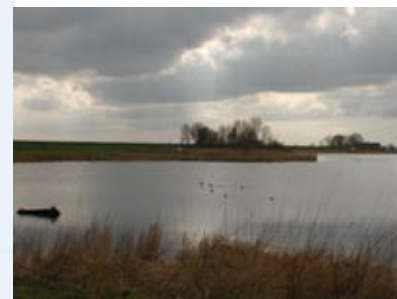
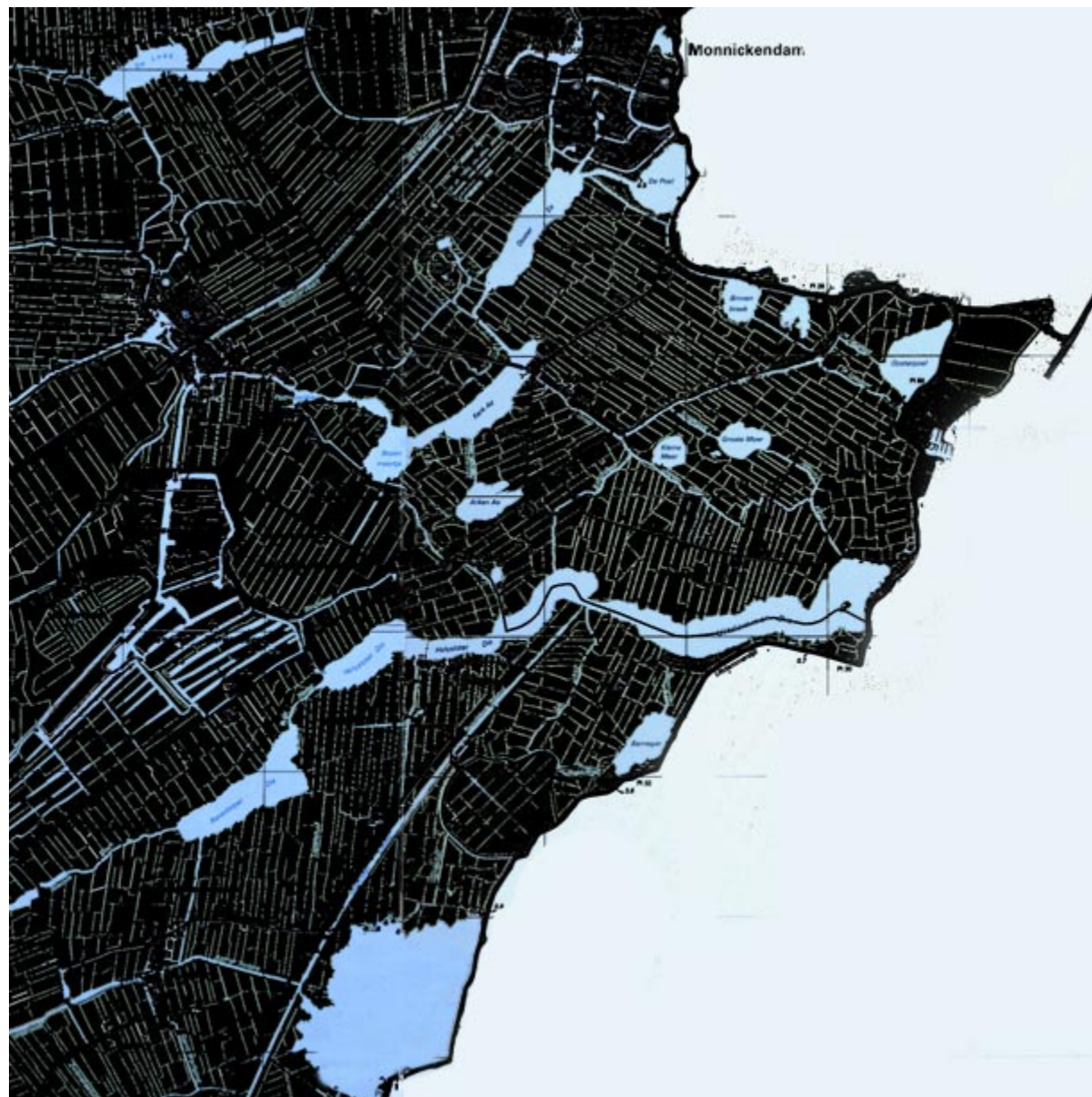
identiteit

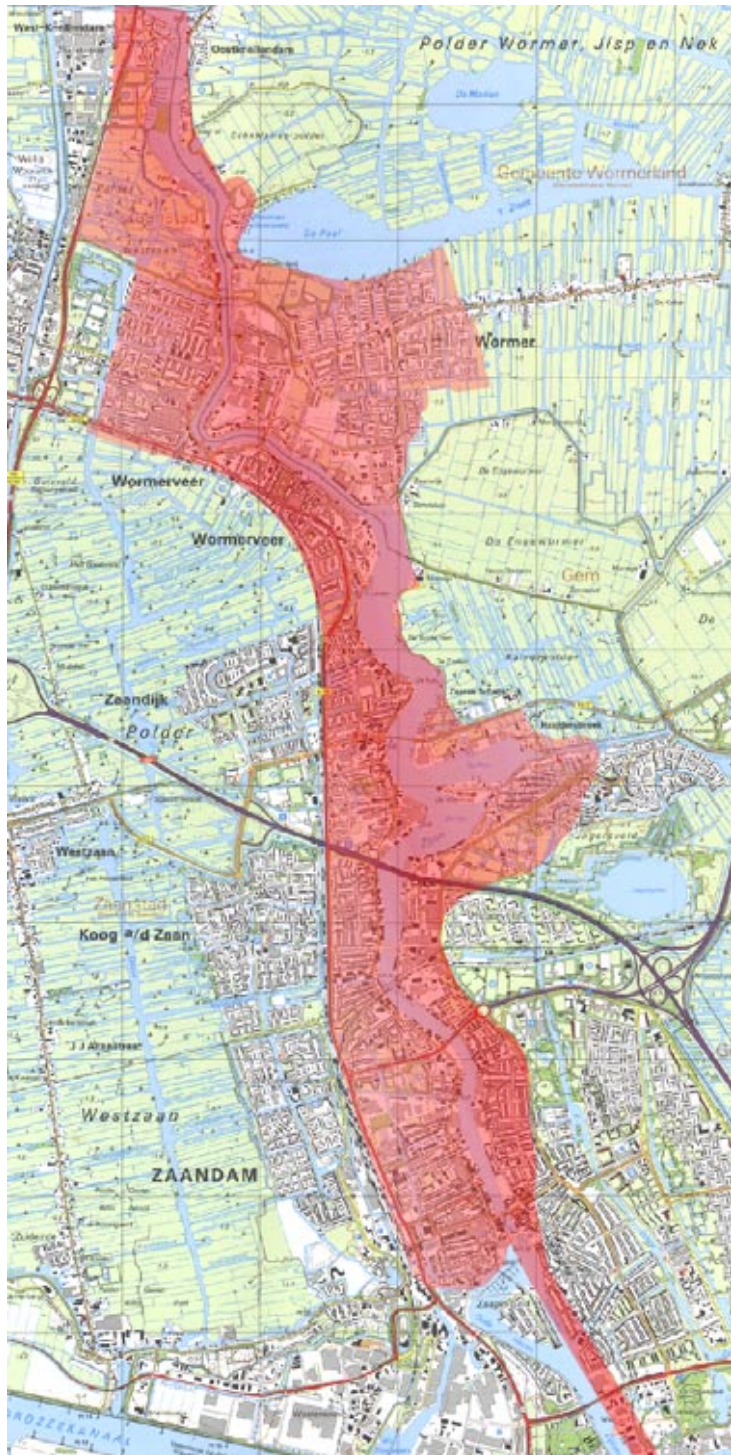
I D E N T I T E I T	
DRAGER:	waterpatroon
CONTINUÏTEIT:	verhouding water-land
DYNAMIEK:	zeer langzaam
KORREL:	klein
SCHAAL:	klein
WELSTAND:	waterlandtypologie
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	nieuwe gewassen, woonboten, ruige natuur
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	groot
METROPOOL:	pocket of splendid isolation

Waterland

Zaanstad

Groot en van steen aan de rivierkant...

...klein en van hout aan de straatkant

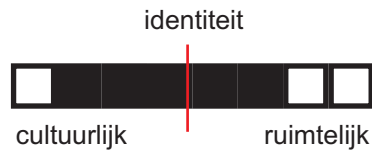
Groot en van steen aan de rivierkant...
een prachtig voorbeeld van modern...

...klein en van hout aan de straatkant
...bouwen op basis van de identiteit

huis, schutting, jas...
de Zaanse identiteit een kleur?

I D E N T I T E I T	
DRAGER:	rivier
CONTINUÏTEIT:	grote stenige korrel, kleine houten korrel
DYNAMIEK:	zeer hoog
KORREL:	groot + klein
SCHAAL:	middel
WELSTAND:	fabrieksarchitectuur zaanse typologie
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	woningbouw en hergebruik
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	groot
METROPOOL:	global dynamics

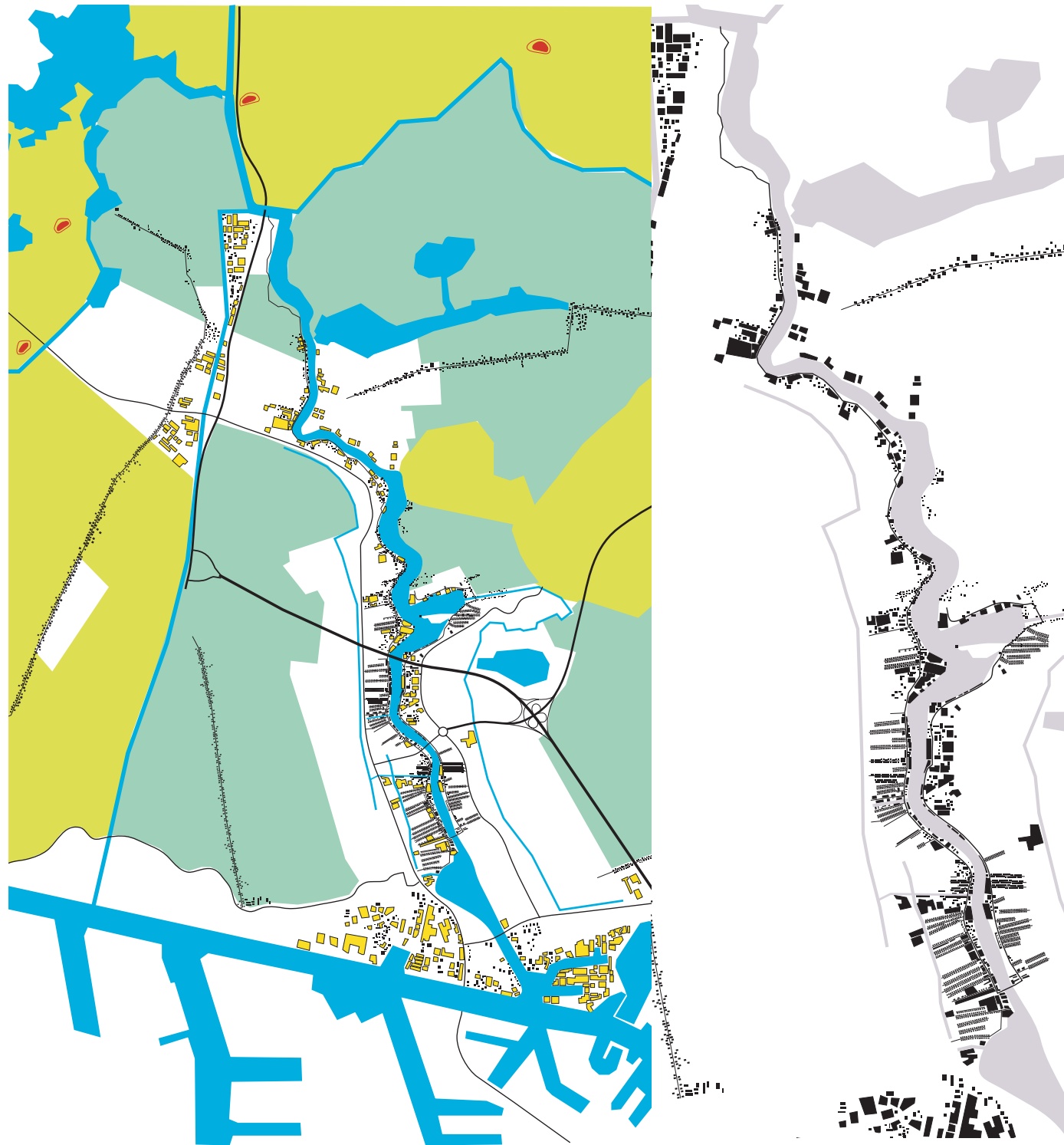
Zaanstad. stad aan de Zaan, ontleent zijn belangrijkste identiteit aan de bebouwde zone langs de Rivier.

In de VOC tijd was de Zaan één grote scheepswerfrivier met ontelbare timmerwerkplaatsen en zaagmolens; de Zaan was een houten rivier. Tijdens de industriële revolutie transformeerde de Zaan tot de 'Voorraadkast van Nederland', de plek waar Albert Heijn, Verkade en Honig hun grote fabrieken hadden staan; de Zaan werd een stenen rivier. De zaanoevers zijn in enkele eeuwen dus drastisch van uiterlijk veranderd, maar de krachtige identiteit van productierivier is daarbij geheel behouden. Steen en hout bepalen nu samen het beeld. Op de oevers wisselen grote stoere fabriekscomplexen en kleine romantische huisjes elkaar af. Juist deze afwisseling in korrelgrootte geeft de Zaan zijn karakteristieke stedelijke uiterlijk. Het achtergebied direct tegen deze zone aan heeft in tegenstelling tot de zaanoevers een uitgesproken dorps karakter. Dit achtergebied bestaat uit smalle straatjes met kleinschalige bebouwing loodrecht op de rivier. Van oudsher woonden hier de arbeiders van de fabrieken aan de Zaan die door de ligging van de straten een direct zicht hadden op hun werkplek.

Door deze opbouw is de oriëntatie binnen Zaanstad zeer eenvoudig.

De onderliggende structuur van loodrechte straten en zaanoevers is dermate sterk dat het gebied, moeiteloos een groot bebouwingsprogramma in zich op kan nemen. Met de identiteit van de Zaanoevers als uitgangspunt moet er in verschillende korrelgroottes worden gebouwd. De korrels moeten elkaar regelmatig afwisselen en geen gesloten front van één en dezelfde korrel vormen. Het is juist de menging die de identiteitsvolle contrasten oplevert.

De Zaanoevers zijn de schatkamer van het industriële erfgoed van Noord-Holland Zuid. De vrijkomende fabrieksgebouwen lenen zich bij uitstek voor bijzondere vormen van wonen en cultuur.

De uitbreidingswijken van Zaanstad hebben geen stedelijke Zaanse identiteit noch een landschappelijke Waterlandse.

Ze liggen er als een grijze zone tussen en scheiden de twee werelden.

De oevers van de Zaan met bestaande korrels...

...biedt veel ruimte voor verdichting in de Zaanse ritmiek.

Te lange gesloten fronten...

...en opeenvolging van dezelfde korrelgrootte...

...is onZaans.

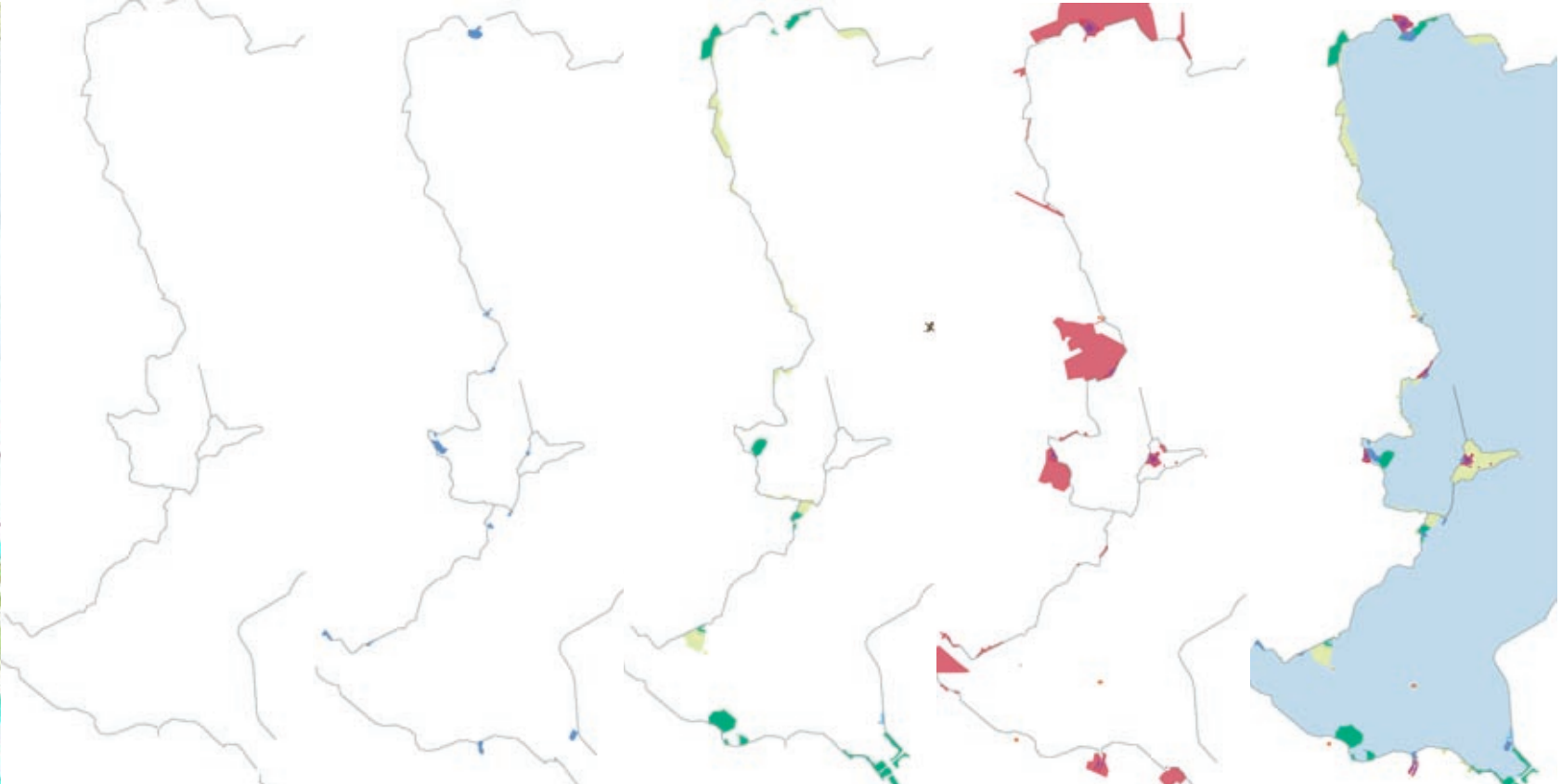
Het hek ging open en de meisjes van Verkade konden zo uit hun huis in dezelfde straat het fabrieksterrein oplopen.

Het is onbegrijpelijk dat in een streek waar zulke grandioze voorbeelden de toon van groot en indrukwekkend zetten...

...zulke laffe en middelmatige berijfsterreinen worden ontwikkeld.

IJsselmeerkust

waterfront

dijk

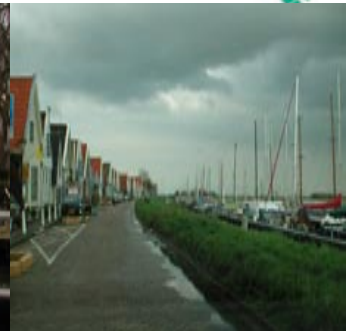
havens

recreatieplekken

dorpen

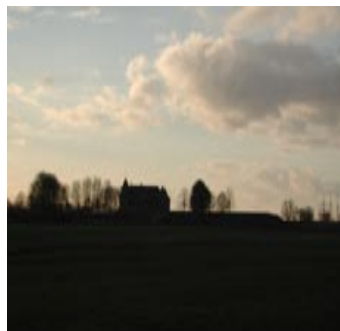
kustlijn

I D E N T I T E I T

DRAGER:	IJsselmeer
CONTINUÏTEIT:	60 km dijk
DYNAMIEK:	zeer laag
KORREL:	klein
SCHAAL:	zeer groot
WELSTAND:	gebiedstypologie
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	stille recreatie en windenergie
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	klein
METROPOOL:	pocket of splendid isolation

Noord-Holland Zuid heeft twee waterfronten, de Noordzeekust en de IJsselmeerkust. Ze vormen elkaars tegenpool; de Noordzeekust is 'connected', het is er druk, intensief en massaal, de IJsselmeerkust is een 'pocket', leeg en verlaten. De identiteit is die van verlatenheid en stilte, van bewegingsloos zicht op niets, van op jezelf zijn. De recreatieve waarde van de kust is om die reden heel hoog, het recreatief gebruik is echter heel laag. Het water is nauwelijks ontsloten en de oevers bieden eigenlijk geen ruimte voor gebruik. De paradoxale opgave is om het gebied toegankelijk te maken met behoud van verlatenheid en stilte. Ontwikkelingen die gericht zijn op individualiteit en rust ondersteunen de identiteit. De identiteit vraagt om vele kleine ontwikkelingen in plaats van grote massale ingrepen. Geen centrale grote havens, maar heel veel kleine aanlegplaatsen. Geen brede stranden, maar verspreide kleine vlondertjes langs de dijk. Geen grote camping maar wild kamperen. Geen huisjesparken in de polder, maar eenzame houten hutjes op palen in het water. De IJsselmeerkust heeft door zijn 60 km lengte van het Gooi tot aan Hoorn en zijn volkomen gelijkmatige aansluiting op landwegen een grote capaciteit voor stille recreatie als deze dun wordt gespreid.

waterfront

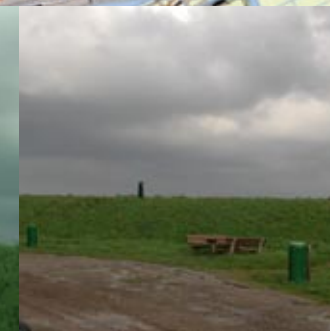
dorpen

havens

dijk

recreatie

kustlijn

De Noordzeekanaalzone

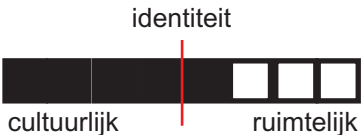
Noordzeekanaalzone

De Noordzeekanaalzone wordt opgespannen door twee bijzondere cultuurhistorische lijnen, het Noordzeekanaal en de oude Trekvaart. Beide lijnen zijn van grote betekenis geweest voor de ontwikkeling van Noord Holland Zuid. Tussen deze twee lijnen ligt een gebied dat (nog) niet sterk als een eenheid van identiteit wordt ervaren maar zeker wel de potentie heeft om daarin te ontwikkelen. Het bestaat uit een min of meer losse verzameling van bijzondere plekken die gemaakt worden door industrie en recreatie. De zwaarste productieindustrie van Noord-Holland afgewisseld met de grootste 'recreatieindustrie'. Ze zijn elkaars absolute tegenpolen. Industrie is gericht op geld verdienen en produceren, recreatie op geld uitgeven en consumeren. Ze hebben elkaar echter in deze zone gevonden omdat ze ook een aantal essentiële kenmerken gemeen hebben. Voor beide functies wordt een locatie totaal ingericht om het programma optimaal te faciliteren, er worden havens gegraven, zand opgespoten, heuvels opgeworpen, bomen geplant, gebouwen neergezet, dieren aangevoerd etc. Ethiek en esthetiek zijn daarbij van geen belang. Ze creëren allebei herrie en stank, generen massa's mensen en stromen verkeer. Ze staan daarom allebei ook vaak op gespannen voet met kwetsbare gebieden, dichte woonomgevingen en waardevolle landschappen.

De huidige identiteit is nog gebaseerd op de losse locaties en kent nog geen samenhang. De identiteit is nog jong en niet sterk genoeg om in mentale plattegrond van iedere bewoner van de metropool opgenomen te zijn. De ingrediënten ervoor zijn echter aanwezig.

Cultuurhistorie is vaak geen 'vriend' van industrie, de schaal en vormen van relictten sluit meestal niet aan bij de wensen van moderne fabrieken en bedrijven. Sparen kost geld en biedt geen voordeel, cultuurhistorie wordt meestal uitgevlakt. Cultuurhistorie kan echter vaak heel goed in de intensieve recreatie worden opgenomen. Oude fabriekscomplexen, stellingforten, geniedijken, het zijn allemaal aanleidingen tot spel en avontuur. Natuur is meestal geen vriend van intensieve recreatie, teveel mensen, te weinig regelmaat, teveel herrie etc. Natuur vindt echter vaak buitenkansen te midden van de industriële terreinen met hun uitgestrekte parkeervelden, vervuilde bodems en verboden toegang voor onbevoegden. Juist de menging van industrie en recreatie binnen deze zone biedt dus grote kansen voor zowel cultuurhistorie als natuur.

I D E N T I T E I T	
DRAGER:	recreatie en havenindustrie
CONTINUÏTEIT:	koppeling cultuurhistorische lijnen
DYNAMIEK:	hoog
KORREL:	groot
SCHAAL:	zeer groot
WELSTAND:	vrij
ONTWIKKELINGSPOTENTIE:	intensieve recreatieindustrie
TRANSFORMATIECAPACITEIT:	hoog
METROPOOL:	global dynamics

Twee belangrijke lijnen

Het Noordzeekanaal is aangelegd in 1876 en was de aanzet tot de industriële revolutie in dit gebied. Het kanaal verbond Amsterdam, Haarlem en de Zaanstreek met de Noordzee en daarmee met de wereldeconomie. Langs de waterwegen ontstonden industriële complexen waar veel mensen werk vonden. De drooglegging van de IJpolders zorgde voor nieuwe landbouwgronden, waardoor nog een extra impuls aan de economie gegeven kon worden.

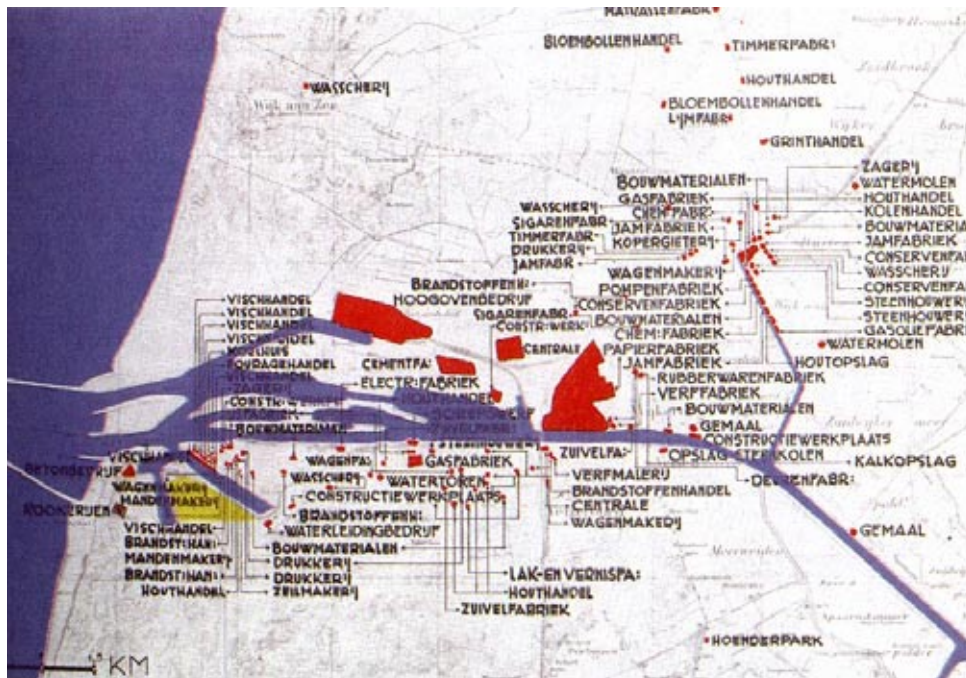
De Trekvaart, die loopt tussen Amsterdam en Haarlem, is van oudsher een infrastructurele bundeling. Het was een belangrijk vervoersmiddel voor de rijken, maar werd ook het tracé voor de eerste drinkwaterleiding van Nederland en de eerste spoorlijn. Hierdoor kon de welgestelde middenklasse uit de steden zich vestigen in mooie woongebieden in de binnenduinderand. Deze streken met hun landgoederen en villawijken ontwikkelden een identiteit die functioneel hecht verbonden was met Amsterdam centrum en de arbeidersgebieden in de IJpolders en langs de Zaan.

Twee bijzondere cultuurhistorische elementen:
Het Noordzeekanaal en de oude trekvaart.

Een deel van de Stelling van Amsterdam loopt door de Noordzeekanaalzone

Industrieel erfgoed

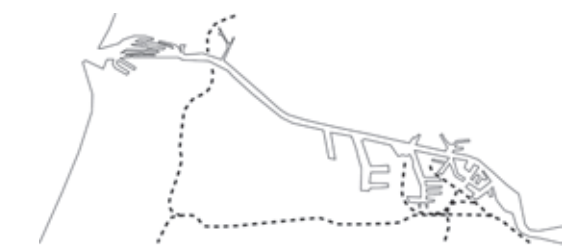
De zone, infrastructuur en bedrijvigheid

Tussen de voormalige trekvaart en het Noordzeekanaal ligt een gebied dat lange tijd niet of nauwelijks als een aparte zone herkenbaar was. De twee lijnen spelen nog steeds een belangrijke rol in de infrastructuur maar dienen eerder om het gebied te overbruggen dan om het te ontsluiten.

De gestage groei van de havens landinwaarts en de nabijheid van Schiphol doen echter sluipenderwijs een gebied ontstaan met een geheel eigen identiteit, die gebaseerd is op ontwikkeling van de twee programma's: havens en recreatie.

havens

trein

Bestaand woon/werk programma:

Wonen

- Spaarndam
- Halfweg
- Spaarnwoude
- Haarlemmerliede
- Velsen zuid

Afvalverwerking

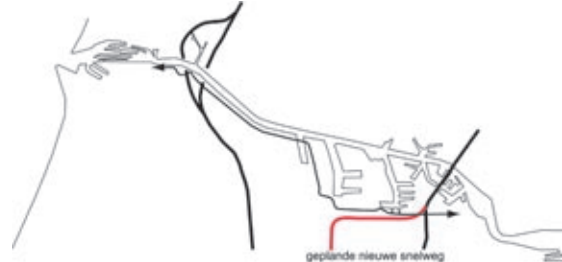
- Vuilstort Nauernase polder
- Slibverwerking bij de Zoete inval
- Slibvelden bij de grote IJpolder
- Zuiveringsinstallatie aan het Kanaal bij de Velsertunnel

Bedrijvigheid

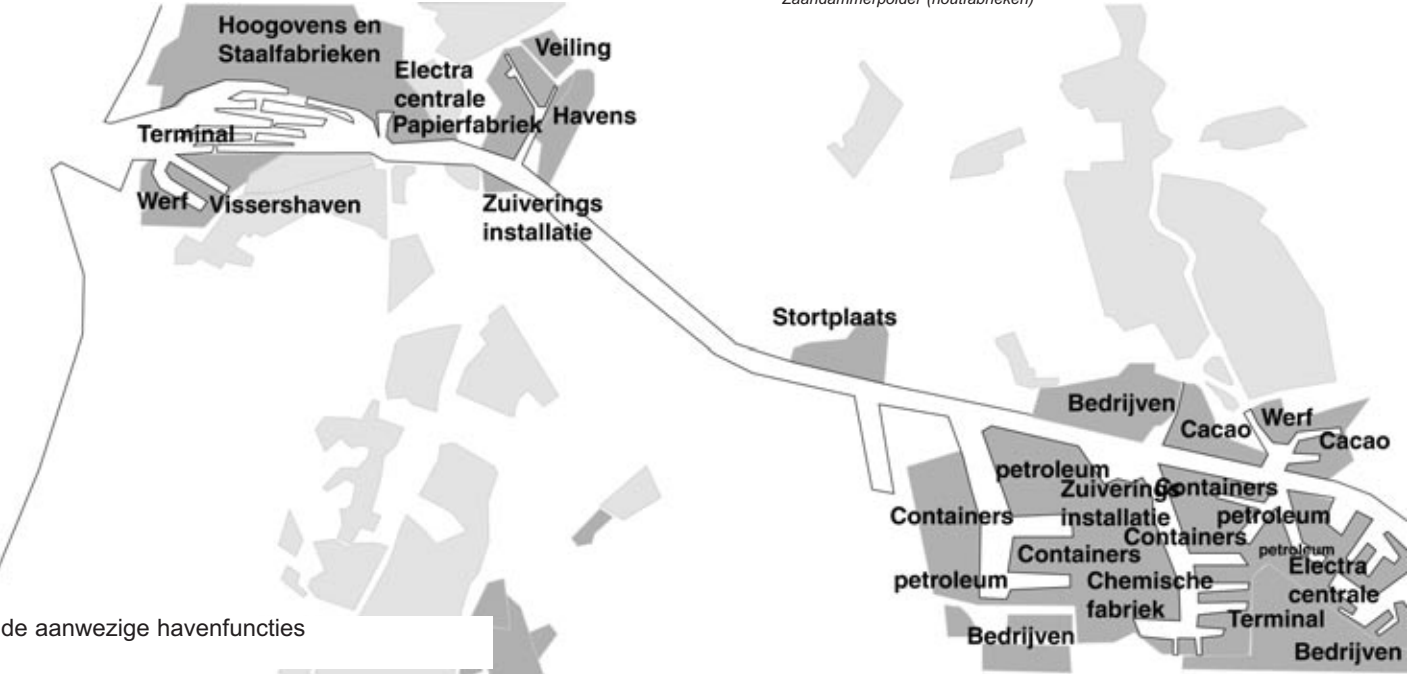
- Wijkmeerpolder (I)
- Westzanerpolder (Mega AlbertHeijn Distri)
- Zaandammerpolder (houtfabrieken)

Industrie

- Staalhaven
- Rijksbinnenhaven
- De Pijphaven
- Houtrakhaven
- Amerikahaven
- Westhaven
- Jan van Riebeeckhaven
- Mercuriushaven
- Isaac Baarhaven
- Petroleumhaven
- Houthaven
- Johan van Hasselhaven
- Corus staalindustrie

snelweg, zwaar vrachtverkeer

de aanwezige havenfuncties

scheepvaart

geluidscontour Schiphol

De zone, recreatie

De geluidscontour van Schiphol en de milieugrenzen van de zware industrie maken woningbouw in dit gebied vrijwel onmogelijk. Gevrijwaard van deze druk, die in andere perifere gebieden in de nabijheid van twee grote steden zeer hoog zou zijn, is hier in de afgelopen decennia een bonte verzameling programma neergestreken. Maneges, natuurgebieden, een indoor skiheuvel, jachthavens, campings, crossterreinen, klimmuren, volkstuincomplexen, een wielerveden. Deze diverse vormen van vrijetijdsbesteding zijn onmisbaar voor de omliggende steden.

bestaand ontspanningsprogramma:

Sport

Manege
Ijsbaan
Golfterrein Graan voor vis
Skibaan Snowplanet
Manege Crayenstein
Golfterrein
Sportpark
Crossterrein
Wielerveden
Klimmuur

Water

Jachthaven zijkanaal C
Jachthaven Haarlem
Jachthaven Spaardam
Marina IJmuiden
Jachthaven A'dam Noord
De watergeus
Sporthaven Nuaerna
Westbroekplas
Veerplas
Zijkanaal B
Zijkanaal C
Zijkanaal F
Zijkanaal D

Recreatieterreinen

Camping Weltevreden
Westerpark
Huisjesterrein Westbroek
Spaarnwoude:
Buitenhuizen
Oosterbroek
Houtrak

Culturele podia (elite cultuur)

Forteiland IJmuiden
Ruigoord autonomen nederzetting
Het nieuwe Ruigoord bij Halfweg
Westergasfabriekterrein
NBH werf A'dam Noord
Het Witte Theater

Culturele podia (volks cultuur)

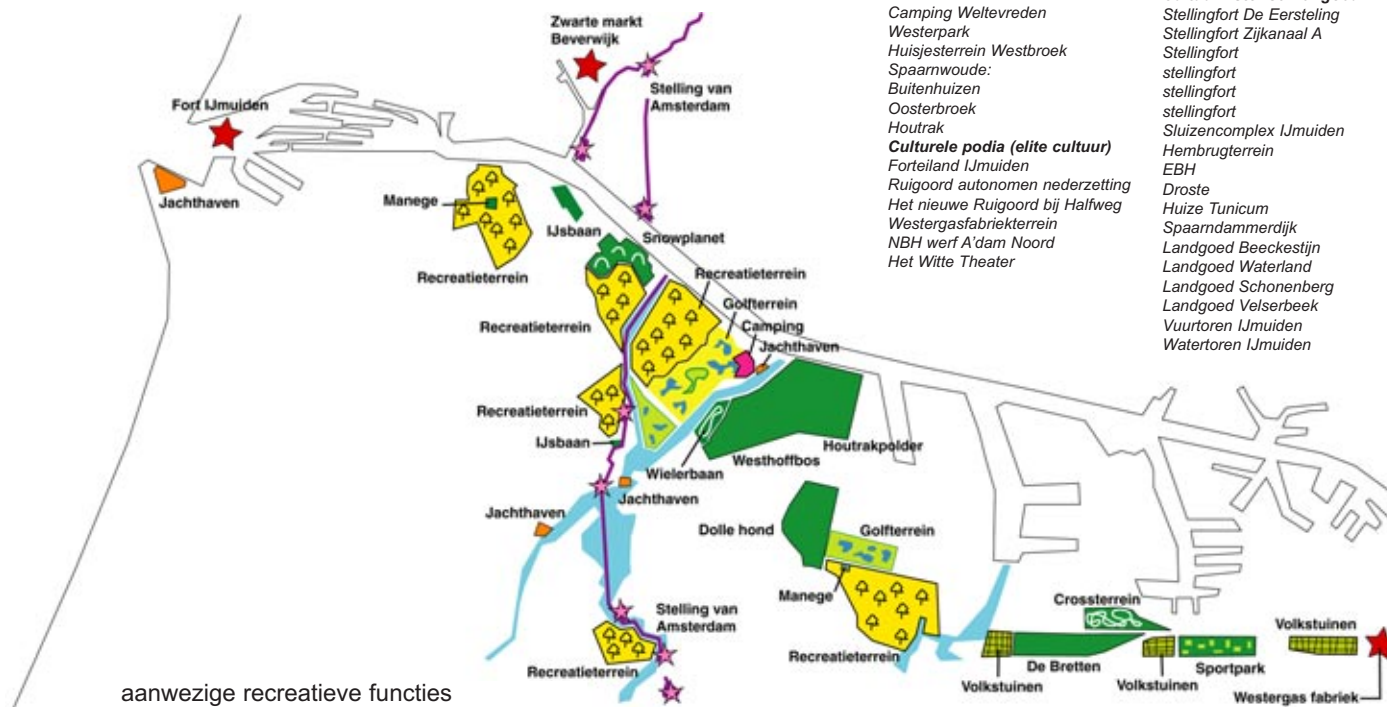
Kinderboerderij
Recreatieboerderij
Volkstuinen de Grote Braak
Volkstuinen Sloterdijk
Volkstuinen Kamplust
Attractiepark CSM
Beverwijkse bazaar

Natuur

De Bretten
Houtrakpolder (Oostvaardersplassen-effect)
Westhoffbos
Nw Maurick/Roonshoeve
Dolle Hond

Cultuurhistorisch erfgoed

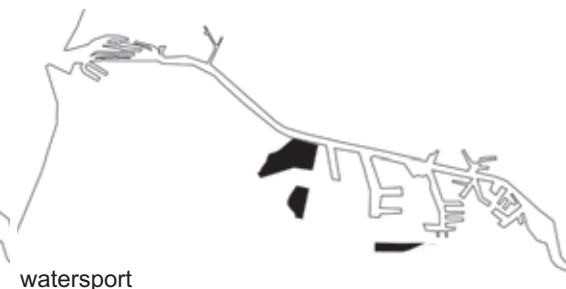
Stellingfort De Eersteling
Stellingfort Zijkanaal A
Stellingfort
stellingfort
stellingfort
Stuizencomplex IJmuiden
Hembrugterrein
EBH
Droste
Huize Tunicum
Spaardammerdijk
Landgoed Beeckestijn
Landgoed Waterland
Landgoed Velsersbeek
Vuurtoren IJmuiden
Watertoren IJmuiden

aanwezige recreatieve functies

volkstuinen

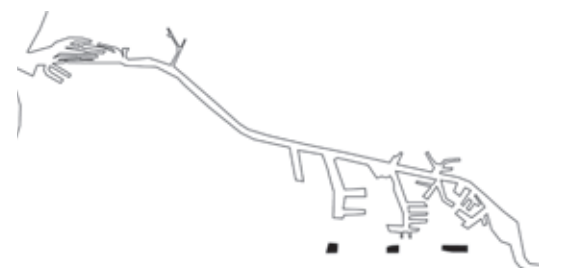
watersport

scheepvaart

recreatieterreinen

sport

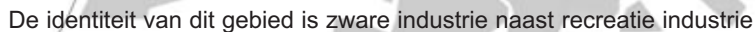
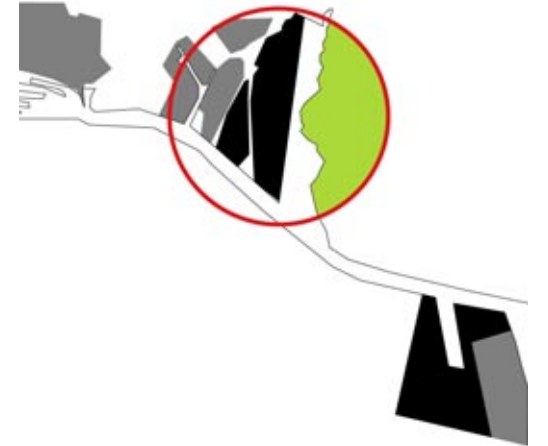
De Noordzeekanaalzone kan een zeer krachtige identiteit krijgen als naast de havenindustrie ook de recreatieindustrie tot wasdom kan komen. Alle voorwaarden zijn aanwezig, er hoeft alleen nog maar voortgeborduurd te worden op wat er al is. Voor de Noord-Holland Zuidmetropool kan deze zone veel gaan betekenen. Het biedt plaats aan een aantal populaire recreatieve programma's die, door de ruimte die ze innemen en de overlast die ze veroorzaken, doorgaans niet zo dicht in de buurt van steden te vinden zijn.

Aan de noordzijde tegen Beverwijk aan komt een uitbreiding van de havens in de Wijkmeerpolder. Het biedt mooie kansen om haven, recreatie en cultuurhistorie in één ontwerp te verbinden. De oude cultuurhistorische lijnen van de oude IJdijk en de stelling moeten voor de vormgeving van de haven worden gebruikt. Er ontstaat een grillige landschapszijde en een strak functionele havenkade. De haven moet in het licht van de identiteit van deze zone zowel industrie als recreatiehaven zijn.

de havens trekken landinwaarts

havens en bedrijvigheid

landschapsrecreatie

culturele podia (volkscultuur)
wandelen, vogelen, fietsen, ecoboer bezoeken,
volkstuinten, Beverwijkse Bazaar, attractiepark CSM

"wilde" recreatie

ontspanning
parapenten, waterscooter, fietscross, motorcross,
paintball, bergklimmen, sporten,
golfterrein, jachthaven

NoordZeeKanaal Entertainment

culturele podia (elite)
het nieuwe Ruigoord, Westergasfabriek, NBH-werf,
het witte theater, festivals, evenementen, megaparty

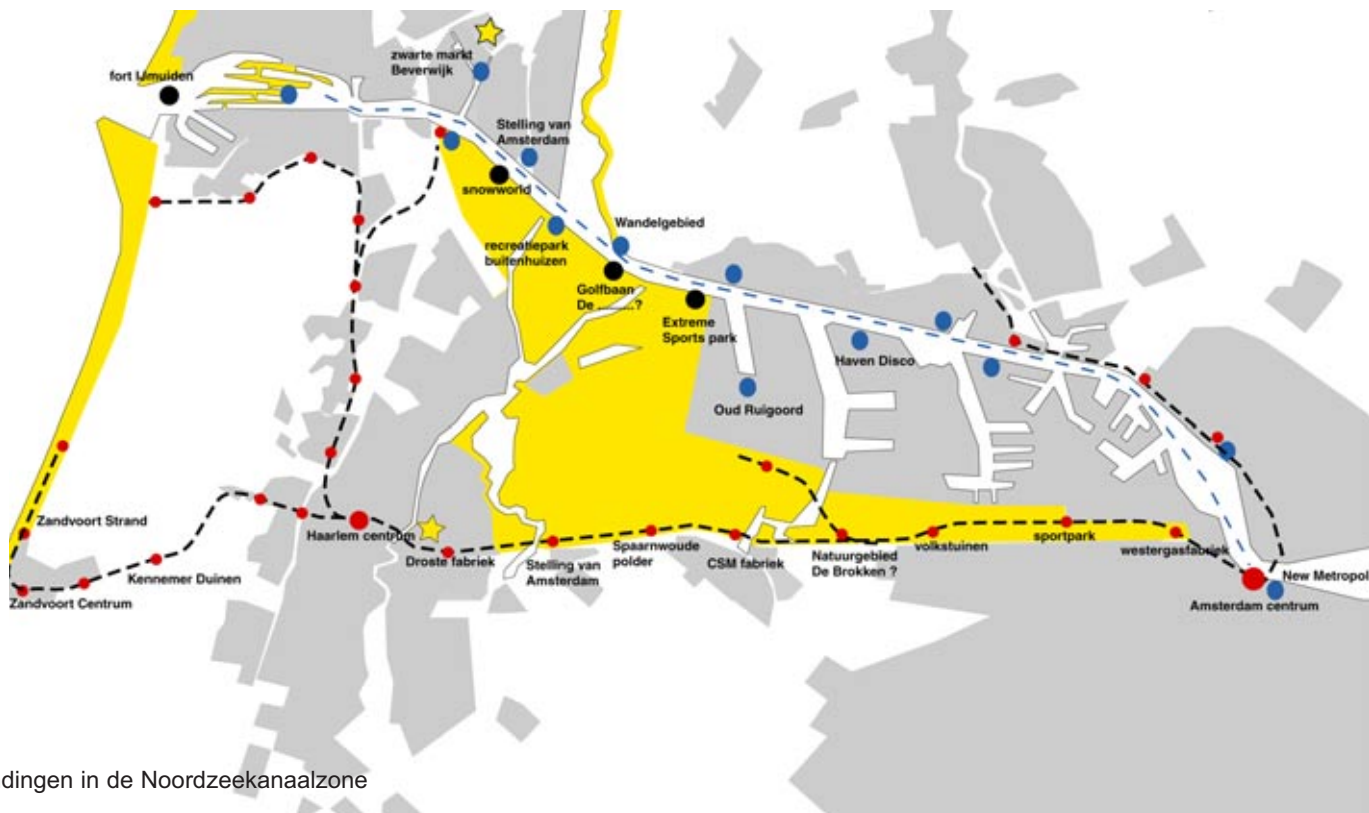

Toegankelijkheid

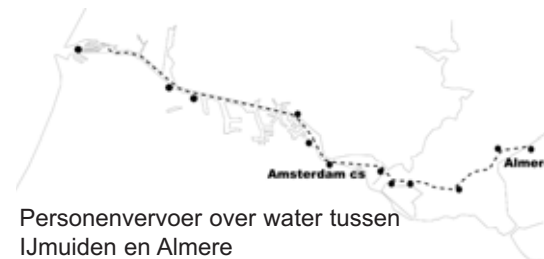
Om aan zijn toekomstige functie te kunnen voldoen, moeten er een aantal infrastructurele maatregelen worden genomen.

Er zijn al vergevorderde plannen voor een light rail systeem langs de trekvaart. Als het personenvervoer met boten over het Noordzeekanaal ook kan worden ingezet, ontstaat een ontsluitingsstructuur die alle interessante plakken met elkaar verbindt.

Het autoverkeer kent een aantal knelpunten. Twee wegen zijn zo zwaar belast dat ze als recreatieve verbinding geen rol kunnen spelen. Langs de route van de IJhavens naar IJmuiden rijdt zoveel zwaar vrachtverkeer dat het een barrière vormt tussen het Noordzeekanaal en de recreatieterreinen. De route Amsterdam-Haarlem langs de trekvaart is een 'Belgische snelweg' die Halfweg, de recreatieve en commerciële hotspot van de toekomst, in tweeën splijt. Er moet naar verkeersmodellen worden gezocht waarin de druk van deze twee voor de recreatie belangrijke ontsluitingen wordt gehaald.

verbindingen in de Noordzeekanaalzone

Personenvervoer over water tussen IJmuiden en Almere

Toekomstig lightrailtracé

Twee overbelaste wegen

Een mogelijk model voor oplossing van de verkeerstechnische knelpunten.

De route Haarlem - Amsterdam wordt langs de havens geleid, de oude route langs de trekvaart wordt een recreatieve route en het vrachtverkeer van de IJhavens worden via de snelweg naar IJmuiden geleid.

waterig Wijkermeer landschap

volkstuinten in de Brettenzone natuur

vuilstort Nauerna

skiparadijs Snowplanet

Noordzeekanaaloevers

nog lege IJpolders

sluizen en het fort IJmuiden

Noordzeekanaaloevers

sporthaven Nauerna

pont bij Hembrug

willen ze bijten?

ontmoetingsplaats voor....

skyline Corus

waterhalte in opkomst

gave landschap tussen Houtrak en Haarlem

Westpoort chemie

Zaanstads populairste uitgaansplek

Haarlemse trekvaart

toekomstig attractiepark CSM

windenergie zonder overlast

de Haarlemse Heuvels

Halfweg aan het water

halte CSM

groene ster

halte spaarnwoude

NOORDZEEKANAALZONE - ONTSLUITING ALS DRAGER

Voor de Noordzeekanaalzone als geheel kunnen de spoorlijn en het kanaal richting kust als drager voor nieuwe ontwikkelingen gelden.

Het voorstel omvat drie deelprojecten (1-3): ten eerste een Light Rail-verbinding tussen Amsterdam en Zandvoort/IJmuiden. Ten tweede een vergelijkbare verbinding per boot van IJmuiden via het kanaal naar Amsterdam en verder richting IJmeer en Almere. En tenslotte een Light Rail-verbinding als aftakking van de Noord-Zuidlijn van Amsterdam-Noord, langs de noordwestelijke IJoevers en verder langs de Zaanspoorzone. Elk van de genoemde verbindingen organiseert nieuwe ruimtelijke programma's rond oude en nieuwe haltes, conform volgend overzicht:

1a. Amsterdam-Zandvoort

- 01 – CS, bestaand; overstap richting Noord en historisch centrum, alsmede tram naar IJburg.
- 02 – Planciusstraat/Westerpark; nieuwe halte ten behoeve van historisch eilandengebied
- 03 – Westerpark/Gashouder; nieuwe halte als brandpunt van culturele ontwikkelingen.
- 04 – Sloterdijk; bestaand
- 05 – Geuzenveld; nieuwe halte voor nieuwe woningbouw en bedrijven
- 06 – Halfweg; nieuwe halte voor dit historisch herstructureringsgebied. Nieuwe functie in suikerfabriek. Ontsluiting dagrecreatie.
- 07 – Spaarnwoude; nieuwe halte voor ontsluiting dagrecreatie
- 08 – Haarlem-Oost; nieuwe halte t.b.v. nieuw bedrijfsterrein
- 09 – Waarder; bestaande halte
- 10 – Haarlem Centraal; bestaand; overstap richting historisch centrum
- 11 – Westelijke Randweg; nieuwe halte voor bestaand woongebied
- 12 – Overveen; bestand
- 13 – Kraansvlak; nieuwe halte als startpunt voor recreatief wandelen
- 14 – Zandvoort-Oost; nieuwe halte voor bestaand woongebied
- 15 – Zandvoort-Centrum; bestaand
- 16 – Zandvoort Boulevard; nieuwe halte voor oude en nieuwe recreatieve bestemmingen
- 17 – Bloemendaal aan Zee; nieuwe halte voor oude en nieuwe recreatieve bestemmingen

1b. Amsterdam-IJmuiden

(01 t/m 10; conform 1a)

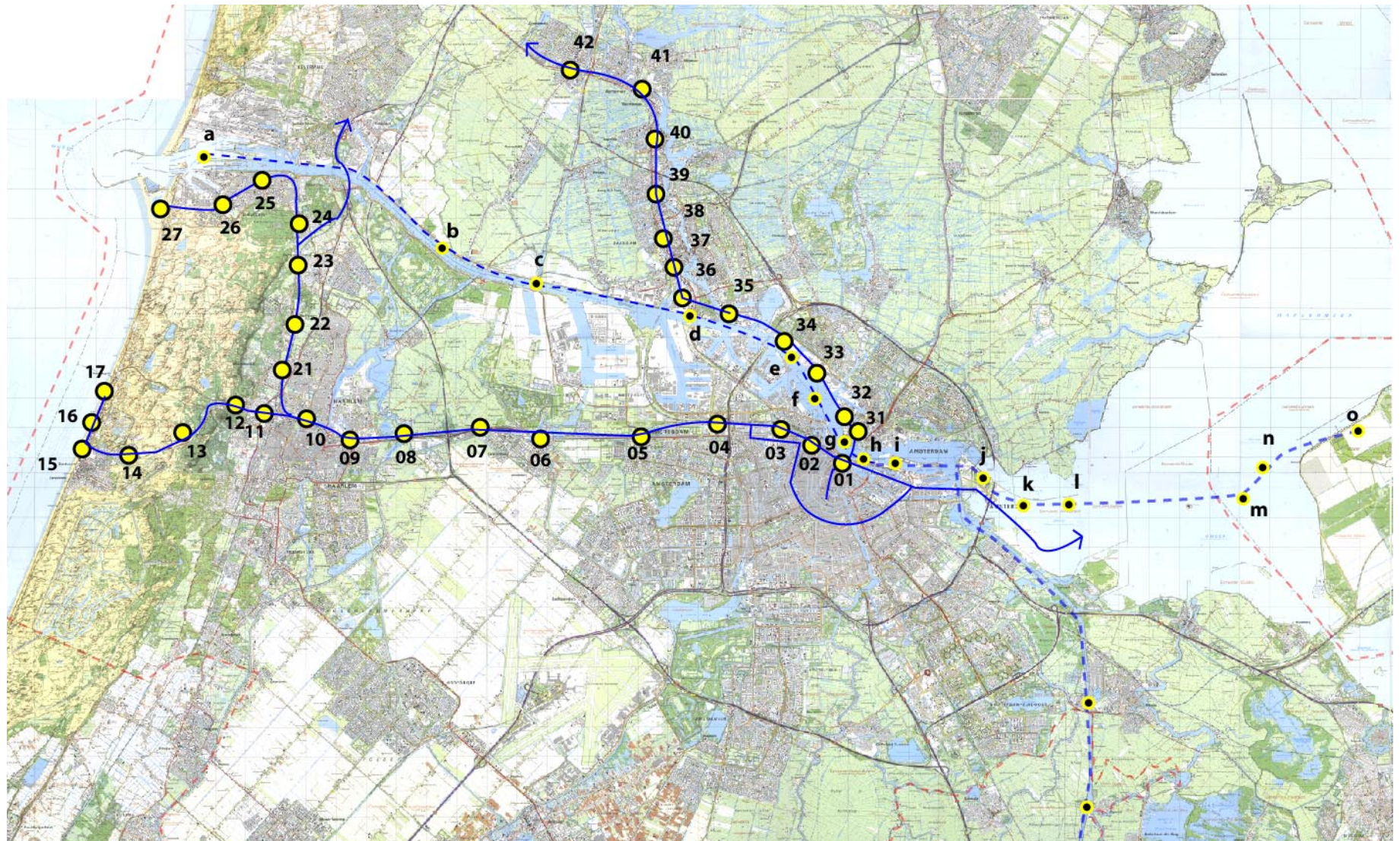
- 21 – Bloemendaal; bestaand
- 22 – Haarlem-Noord; nieuwe halte voor bestaand woongebied
- 23 – Santpoort-Noord; bestaand
- 24 – Driehuis-Westerveld; opnieuw te openen halte voor bestaand woongebied
- 25 – IJmuiden-Oost; nieuwe halte voor bestaand woongebied
- 26 – IJmuiden-Haven; nieuwe halte voor bestaand woon- en werkgebied
- 27 – IJmuiden-Strand; nieuwe halte voor nieuw en bestaand woon/werk/recreatie-gebied

2. IJmuiden-Amsterdam-Almere

- a – IJmuiden-Haven; bestaande halte voor bestaand woon- en werkgebied
- b – Spaarndam-Zijkanaal; nieuwe halte voor ontsluiting dagrecreatie
- c – Havens-West; nieuwe halte voor nieuw en bestaand werk/recreatie-gebied
- d – Zuiderhout; nieuwe halte voor nieuw werkgebied
- e – IJPolder; nieuwe halte voor nieuw werkgebied
- f – Houthavens; nieuwe halte voor nieuw woon/werkgebied
- g – Sixhaven; nieuwe halte voor nieuw woon- en werkgebied
- h – CS, bestaand; overstap richting Noord en historisch centrum, alsmede tram naar IJburg
- i – Javaeiland; nieuwe halte voor bestaand en nieuw woon/werkgebied
- j – Zeeburg; nieuwe halte voor nieuw woon/werkgebied
- k – IJburg (1); nieuwe halte voor nieuw woon/werkgebied
- l – IJburg (2); nieuwe halte voor nieuw woon/werkgebied
- m – Pampus-Buiten (1); nieuwe halte voor nieuw woon/werkgebied
- n – Pampus-Buiten (2); nieuwe halte voor nieuw woon/werkgebied
- o – Pampus-Binnen; nieuwe halte voor nieuw woon/werkgebied

3. Amsterdam/Noord-Zaanstad

- 31 – Sixhaven; nieuwe halte voor nieuw woon- en werkgebied
- 32 – Grasweg; nieuwe halte voor nieuw woon- en werkgebied
- 33 – Oostzaan; nieuwe halte voor nieuw woon- en werkgebied
- 34 – IJPolder; nieuwe halte voor nieuw werkgebied
- 35 – Zuiderhout; nieuwe halte voor nieuw werkgebied
- 36 – Zaandam; bestaand
- 37 t/m 42; bestaande haltes, eventueel aangevuld met nieuwe voor nieuw woon- en werkgebied langs of nabij spoorzone

De toekomst van het industrieel erfgoed

De toekomst van het Industrieel Erfgoed: uitroeptekens en vraagtekens

Uitroeptekens

In Noord-Holland Zuid heeft een eeuwenlange industrie zijn sporen achtergelaten. Zo is De Zaanstreek, van oudsher bekend om zijn levensmiddelen- en scheepvaartindustrie. Hoewel veel van deze fabrieken zijn afgebroken of gemoderniseerd, zijn er ook juweeltjes uit het industrieel domein behouden, die een nieuwe bestemming hebben gekregen.

Het erkend Industrieel Erfgoed – 'mooi en beschermd' – verleent het gebied een duidelijk herkenbare identiteit. Het zijn succesvolle 'uitroeptekens', die al op de mentale plattegrond van politiek en burgers staan.

De 'uitroeptekens': een inventarisatie

- De rijstpellerijen en pakhuizen 'De Zaanwand' in Wormer (nu het Hollandiacomplex geheten), waar een mix van wonen en werken is opgezet.
- Hollandia in Zaandam, waar een theatergroep gehuisvest is.
- De Visserijschool in IJmuiden, die in 1994 tot Zee- en Havenmuseum werd omgebouwd.
- Mercurius in Wormer (architect Martinus Stam), dat sinds het midden van jaren negentig wordt gebruikt als Archeologisch Depot voor de Provincie Noord-Holland. Helaas is het bezoekerscentrum inmiddels weer gesloten.
- De Westergasfabriek in Amsterdam/Westerpark, waarin kunstenaars en bedrijfjes die in het culturele werkveld opereren een plek hebben gevonden.
- De Lichtfabriek in Haarlem, waarin kantoren en bedrijven zijn gevestigd.
- Kustfort IJmuiden, kunstmanifestaties.
- Het Witte Theater in IJmuiden
- Gemalen (op te vatten als puntvormige identiteitsdragers – net als vuurtorens – in de regio), zoals museum Stoomgemaal Halfweg en het (in werking zijnde) monument dieselgemaal Spaarndam.

Vraagtekens

In Noord-Holland Zuid zijn nog veel fabrieken en andere industriële elementen die niet de status van monument hebben, die leeg (komen te) staan of bedreigd worden met sloop of verwaarlozing, terwijl zij gouden kansen bieden voor een nieuwe bestemming en nieuwe ontwikkelingen. Interessant voor het identiteitsonderzoek voor Noord-Holland Zuid zijn dan ook met name deze 'vraagtekens'.

Ontsluiting van een 'antiruumte'

Industriële gebieden worden vaak ervaren als een negatief landschap, een antiruumte. Ontsluiting van zo'n gebied maakt dat mensen er weer bij betrokken worden, dat lokale initiatieven worden aangeboord die het behoud en de ontwikkeling van de plek stimuleren, en dat de sluimerende trots op het cultureel-historische verleden die bij mensen aanwezig is ('mijn opa, moeder, broer heeft daar nog gewerkt') wordt aangeboord. Het weer opnemen in het stedelijk

leven kan ook een gunstige uitwerking hebben op fabrieksarbeiderswijken in de directe omgeving.

Monumentvorming

Industriële relictten zijn bakens van een verloren cultuur. Nieuwe bestemmingen moeten meer zijn dan een museum dat losgezongen is van zijn context. De combinatie van een bijzondere architectuur en een groene ruimte geeft aanleiding tot het creëren van nieuwe ontmoetingsplekken. Zo kan de sociaal-historische geschiedenis worden blootgelegd, met ruimte voor het ontstaan van een nieuwe inbedding in het dagelijks leven.

Bestemmingsmogelijkheden voor de industriële locaties

De bestemmingsmogelijkheden voor de industriële locaties zijn legio. Wat belangrijk is dat een locatie niet wordt weggegeven aan de elite maar voor het volk blijft. De fabrieken zijn altijd het domein geweest van de arbeiders. De huidige trend is annexatie met dure appartementen en gevestigde kunstenaars. Dit doet geen recht aan de identiteit.

Het is essentieel dat deze locaties authentiek en toegankelijk blijven. De locaties en gebouwen geven vanuit hun bijzondere constellaties aanleiding om een plaats te bieden aan de gevarieerde sociale en culturele vragen die uit de samenleving komen en waar in de huidige bouwpraktijk geen plek voor is. Te denken valt aan disco's, poppodia en oefenruimtes voor bands en bandjes, lokale filmcultuur, speeldorado's en skatehallen voor de opgroeiende jeugd, andere woonvormen, nieuwe culturele podia, brede scholen, woon-zorg-werk-combinaties.

Ecologische betekenis

Veel fabrieksterreinen hebben een bijzondere of overvloedige flora en fauna met ecologische waarde, vaak ook zijn ze door wegen of spoorweglijnen ingeklemde ecologische niches. Naast de intrinsieke waarde die deze vormen van natuur hebben, kunnen ze leidraad zijn bij de nieuwe inrichting. Zij kunnen bijdragen aan een nieuwe identiteit voor de fabrieksterreinen. Een ecologische overwoekering geeft een omkering in de identiteit. Het is letterlijk de zuivering van de vervuiling.

De 'vraagtekens': een inventarisatie

Wormerveer/Wormer

- Cacaofabriek Pette-Boon aan de Marktstraat in Wormerveer
- Zeepziederij De Adelaar
- Scheepshelling Wakker aan de Veerdijk in Wormerveer
- Lassie (Mercuriusgebouw Luculus) aan de Veerdijk/Rigastraat in Wormer
- Wessanen/De Vliet aan de rand van de Westzaanpolder in Wormerveer; een complex in de lengte van de rivier met silo's, watertoren en verborgen hallen (onder kunststof);
- Pakhuis Wildeboer (Wormerveer)

West Knollendam

- Olieslagerij De Vrede

Zaandam

- Chocoladefabriek Verkade

Verkade verhuist op niet al te lange termijn naar Amsterdam. Het complex is een juweel, mede door de ligging aan de rivier en de arbeiderswoningen in de omgeving. De fabriek vormt een ensemble met Pellerij Kamphuys aan de overkant.

- Levensmiddelenfabriek Honig

Deze fabriek is nog in gebruik, maar wellicht wordt de productie overgebracht naar de periferie van Zaandam. Een prachtig gebouw met twee voorkanten: zowel aan de straat als aan het water, en buizenconstructies die buitenlangs gaan.

- Zaanlandse olieraffinaderij, aan de Kuil in de Zaan
- Hembrugterrein (op een voormalig munitiecomplex van Defensie) aan het Noordzeekanaal

Het complex wordt op dit moment bewaakt door een kraakwacht. Het heeft opslagplaatsen die geschikt zijn voor bijzondere functies. Het terrein is erg groen: houtopstanden, mossen en een reigerkolonie in het hart.

- Het Bruynzeelcomplex

Op dit complex staan enkele markante gebouwen uit de jaren dertig.

- Meelfabriek de Vrede, aan het Noordzeekanaal

Deze fabriek, vlakbij het Bruynzeelcomplex en het Hembrugterrein, is alleen deels nog in gebruik. Het vormt een mooie configuratie met de oliedrums van het westelijk Havengebied.

Westzaan

- Biscuitfabriek

Bevat woningen en een keramiekatelier

- Houtopslag Pontmeyer

Dit bedrijf heeft verplaatsingsplannen. De prachtige, halfopen loodsen zijn uitstekend geschikt voor stalling van zeilboten en caravans voor het nabijgelegen Nauerna (ook als is de vuilstort een weinig verkwikkend decor voor recreatie).

IJmuiden (gemeente Velsen)

- Van de visafslaggebouwen zijn er al veel gesloopt, daar valt niet veel meer aan te behalen. Toch is een pleidooi voor het behoud van de haven als totaal op zijn plaats. Al is het maar om een gebouw als het Marina havencomplex in de toekomst te voorkomen.
- Aandacht verdienen de markante watertoren in de stad zelf, de watertoren in de haven en enkele vuurtorentjes.

Santpoort

- Schoorsteen en ketelhuis van de psychiatrische inrichting Meer en Berg

Velsen Noord

- Crown Van Gelder fabrieken langs het Noordzeekanaal (oude klokketoren).
- De Hoogovens: vooral de rand bij de sluizen, waar de ENCI zit, is interessant om in de gaten te houden.

Haarlem

- Het Drosteterrein in Haarlem

Dit terrein wacht op realisatie. Er zijn eigenlijk maar twee interessante gebouwen op het complex aanwezig.

- Machinefabriek Figee aan het Spaarne

Deze fabriek staat leeg. Het gebouw is lelijk beplaat, maar daaronder bevindt zich ongetwijfeld een architectonisch juweeltje. Op het terrein is ook een meterhuisje dat als horeca dienst doet;

- Cacaofabriek Union in de Paul Krugerstraat, aan de westoever van het Spaarne

- Scheepswerf Zuidam aan het Spaarne

- Haarlemmeroliefabriek WILCO aan het Spaarne (stadszijde)

- Chemische fabriek in het industriecomplex langs het Spaarne

Dit is louter nog een casco en de bodem is zwaar vervuild. Theoretisch zijn er dus geen mogelijkheden. Maar de Westergasfabriek was eveneens zwaar vervuild en ongeschikt voor bewoning, terwijl er nu kunstenaars en bedrijfjes zijn gevestigd en het nabijgelegen Westerpark uitgroeit tot een stadspark van de eenentwintigste eeuw. (Denk ook aan het Griftpark in Utrecht.)

- De lijnwerkplaats van NS

Een ruimtelijke topper. De werkplaats is te groot en de NS gaan het zeer waarschijnlijk voor een deel afstoten. In het verleden werden er al theaterproducties op locatie uitgevoerd, van onder andere BEWTH.

Halfweg

- CSM suikerfabriek

De fabriek is gekocht door projectontwikkelaar Cobraspen Beheer, die ervaring heeft met het herontwikkelen van klein industrieel erfgoed in de regio (onder andere herbestemming van scholen in Haarlem).

Het terrein bezit prachtige silo's en een enorme hal. Het is ideaal gesitueerd aan een binnenhaven van het kanaal tussen Amsterdam en Haarlem. Interessant is verder dat Ruigoord onlangs verplaatst is naar een gebied ten noorden van het CSM-terrein, waarmee een samenhangend geheel kan ontstaan.

Heemstede

- Hollandse Zaadmaatschappij

Een prachtig architectuurmonument uit de jaren dertig.

Haarlemmermeer

- Stoomgemaal de Cruquius en de nabij gelegen silo uit 1950
- De Haarlemmermeer bevat nauwelijks industriële relictten.

Een uitzondering vormen de silo en het stoomgemaal. De silo kan samen met het theehuis bij de Cruquius een ijkpunt vormen van het verdwijnend agrarisch landschap van deze polder, de eerste die mechanisch is drooggelegd. Jammer genoeg zijn er (onzalige) plannen om de silo om te vormen tot woonstede. In een verdwijnend landschap als de Haarlemmermeer zouden een paar bakens uit de geschiedenis bewaard moeten blijven.

Aalsmeer

- Autobusonderneming Maarssen en Krone

Dit complex met museale autobussen neemt een bijzondere plek in het dorp in. Het complex is net geen vijftig jaar oud en dreigt aan de windhandel van koopflats ten onder te gaan.

Oudekerk aan de Amstel

- Voormalige kruidfabriek

Dit complex was tot een paar jaar geleden nog broedplaats voor kunstenaars en creatieve bedrijven, onder andere een waterwinkel, een landschapsarchitectenbureau en een verhuurbedrijf van auto's uit de jaren vijftig.

Uitgeest

- Herbergt een aantal fabrieken die op de middellange termijn vrijkomen, waaronder een borstelfabriek aan een binnenhaven, waar ook nog een interessant pakhuis staat.

Krommenie

- Tapijtfabrieken

FORBO is niet direct een identiteitsdrager. Maar in een non-identiteit kan, gezien in zijn context, ook een identiteit schuilgaan.

Buitengaats

- Fort Pampus; vormt onderdeel van de Stelling van Amsterdam, zijn bootreizen naar toe en worden moordspelen in georganiseerd

Rioolwaterzuiveringen

Vanwege nieuwe eisen in de Hinderwet staan veel van deze complexen op de nominatie om binnen tien jaar ontmanteld te worden. Sommige liggen op een geschikte locatie om een koppeling tussen stad en landschap tot stand te brengen. In Slotervaart Overtoomse Veld bijvoorbeeld is een locatie van het RWZI omgebouwd tot nieuwbouwwijk, waarbij de ronde zuiveringsbassins hebben gediend als fundering voor woningen, bergingen en een helofytenfilter. In Amsterdam staan Amstel III achter het Amstelstation en Zeeburg in het ontwikkelingsgebied IJburg op de nominatie om uitgeplaatst te worden.

Voor het streekplangebied zijn interessante installaties:

- De Clarigester in Wormer, een type zuiveringsinstallatie dat uit Nederland zal verdwijnen
- Een bijzonder oxidatiebed in Beverwijk, dat voorlopig nog in gebruik blijft

De Euro

Voor het bouwen aan 'het Europroject' dienen de volgende projecten zich het eerste aan om 'ontsloten' te worden.

Wijkermeerpolder

De Zwarte Markt in de Wijkermeerpolder trekt per jaar wel 4 miljoen bezoekers, dat is ruim een miljoen meer dan alle musea van Amsterdam samen. De combinatie met de Meubelboulevard en de nieuw aan te leggen bedrijfsterreinen en haven geeft potenties in de bundeling van randstedelijke recreatieve functies in de 'leisure industrie'. Het is een belangrijk punt omdat de Noordzeekanaalzone als streep van de belevenissen en de Stelling van Amsterdam als ring van ervaringen elkaar precies hier ontmoeten. Het terrein kan daarom een belangrijke knoop worden in de Euro. De goede autolocatie kan met een aanlegplaats voor de draagvleugelboot en een halte aan de snelle lightrailverbinding ook een knooppunt van de netwerkstad worden. Dit is de plek in Noord-Holland Zuid waar Netwerkstad en Euro volkomen samenvallen.

Westergasfabriek

Dit terrein is in ontwikkeling. Succesfactoren zijn de verankering met de stad, en de aanleg van een nieuw park dat in samenhang met twee parken uit twee verschillende era is ontworpen. De gebouwen zijn semi-openbaar. Het terrein herbergt culturele instellingen, een toneelruimte, een filmhuis, grote hallen die gehuurd kunnen worden, bijvoorbeeld voor buurtmanifestaties, en bijzondere ruimten waarin getrouwd kan worden. In de Gashouder worden housefeesten gehouden, maar ook operavoorstellingen. De fabriek is verder de thuisbasis voor een van de grote circussen van de wereld, Cirque du Soleil.

CSM-terrein te Halfweg

CSM kan een Westergasfabriek in het kwadraat worden en kan Halfweg van tussenstop tot reisdoel maken.

CSM moet een sterk onderdeel van de 'belevenissen recreatie' van de Noordzeekanaalzone worden. De 'machos' plannen die er nu voor CSM liggen passen perfect in deze identiteit.

Voor het CSM-terrein is ontsluiting naar de omliggende recreatieve zone een belangrijk aspect. Hiervoor kan het water benut worden en een halte aan de lightrail naar Haarlem spreekt voor zich. Ook aantakken op de omliggende programma's versterkt de uitstraling van de locatie. Holland Diving ligt vlak achter de CSM; de silo's zouden benut kunnen worden als duikschool?

EBH/Droste terrein te Haarlem

Dit terrein ligt dichtbij de stad maar is ingeklemd tussen aaneengesloten industrieterrein en spoor. Droste ligt aan het Spaarne. Het is vanuit Haarlem geredeneerd de eerste 'post' aan de overkant van de Rivier. Deze ligging moet leidraad zijn voor de ontwikkeling van het terrein. Het water als drager voor de inrichting.. Water en havens tussen de gebouwen, door de gebouwen, achter de gebouwen, geeft Haarlem een groot contactpunt met het Spaarne en trekt

de achtergelegen arbeiderswijk uit zijn isolement. Het kan een 'spin off' zijn voor de mogelijke ontwikkeling van de rest van het industriegebied en de aanwezige havens.

Kustfort te IJmuiden

De geïsoleerde ligging van het Kustfort, op het scharnierpunt van de Kennemerduinen en de monding van het voormalig IJ met zicht op de pier van IJmuiden, maakt deze locatie een bijzondere ecologische niche op zich en een eldorado voor vogelliefhebbers. Hotel- en horecagelegenheden zullen ook andere natuurliefhebbers trekken. Vooral als de draagvleugelboot vanaf Amsterdam voorbij Velsen ook het Kustfort aandoet (fietsen mee!).

Forteiland Pampus

Pampus is als onderdeel van de Stelling van Amsterdam een Unesco-object. Anders dan het Kustfort IJmuiden leent het zich niet voor natuurvorsers. Het is een prachtig rustpunt in het Buiten IJ. Het absolute isolement van Pampus past mooi in de 'stiltebenadering' van de totale Stelling. Een geweldig retraitoord.

Hembrugterrein Zaanstad

Dit lommerrijke voormalige defensiebolwerk biedt interessante mogelijkheden als cultureel recreatief gebied. Het grote, enorm begroeide parkgebied met losse paviljoenachtige gebouwen is bijzonder aantrekkelijk als culturele stadsparkvoorziening aan het IJ. Ruimtelijk is het te vergelijken met het Biënnale terrein van Venetië. Het kan grote culturele manifestaties herbergen. Daarbij is het een park voor Amsterdammers én Zaanse. Bereikbaar via een fiets/wandelroute langs de warmoezerijen (parallel aan de Pieter Gijsselaan) voor de Zaanse, een halte van de draagvleugelboot en de de pont vanaf de Amerikahaven voor de Amsterdammers. Het gebied leent zich ook voor een superhotel met gelegenheid voor grote feesten in het park, qua impact het hotel New York van Amsterdam dat noord en zuid bij elkaar brengt.

NSM terrein Amsterdam Noord

Het terrein van de Nederlandsche Droogdok en Scheepsvaart Maatschappij moet in het licht gezet worden van de totale urbanisatie van de IJ oevers van Amsterdam-Noord. Het gebied moet stad worden. De bijzonderheid van het terrein geeft aanleiding om een bijzonder stuk stad te maken, met bijzondere bewoners. NSM is de plek om andere woonvormen te faciliteren. NSM kan een voorloper zijn voor wonen op maat. Het sluit daarbij aan op de spectaculaire bebouwing van de Houthavens aan de overkant van het IJ waar dat nu al min of meer aangeboden wordt. De veerpont naar noord vanaf de Houthavens moet een stop op NSM krijgen want het terrein heeft een moeizame verbinding met Amsterdam. De oever van het terrein met dokken en kraanbanen kan een recreatieve flaneerzone aan het IJ worden voor de bewoners van heel Amsterdam.

Chocoladefabriek Verkade

Verkade verhuist op niet al te lange termijn naar Amsterdam. Het complex is een juweel, mede door de ligging aan de rivier en de arbeiderswoningen in de omgeving. De fabriek vormt een ensemble met Pellerij Kamphuys aan de overkant. Verkade is een begrip in Nederland en dat heeft de fabriek niet alleen te danken aan zijn lekkere koekjes. Nog steeds maakt Verkade commercials met een 'meisje van Verkade', hoewel 'de meisjes' er allang niet meer werken. Het toont aan dat identiteit duurzamer kan zijn dan de werkelijkheid. Verkade heeft altijd veel zorg besteed aan het welzijn van haar vele werknemers. Ook die identiteit leeft voort. Zorg, welzijn en vrouwelijkheid zouden de thema's van het nieuwe programma voor het complex kunnen zijn. Dit zou de identiteit levend houden in een andere vorm. Vrouwen zijn zorgzaam, gevoelig en liefdevol, kwetsbaar, onderdrukt en achtergesteld, sexy, verleidend en uitdagend. De omvang van de terreinen en de vele gebouwen bieden de mogelijkheid om alle aspecten die bij het vrouw zijn in deze samenleving horen bij elkaar een plek te geven. Een 'blijf van mijn lijf huis', naast een 'mama cash instelling', tegenover een vrouwencafé, vlakbij de 'vrouw en bedrijf redactie', omgeven door woningen met kinderopvang... Een bolwerk van vrouwen voor vrouwen.

Sturing

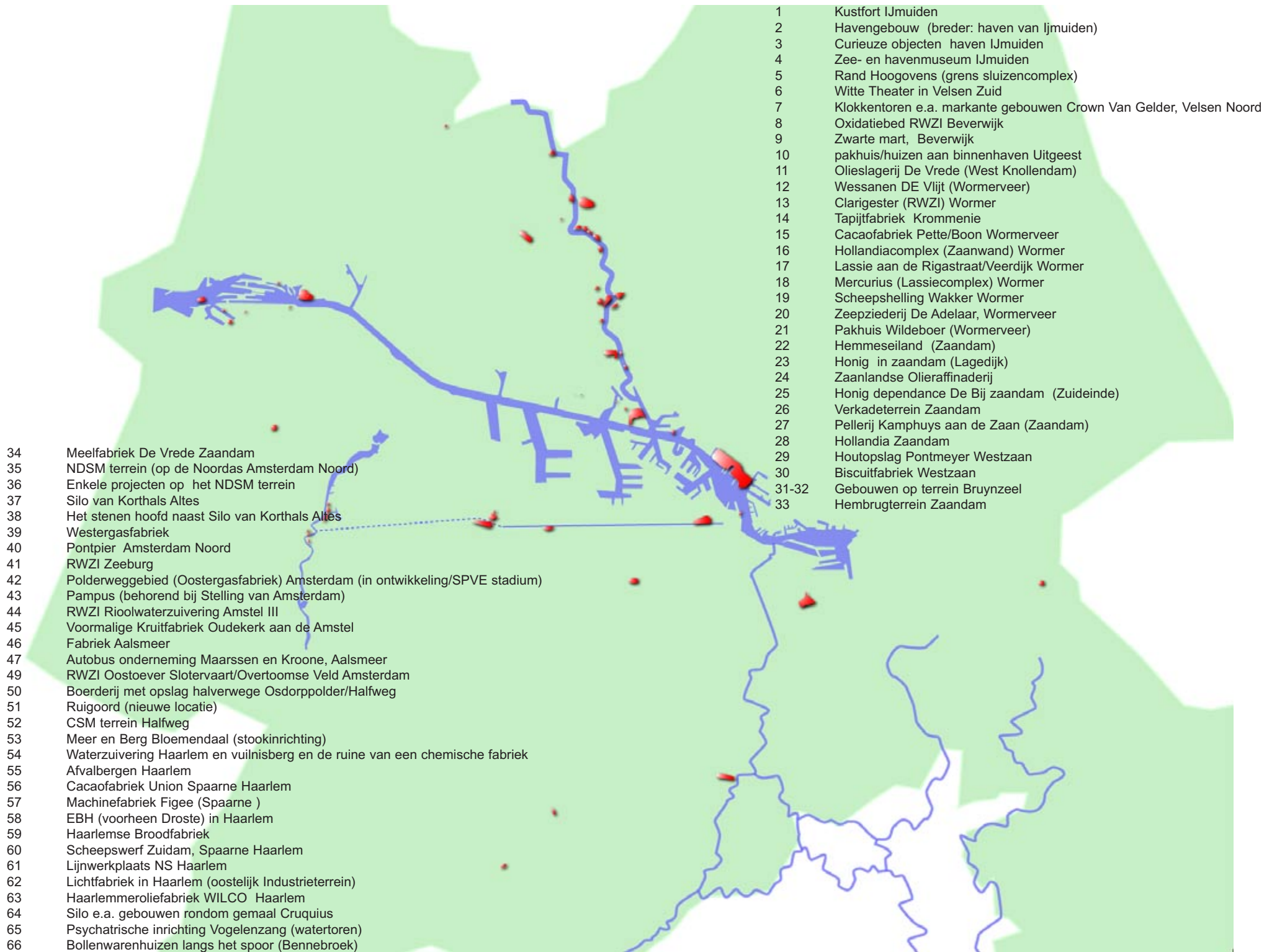
Om projecten van de grond te krijgen, is politieke ondersteuning een vereiste (convenanten). De beslissingen die genomen worden, moeten bewaakt worden. Maar net zo belangrijk is het dat er beslissingen genomen worden. De projecten moeten kortom goed georganiseerd worden. Daarvoor is een projectorganisatie essentieel. Een projectorganisatie die voor de hele Euro als belangrijke taak heeft het bijeenbrengen van mensen met initiatief en locaties. Een totale organisatie kan letten op de blijvende complementariteit van de Euro ring en streep.

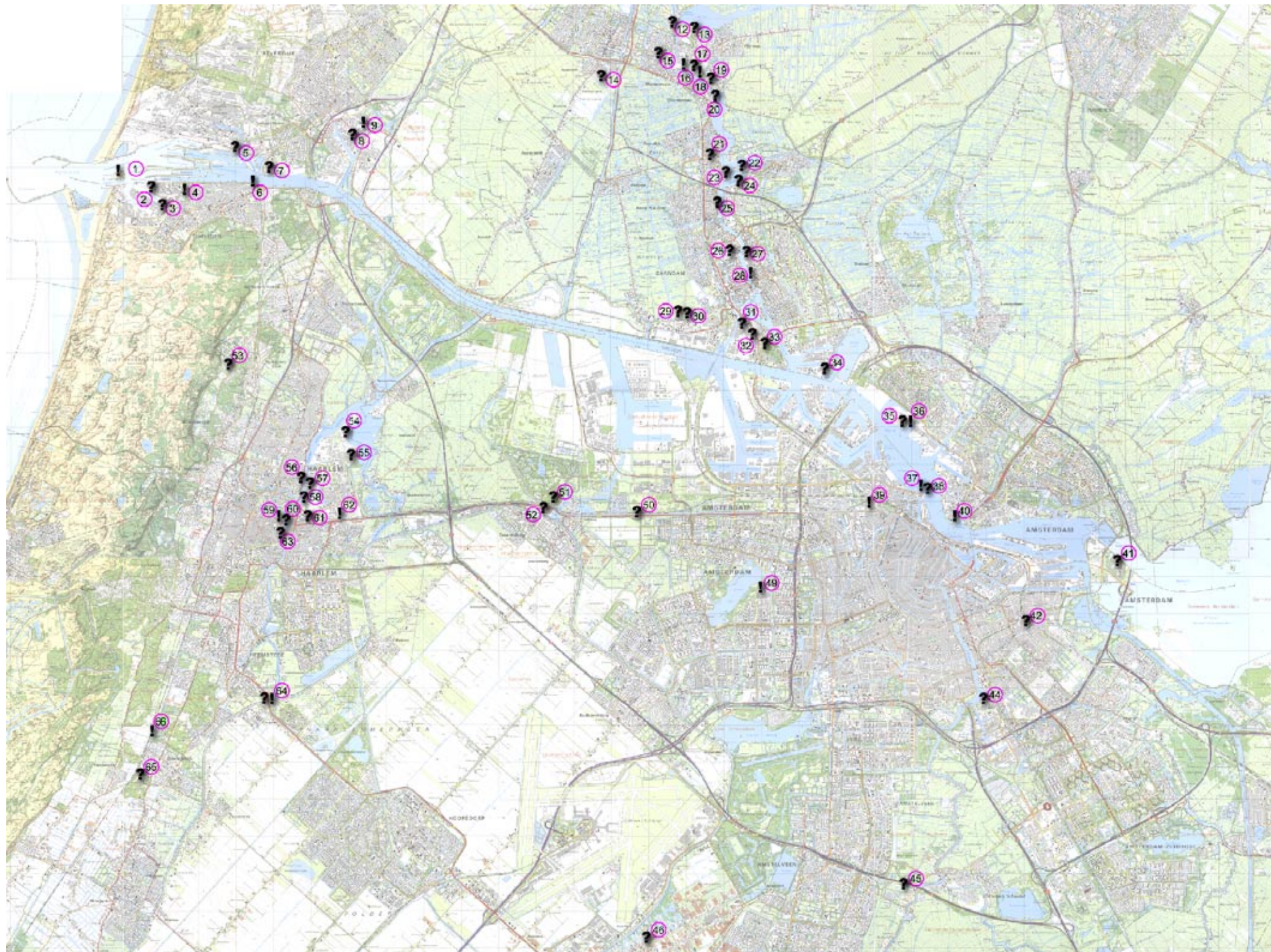
Leeftijdsgrens

Opvallend genoeg wordt in deze tijd waarin 'duurzaamheid' een belangrijke eis is, de omloopwaarde van gebouwen korter. Dat is een bedreiging voor potentiële monumenten die voor het bereiken van de 'monumentale leeftijd' gesloopt worden. Een instrument kan zijn om voor de provinciale monumentenlijst de grens van monumentenstatus te verleggen van vijftig naar dertig jaar. Noord-Holland kan daarin het voortouw nemen.

Durf te dromen

'Go and look: buy olives, tables, wine and some cheese; the rest follows.' Veel aansprekende successtories voor het herbestemmen van industriële relicten zijn zo begonnen. Een provincie, een stad, een gemeente, een projectgroep ontsluit het terrein en potentiële belangstellenden ontmoeten elkaar op de locatie zelf om over hun wensen voor het terrein te praten. Durf te dromen en durf culturele ondernemers te laten dromen.

Honig

Hollandia complex

Bollenwarenhuizen Bennebroek

EBH/Droste

Westergasfabriek

Verkade

zuiveringsstation Kennemerzoom

CSM

Fort IJmuiden

Hembrug

EBH/Droste

CSM

Meypro de Phenix

Hollandia complex

Verkade

CSM

CSM

Figuee

Witte Theater

Pontmeyer

Werkplaats materieel NS Haarlem

Fabriek Aalsmeer

Verkade

Hembrug

te laat aan de Zaan?

Verkade

Adelaar

Lassie/Mercurius

Verkade

EBH Droste

EBH Droste

Hembrug

A black and white photograph of a woman and two children. The woman, in the center, is looking upwards and to the right with a thoughtful expression, her hand resting on her chin. She is wearing a quilted jacket. To her left, a young boy is looking off to the side. To her right, a young girl is looking towards the camera. They are all standing in front of a wall covered in graffiti. The text 'signalement' is overlaid on the left side of the image.

signalement

van het Nieuwe Culturele Podium

Onderzoek naar
het Signalement
van het nieuwe Culturele Podium
in Noord-Holland Zuid

Wij belichten de zogenaamde **dagelijkse cultuur** waarin traditie, waarden en kennis via dagelijkse sociale netwerken wordt doorgegeven, bijgehouden en ontwikkeld.

Wij gaan ervan uit dat er een uitgebreid netwerk bestaat voor kunstpodia dat garant staat voor hun ontwikkeling.

Er ontbreken echter nog een aantal fundamentele waarborgen om cultuur als vanzelfsprekend goed te blijven cultiveren en deze een plek te geven.

Wij zijn op zoek naar de **broedplaatsen** die mensen met elkaar verbindt in hun dagelijkse activiteiten;

waarmee de bron van toekomstige uitingen gevoed blijft.

Kinderen leveren een
schooltag in
lerarentekort

wachttijd buitenschoolse opvang
en kinderdagverblijf:
1,5 tot 2 jaar

Hoge hypotheeken, tweeverdieners
blijvende behoefte aan kinderopvang

Wat nou als oma ook een baan
heeft

"Babyboomers worden geen bescheiden oudjes
die zich tevredenstellen met een
ongestoorde oude dag in een bejaardenwoninkje"

Vrijde media ruimtelijke ordening

er komt geld vrij

De behoefte van ouderen om geld
terug te laten stromen in de
maatschappij

Cultuur wordt overgedragen
uitgewisseld
is vormend
integrerend

Illustr. Wolf Erlbruch, de scheping van de velden

Cultuur wordt overgedragen
uitgewisseld
is vormend
integrerend

cultuur wordt je bijgebracht
in je kindertijd
je maakt er al dan niet gebruik van
in je (jonge) volwassene tijd
en vervolgens
als je ouder bent
ga je je er vaak actief toe verhouden

Wij verdelen de cultuurdragers
in drie groepen:

het kind (onbevangingheid) 0 - 15
de (jonge) volwassene (motor) 15 - 55
de (jongere) oudere (bron) 55 - †

De (jonge) volwassene
(motor)
is cultureel gezien
de best gefaciliteerde groep

daarnaast zijn ze mondig
druk en hebben ze potentieel
alle toegang

Het kind
heeft veel stuurloze momenten
onbevanging gaan ze op
avontuur

minder schoolgaande dagen
minder ouderbegeleiding
volle opvangcentra

en de (jongere) oudere
(bron)
hebben de kennis
de tijd, de energie
het geld
en de zin om richting te geven

Verbinding van deze twee
groepen
(het kind en de (jongere)
oudere)
vormt een noodzakelijk
en inspirerend cultureel podium

Oudere en kind ontmoeten
elkaar
op nieuw te vormen plekken
op natuurlijke wijze

Voorbeelden van
culturele podia

1. moestuinen
2. het gilde
3. adoptie projecten
4. ingebreide scholen

1/3 voor jezelf
1/3 voor je relaties
1/3 voor de maatschappij

1

Biologisch boeren heeft het tij mee;
tuinieren en dieren houden

Moestuinen rondom woongroepen waar
de (jongere) ouderen zelfstandig leven

Kind en ouderen delen
verantwoordelijkheid en betrokkenheid
bij voedselproductie

2

Uitstervende kunden

Gebruikers van broedplaatsen
bundelen hun passie
kennis en kunde in gilden

3

groep rijke ouderen koopt zich in
in renderende projecten

Lokale adoptie van vervallen monumenten,
parken en landgoederen
Door je in te kopen voor minimaal 50.000
euro.

Om de plek geschikt te maken voor openbare
functies in combinatie met bijvoorbeeld

4

De collectieve huiskamer
broedplaats voor sociale uitwisseling

Op een centrale plek met een lokale betekenis
nieuw te bouwen
of uit te bouwen op bestaande plekken

De (ingebreide) school als verstrengeling
van nieuwsgierige activiteiten en leeftijden

het streekplan

Het streekplan kan de vier genoemde voorbeelden als **programma** opnemen
niet in de vorm van aangewezen plekken maar als een pakket van faciliteiten
met eventueel aangepaste regelgevingen
en een provinciale garantie voor de financiële organisatie
(een soort provinciale exploitatie maatschappij)

Gebruiksvoorbeeld:

De pakketten kunnen worden aangeboden via het internet
samen met een aanklikbare kaart van Noord Holland Zuid
alle aanklikbare plekken op de kaart
hebben nog een mate van flexibiliteit en beïnvloedbaarheid
niet aanklikbare elementen zijn uitgesloten voor nieuwe initiatieven

Een geïnteresseerde zoeker kan door te klikken op een plek
direct nagaan of er meer mensen aan het zoeken zijn naar mogelijkheden in die buurt
of met betrekking tot dat onderwerp

En kan met andere woorden een 'enabling' plaatsvinden
het scheppen van mogelijkheden voor investeerders en anderszins geïnteresseerden
om met een grote toegankelijkheid betrokken te worden in lokale projecten
en elkaar zo te kunnen vinden om de handen ineen te slaan

H*P
2001

In onderopdracht van LA4SALE
Ten behoeve van een onderzoek voor de
provincie Noord Holland over nieuw te
ontwikkelen culturele podia

Signalement van het culturele podium in Noord-Holland

Culturele podia waar mensen vrijuit kennis, ideeën, meningen en levensstijlen kunnen uitwisselen, zijn essentieel voor een vitale samenleving. Bij het creëren van culturele podia wordt 'cultuur' vaak gelijkgeschakeld met 'kunst'. Broedplaatsen voor kunstenaars die in de vrije markt (nog) weinig kansen hebben zijn inderdaad belangrijke bronnen voor nieuwe, alternatieve invloeden en impulsen. Want kunst is een belangrijke voeding voor cultuur.

Maar cultuur is niet alléén maar kunst. Er bestaat ook de cultuur van 'het leven van alledag', waarin tradities, kennis, vaardigheden, normen en waarden via sociale netwerken worden doorgegeven, bijgehouden en ontwikkeld. Bridgeclubs, sportverenigingen, fanfares, actiegroepen voor het behoud van een oude molen zijn zo gezien net zo goed op te vatten als culturele broedplaatsen. Vooral ook hiervoor moet ruimte worden geboden.

Broedplaatsen voor kunstenaars - het conventionele culturele podium

Elke stedelijke agglomeratie heeft paragegebieden. Plekken die om de een of andere reden door bijna iedereen onaantrekkelijk worden gevonden. Ze zijn onrendabel om te ontwikkelen, liggen te dicht bij de snelweg of onder de aanvliegroutes op Schiphol, de bodem is er vervuild of de grond verzilt. Zulke 'onantrekkelijke plekken' kunnen bij uitstek locaties zijn voor alternatieve, culturele ontwikkelingen, en daarmee een belangrijke verrijking voor de ruimtelijke ordening en identiteit van een gebied.

Voor een visie over het ontwikkelen van culturele podia en broedplaatsen is het interessant te kijken naar de ontwikkelingen in Amsterdam. Daar is het aanbod aan ateliers en werkruimtes voor kunstenaars sterk geslonken door het verlies van kunstenaarskolonies aan de IJ-oever (Vrieshuis Amerika, de Douaneloods, Lloydshotel, enzovoort) en kraakpanden (Kalenderpanden).

De gemeente was zich bewust van de verarming die dit tot gevolg had voor het culturele klimaat in de stad en heeft het project Broedplaatsen gestart. Het Project Management bureau (PMB) bekijkt de mogelijkheden voor herontwikkeling van (non)plekken in de stad en aan de stadsrand: scharnierpunten tussen oude stad en nieuwe uitleg die dienst kunnen doen als nieuwe culturele podia.

Het zoeken is naar gebieden en onderkomens aan de rand van steden en dorpen die als broedplaatsen voor kunstenaars geschikt kunnen zijn, al dan niet in combinatie met kleinschalige bedrijvigheid. Ziekenhuizen, fabrieken, loodsen, enzovoort, die hun functie verloren hebben en een culturele waarde kunnen hebben. Ook in de stad of het dorp kunnen 'opgegeven' panden zo'n functie vervullen. Het kunstenaarscollectief SMART bijvoorbeeld is gevestigd in het Swammerdam Instituut aan de Constantijn Huygensstraat in Amsterdam. In dit 'lelijkste gebouw van Amsterdam' zijn nu een multicultureel jongerencentrum en een tentoonstellingsruimte gehuisvest, (tijdelijk) gefinancierd door het PMB.

Voor beginnende kunstenaars zonder veel middelen, blijkt stedelijkheid een belangrijke vereiste. Daarom zijn in Amsterdam het Wilhelmina Gasthuis-terrein en het Veem succesvol geworden. Op kleinere schaal zijn ook in het plangebied zulke activiteiten, zoals Het Witte Theater in IJmuiden.

In het deelonderzoek 'de toekomst van het industrieel erfgoed' worden concreet een aantal locaties aangewezen als mogelijke nieuwe plekken voor deze podia.

Broedplaatsen voor kinderen en ouderen - het nieuwe culturele podium

Cultuur wordt je bijgebracht in je kindertijd. Je maakt er al dan niet gebruik van in je (jonge) volwassene tijd en als je ouder bent ga je je er vaak actief toe verhouden. Anders gezegd: het onbevange kind (0 - 15) is de cultuurontvanger. De (jonge) volwassene (15-55) is de motor en de (jongere) oudere (55+) de bron van het culturele leven.

De volwassene is mondig, druk en heeft potentieel alle toegang tot cultuurruitingen.

Het kind gaat onbevange op avontuur, is nog stuurloos, heeft begeleiding nodig.

De oudere heeft de kennis de tijd, de energie, het geld en de zin om richting te geven.

De volwassene is cultureel gezien de best gefaciliteerde groep. Verbinding van de twee andere groepen (het kind en de oudere) kan een inspirerend en noodzakelijk cultureel podium vormen.

Inspirerend omdat ouderen en kinderen elkaar op een vanzelfsprekende manier op nieuw te vormen plekken ontmoeten.

Noodzakelijk omdat kinderen in deze tijd in de verdrukking lijken te komen: werkende ouders hebben hun handen vol aan het combineren van werk en zorg, scholen hebben moeite om voldoende leerkrachten te vinden, naschoolse opvangmogelijkheden zijn beperkt. Inschakeling van ouderen kan deze leemte in opvang en begeleiding helpen opvullen.

Ouderen en kinderen als cultuurontvangers en cultuurbronnen worden vaak over het hoofd gezien als het gaat om het ontwikkelen van nieuwe ideeën en middelen. De provincie kan hier een ondersteunende rol bij spelen door ontwikkelingen te stimuleren en deze cultuurontvangers en cultuurbronnen op 'de kaart' te zetten.

Vier voorbeelden van het nieuwe culturele podium

Ouderen kunnen een belangrijke rol vervullen als overdragers van (lokale) cultuur in broedplaatsen waar ouderen en kinderen elkaar op een vanzelfsprekende manier ontmoeten. Deze broedplaatsen zijn gebiedseigen en laagdrempelig. Dit sluit aan op de geringe actieradius van het (lerende) kind.

We schetsen vier voorbeelden van zulke broedplaatsen: de moestuin, het gilde, de ingebreide school en het adoptieproject.

- Moestuinen: verantwoordelijkheid en betrokkenheid delen

Tuinen waar voedsel wordt verbouwd en dieren worden gehouden zijn ideale plekken waar ouderen en kinderen kunnen samenwerken. De ouderen brengen de kinderen verantwoordelijkheid voor hun natuurlijke omgeving bij, en samen kunnen ze hun betrokkenheid delen. De ontmoeting van ouderen en kinderen op deze plek versterkt de band met lokale gewoonten en het omringende landschap. Geschikte locaties zijn bijvoorbeeld tuinen rondom of in de buurt van woongroepen waar ouderen zelfstandig leven.

- Gilden:, bundeling van passie en kennis

Gilden zijn van oudsher cruciale ontmoetingsplekken geweest voor het overdragen, behouden en ontwikkelen van culturele en ambachtelijke vaardigheden en kennis. Een eigentijdse invulling hiervan zijn werkplaatsen waar kinderen onder leiding van ouderen hun creativiteit en ambachtelijkheid kunnen aanboren en uitleven. Veel ouderen vinden het leuk om hun kennis en vaardigheden over te dragen aan kinderen. Kinderen krijgen zo op een natuurlijke manier letterlijk en figuurlijk gereedschappen mee voor de rest van hun leven.

- De ingebreide school: verstrengeling van nieuwsgierige activiteiten

Dit is een uitbreiding van het concept van de brede school. Op een brede school worden buiten de lestijden de ruimten benut voor cursussen en naschoolse opvang. Op een ingebreide school is sprake van verschillende bezigheden, tegelijkertijd met een onderwijsprogramma. De muren tussen school en omgeving worden geslecht. Er zijn combinaties mogelijk met de zorgsector, kinderdagverblijven, werkplaatsen, kleine winkels en medische praktijken. Een ingebreide school kan een centrale plek innemen in een wijk of een kleine kern. Het is de broedplaats voor sociale uitwisseling, op een centrale plek met een lokale betekenis.

- Adoptieprojecten: een plek geschikt maken voor openbare functies

Dit betreft de adoptie van vervallen monumenten, parken en landgoederen door groepen vermogende ouderen, die graag een zichtbare bijdrage willen leveren aan de (lokale) gemeenschap. Het idee is dat de projecten zijn gericht op gezond eigenbelang (bijvoorbeeld wooneenheden voor zelfstandig wonende ouderen in groepsverband), in combinatie met het geschikt maken van dergelijke plekken voor openbare functies, bijvoorbeeld kinderopvang, openbare moestuinen, ateliers, (kleine) theaterruimtes, woonvormen, enzovoort.

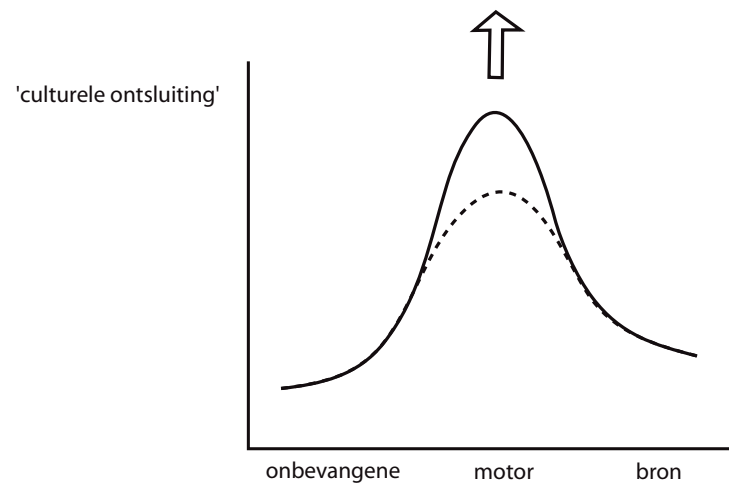
De kracht van adoptieprojecten is dat niet de projecten eerst worden omschreven, maar eerst de financiers bij elkaar worden gezocht die de wens hebben in hun regio iets van de grond te krijgen. Daarna wordt gezocht naar de juiste plek. Op die manier stranden projecten niet op financiën, maar kan er telkens opnieuw worden gezocht naar geschikte plekken.

Integratie van initiatieven in het provinciaal beleid

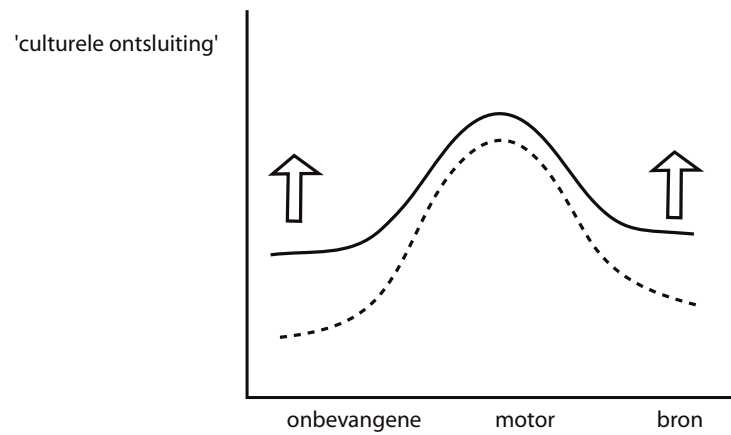
De kansen voor het ontwikkelen van gebiedseigen initiatieven met een maatschappelijk-cultureel karakter, eisen flexibiliteit in het overschrijden van (gemeente)grenzen. De provincie kan hierbij als regisseur optreden en bemiddelen in lokale projecten en initiatieven, ook over gemeentegrenzen heen.

Dergelijke projecten lenen zich niet zozeer voor van tevoren aangewezen plekken, maar komen veel beter tot hun recht als 'een pakket' van mogelijkheden en (project)faciliteiten. Het doel is niet afhankelijk te zijn van een plek en gemakkelijk alternatieven aan te kunnen bieden.

Beschikbare plekken kunnen bijvoorbeeld op een kaart van Noord-Holland Zuid via het Internet aangeboden worden. Een geïnteresseerde zoeker kan door te klikken op een plek direct nagaan of meer mensen een bepaald initiatief hebben of op zoek zijn naar locaties in een bepaald gebied. Er kan met andere woorden een 'enabling' plaatsvinden voor investeerders en anderszins geïnteresseerden, die vervolgens zelf met elkaar het project ontwikkelen.

het effect van het extra faciliteren van de 'motor'

het effect van het bij elkaar brengen van de 'bron' en de 'ontvanger'

A photograph of a canal in Amsterdam. In the foreground, there is a grassy bank with tall, dry reeds. A wooden bridge with a railing crosses the canal. To the right of the bridge, there are several bare trees and a green building. In the background, there are power lines and more trees. The sky is overcast and grey.

De Euro

De Stelling van Amsterdam

De Euro in Noord-Holland Zuid

De Stelling van Amsterdam en de Noordzeekanaalzone: de 'secundaire arbeidsvoorwaarde' van de Metropool

Uit het onderzoek van HNS komt naar voren dat de Stelling van Amsterdam als cultuurhistorisch monument slecht beleefbaar is. De Stelling is nooit gebruikt en staat daarom ook niet op de mentale plattegrond van de regiobewoner. De stilte die hierdoor rond de Stelling heerst, komt als grote kwaliteit naar boven in het onderzoek van HNS. Er worden voorstellen gedaan om de beleefbaarheid te vergroten door specifieke technische kenmerken leesbaar te maken en de complete Stelling te ontsluiten.

STILTE ALS UITGANGSPUNT

Om de Stelling als onderdeel van de Euro een wezenlijke betekenis voor de Noord-Hollander te geven, is echter ook een programmatische ontwikkeling nodig. De echte stilte die nu aanwezig is, kan niet gehandhaafd worden als de Stelling tegelijk voor veel mensen een rol van betekenis moet gaan spelen. Om de identiteit van de Stelling te bewaren moet dus gezocht worden naar een ontwikkeling die de stilte als uitgangspunt heeft. De stilte moet vertaald worden naar een programma.

VROUWEN, KINDEREN, OUDEREN, RYKDOM EN CULTUUR

De Stelling van Amsterdam is een construct van Man en Macht. Een linie van dijken, forten en stoere soldaten, weliswaar gebouwd voor jonge capabele mannen, maar in essentie bedoeld om vrouwen, ouderen en kinderen, rijkdom en cultuur te beschermen tegen de vijand. Die vijand is er allang niet meer en de Stelling is van zijn machts- en krijgfunctie ontheven. De Stelling kan in een andere vorm echter nog steeds, of beter gezegd weer een functie krijgen voor degenen waar hij oorspronkelijk voor is gebouwd: voor vrouwen, ouderen en kinderen, rijkdom en cultuur. Stilte wordt vertaald als aandacht voor het kleine en het kwetsbare, als stilstaan in de hoge dynamiek van de groeiende Metropool.

CULTUREEL PODIUM

De Stelling kan de locatie zijn waar het nieuwe Culturele Podium uit ons onderzoek wordt gerealiseerd. De ouderen en kinderen als doelgroep voor cultuurontwikkeling. De Moestuin, het Gilde, het Adoptieproject kunnen geprojecteerd worden op forten, stukken geniedijk en inundatievelden. De aanwezige natuurwaarden en romantiek dragen bij aan deze kwetsbare invulling. De Stelling wordt als grootschalig en meeslepend cultuurhistorisch object programmatisch juist kleinschalig ingebed in de lokale omgeving. De Stelling wordt een aaneenschakeling van plekken waar ouderen en kinderen cultuur overdragen, informeel en vooral in alle rust. Leeftijd is geen norm voor toegankelijkheid maar communiceert de waarde waarop gericht wordt. De Stelling geeft zo een beeld van de cultuurhistorie en tegelijk van de huidige dagelijkse cultuur.

'SECUNDAIRE ARBEIDSVOORWAARDE'

De Stelling en de Noordzeekanaalzone vormen elkaars tegenhanger, maar maken samen de Euro als teken van recreatie, ontspanning en cultuur compleet. De Stelling vormt een pocket of splendid isolation in Noord-Holland Zuid, als plek voor ervaringen tegenover de Noordzeekanaalzone, als plek voor belevenissen, isolation tegenover connectedness, kwetsbaar tegenover stoer, stilte tegenover drukte, klein en individueel tegenover groot en massaal.

De Euro krijgt betekenis als een soort 'secundaire arbeidsvoorwaarde', het is de noodzakelijke tegenhanger voor het op efficiency en geld gerichte dagelijkse leven van wonen en werken in de metropool. Met deze Euro kan Noord-Holland Zuid zich ontwikkelen tot een moderne gezonde metropool.

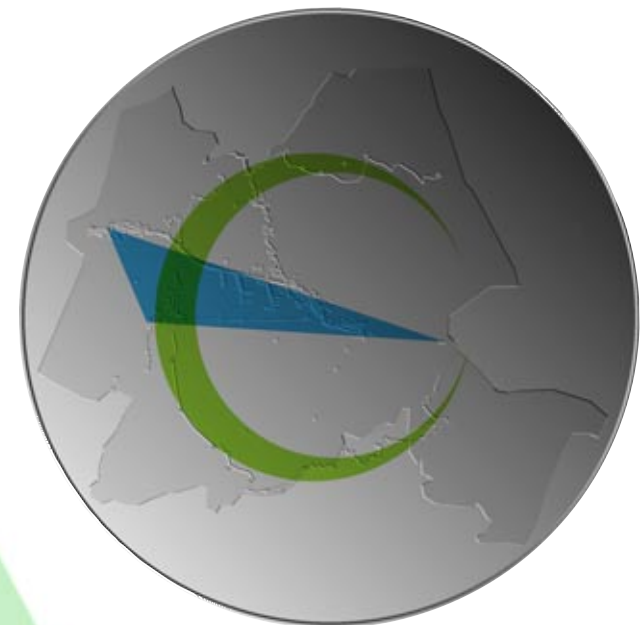
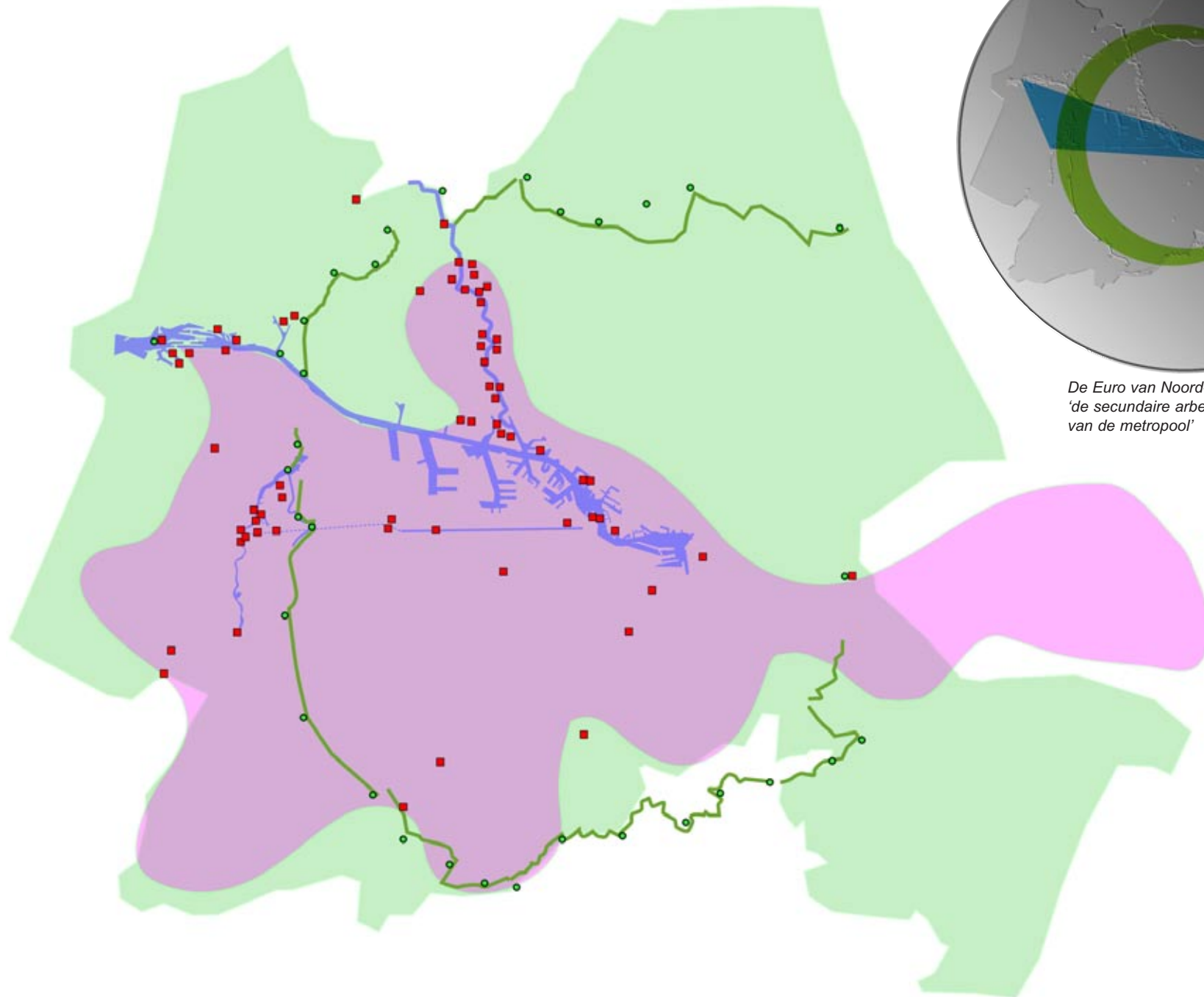
'GOUDEN EEUW VAN DE FILANTROPIE'

Uit een onderzoek van de Vrije Universiteit van Amsterdam, Geven en nemen in Nederland, blijkt dat er 1,5 miljard gulden per jaar wordt gedoneerd aan natuurbehoud en cultuur. Ook blijkt uit dit onderzoek dat in 2000 een kwart van de Nederlanders ouder dan 18 jaar minstens een keer per maand vrijwilligerswerk doet. De culturele sector ontvangt jaarlijks 800 miljoen gulden van de Raad van Cultuur en dat is evenveel als ontvangen wordt van de particuliere sector.

De hoogleraar T.H. Schuyt voorspelt de gouden eeuw van de filantropie. Veel ouderen hebben volgens hem genoeg geld om een deel daarvan weg te geven. Bij overlijden gaat niet alles meer naar familie, maar ook naar instellingen die medisch onderzoek doen, maatschappelijke hulp verlenen of de natuur beschermen. De legaten top-5 is de kankerbestrijding, Natuurmonumenten, de Hartstichting, het Leger Des Heils en Het Rode Kruis. Je kunt hieruit concluderen dat veel mensen hun geld goed besteed vinden aan zorg voor zieken, zwakken en onderdrukten.

PROVINCIE: MENSEN EN DOELN BIJ ELKAAR BRENGEN

Deze tendens betreft nu nog vooral het doneren van geld na de dood aan de grote bekende organisaties. Hier ligt een kans om door het gericht inzetten van deze intenties op regionale identiteit, de identiteit te versterken en mensen bij hun streek te betrekken. Wanneer kleinere specifieke en lokale doelen ontsloten worden, kunnen mensen ook actief een bijdrage, bij leven, gaan geven. En niet alleen in geld, maar wellicht ook in tijd, kennis en energie. Het gaat erom om mensen en doelen bij elkaar te brengen. Hier ligt een grote kans voor de provincie omdat zij de aangewezen organisatie is die op dit schaalniveau overzicht heeft en iets kan aanbieden.

*De Euro van Noord-Holland Zuid -
'de secundaire arbeidsvoorwaarde
van de metropool'*

COLOFON

Dit project in opdracht van de provincie Noord-Holland is uitgevoerd door **la4sale** Amsterdam, een netwerk van zelfstandige specialisten die samen hun kwaliteiten inzetten voor alle soorten opgaven op het gebied van de ruimtelijk ordening.

Projectcoördinatie en inhoudelijke leiding:

- Pepijn Godefroy
Landscape Architects for SALE
- Marieke Timmermans
Landscape Architects for SALE

Deelonderzoeken in samenwerking met:

- Rob van der Bijl,
Stedebouwkundige, adviseur beleid en strategische infrastructuur
RvdB
- Harmen van de Wal en Bart Goedbloed,
Architectuur en Stedebouw
Krill
- Rob Schutte,
Adviseur ruimtelijke planvorming, landschap en recreatie
- Tobias Woldendorp,
Industrieel erfgoed, landschapsontwerp
Zitty Architecten
- Suzanne Hin en Paul Roncken,
Culturele podia, kunst en landschap
*Atelier Hin*Roncken*
- Bart Lammers
Adviseur wonen, zorg en welzijn
Bureau Ruyterveer

Tekstredactie:

- Aggie Langedijk

Landscape Architects for SALE

Stedebouw Architectuur Landschap Ecologie

Nieuwe Kerkstraat 119 1018 VJ Amsterdam

020-6244226(t) 020-6244228(f) mail@la4sale.nl www.la4sale.nl

Literatuur en contactpersonen

Beleidskader, Deltametropool, vervoer

- Arcadis e.a., *Netwerkstad Noord-Holland Zuid*, Provincie Noord-Holland 2000
- Rob van der Bijl & Maurits van Witsen, *Maatwerk voor RegioNet*, Amsterdam/Zeist 2000
- Rob van der Bijl, 'De fictieve stad. West-Nederland nog niet klaar voor Deltametropool', in: *Blauwe Kamer 2* (2001).
- Luuk Boelens (red.), *Nederland Netwerkenland*, Rotterdam 2000.
- Nederlands Economisch Instituut, Diverse publicaties NEI-Nieuws.
- OC&W, VROM, LNV, *Ontwerpen aan Nederland. Architectuurbeleid 2001-2004*, Den Haag 2000
- Adviesdienst Verkeer en Vervoer, *Personenvervoer vanuit Ruimtelijk Perspectief. Corridors en Netwerksteden*, oktober 1999
- Projectgroep Randstadinbreng Vijfde Nota, *Naar een blauw-groene Deltametropool*, Bureau Regio Randstad 2001
- Regionaal Orgaan Amsterdam, *Regionaal Structuurplan 1995-2005*, 1998 (herziene uitgave).
- Regionaal Orgaan Amsterdam, *Pragmatiek van Lijnen en Knopen. Knooppunten in de Amsterdamse regio*, 2000 (concept).
- Regionet Werkgroep Langetermijn, Interne notities
- VROM, *Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening*, deel 1, Den Haag 2001.

Identiteit

- J. Abrahamse e.a., *Tussen Aa en Hunze*, Congresbundel Keuningscongres 2000
- T. Baart e.a., *Atlas van de verandering*, Rotterdam 2000
- M. Castells, *The Rise of the Network Society*, Oxford 1996, p. 409-433
- H. Harsema, 'De vervlakking van Nederland', in: *Blauwe Kamer* (1) 2000, p. 26-31
- H. Ibelings, 'Altijd wel een Gamma in de buurt', in: *de Volkskrant*, 29-12-1999
- LNV/VROM, *Nota Belvedere*, Den Haag 1999
- H. Mommaas, 'Het fatale spektakel – De leefomgeving als decor', in: *Archis* (10) 1999
- H. Mommaas e.a., *De vrijetijdsindustrie in stad en land*, Den Haag 2000
- R. v.d. Ploeg & C. Veenemans (red.), *De burger als spin in het web*, Den Haag 2001
- Raad voor het Landelijk gebied, *Geleid door kwaliteit*, en: *Made in Holland / advies*, en: *Made in Holland / verslag*, Amersfoort 1999
- A. Schreuder, 'Steenwoestijn in de polder', in: *NRC* 26-04-2001
- F. Staps, 'Ketens slurpen karaktervolle hotels op', in: *NRC* 2001
- H. Steketee, 'Een beest in vele gedaanten', in: *NRC* 30-03-2001
- R. Veenhoven, 'Individualisme is zo slecht nog niet', in: *Psychologie magazine* (1) 2000, p. 12-15
- VROM-raad, 'Interimadvies over de VIJNO': *Persbericht* 20-02-2001
- E. Wijs-Mulkens, *Wonen op stand - lifestyles en landschappen van de culturele en economische elite*, (diss.) Het Spinhuis 1999

Industrieel Erfgoed

- Peti Buchel & Bert Hoogervorst, *Het kerend Tij*, Amsterdam 1997
- Bureau Monumentenzorg Noord-Holland, *De Zaanstreek*, PIE-reeks deel 22 (leverbaar via FIEN)
- Peter Nijhof & Ed. Schulte, *Herbestemming Industrieel erfgoed in Nederland*, Zutphen 2000.
- N. Groeneveld e.a., *Afvalwater, industrieel erfgoed van de zuivering van afvalwater in Nederland*, PIE-reeks deel 10 (40B)
- Bitterfeld Braunkohle-Brachen: Probleme, Chancen, Visionen. Uitgeverij Prestel Bauhaus 1993 (BRD)
- Monumenten inventarisatie Project (MIP), en mogelijk digitaal bestand, waar per gemeente inzicht is te verkrijgen in monumenten en cultureel erfgoed.
- *50 wandelingen langs het industrieel erfgoed van Nederland*, Op lemen voeten, Amsterdam 1996 (o.a. Zaanstreek, Spaarne, Cruquius, IJmuiden havens)
- Westergasfabriek/IBA Emscherpark, *De toekomst van het industrieel verleden / Wandel für den Menschen mit den Menschen*, BAM 1995

Organisaties en contactpersonen

- Afdeling Monumentenzorg Zaanstad
Luc Venema en Jan Derk Koudijs, 075-6816607
- Centrum voor Industrieel en Mobiel Erfgoed (CIME) en de Stichting Federatie Industrieel Erfgoed Nederland (FIEN).
Projectcoördinator Henk Weevers, 020- 3201709: www.cime.nl
- Kernwasserwelt in Kalkar (een evenementencomplex in de voormalige kerncentrale) heeft een eigen website www.kernwasserwelt.de
- Jörn Kingma in Uden, expert op het gebied van rijstpellerijen Zaanstreek, 0413-263592
- Rijksdienst voor de Monumentenzorg te Zeist.
Peter Nijhof, 030-6983359
- Vereniging tot behoud van monumenten van bedrijf en techniek in Zaandam
Mevr. Ritbergen-Siewers, 075-6701271
- Els Venus, bestuur VVV en bestuur Twiske, politica provinciale Staten, 075-6285136

Signalement van culturele podia

- Suzanne Hin, Internetbrowser SCOPE (prijswinnaar internationale Browserdag 2000)
- Bart Lammers e.a., *Buitengewoon. Nieuwe vormen van wonen, zorg en service op IJburg*, Rotterdam 2000
- Paul Roncken, *Open boek*, Typhography & Other Serious Matters 1999
- VROM, *Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening*, deel 1, Den Haag 2001.

Contactpersonen

- Vonie Hin, onderwijsdeskundige en leerkracht op basisschool de Bijenkorf in Assendelft
- Lieske Kruidenberg, kenner van het culturele erfgoed en hedendaags lokaal gebruik Zaanstreek, activiteitenbegeleidster in verpleeghuis Durghorst Krommenie